

Johan Vibe: *En Professor*

Utgave ved Jon Haarberg og Tone Selboe, Det norske språk- og  
litteraturselskap/bokselskap.no, Oslo 2018

Utgaven er basert på teksten i 1. utgave, 1882 (Kristiania, Cammermeyer).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

© Det norske språk- og litteraturselskap 2018

ISBN: 978-82-8319-429-6 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-430-2 (epub),  
978-82-8319-431-9 (mobi)

Teksten er lastet ned fra [bokselskap.no](http://bokselskap.no)

---

Johan Vibe

# En Professor

Fortælling

Innledning ved Jon Haarberg og Tone Selboe  
Tekstutgivelse og kommentarer ved Jon Haarberg

Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no

Oslo 2018

---

[Forord](#)  
[Innledning](#)  
[Om teksten](#)  
[1ste Kapittel](#)  
[2det Kapittel](#)  
[3dje Kapittel](#)  
[4de Kapittel](#)  
[5te Kapittel](#)  
[6te Kapittel](#)  
[7de Kapittel](#)  
[8de Kapittel](#)  
[9de Kapittel](#)  
[10de Kapittel](#)  
[11te Kapittel](#)  
[12te Kapittel](#)  
[13de Kapittel](#)  
[14de Kapittel](#)  
[Vibe-bibliografi](#)  
[Litteratur](#)  
[Kommentarer](#)

---

## **[Forord](#)**

Denne utgaven, som kommer 136 år etter den forrige, ville høyst sannsynlig aldri ha blitt til, hadde det ikke vært for at vi, utgiverne, høsten 2017 tilbød bachelorstudentene i allmenn litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo seminarundervisning i emnet «universitetsromanen som sjanger». Under arbeidet med forberedelsene til dette seminaret kom vi over svenske Claes Ahlunds avhandling *Den skandinaviska universitetsromanen 1877–1890* fra

1990, som omtaler Johan Vibes «fortelling» ganske kort og summarisk (Ahlund 1990: 158–60). Lesingen av *En Professor* skulle vise seg å avstedkomme mang en god latter. Dermed slo det oss at det kunne være på sin plass med litt etterarbeid også. Gode leseropplevelser bør deles. Takket være NSL er Vibes professor nå bare et par klikk unna enhver leser med interesse for saken, det vil si universitetsromaner, akademisk satire og norsk språk- og universitetshistorie. I samme operasjon har vi dessuten sett en mulighet til å åpne Johan Vibes glemte forfatterskap på gløtt. Takk til kollega Jan Eivind Myhre for nyttige innspill underveis, til Aasta Marie Bjorvand Bjørkøy for skarpt tilsyn da manus forelå, og til Ellen Nessheim Wiger for en like vennlig som effektiv siste bearbeiding før publisering.

Utgaven består av en rettet tekst (med tilhørende oversikt over rettelsene), en kontekstualiserende innledning og et sett med kommentarer til enkeltheter i teksten, det vil si ord og referanser som etter 136 år ikke lenger vil være allment forståelige. Hovedkildene til disse opplysningene har vi funnet i *Ordbog over det danske sprog*, i Halvorsens forfatterleksikon (Halvorsen 1885–1908) og i de to jubileumshistoriene til Universitetet i Oslo (*Det kongelige Fredriks universitet 1811–1911* og *Universitetet i Oslo 1811–2011*). De kommenterte ordenes bruksmåter (*usus*) er ved behov korrelert med [Nasjonalbibliotekets digitale samling](#).

Blindern i oktober 2018

Tone Selboe og Jon Haarberg

---

# Innledning

## **Et glemt forfatterskap**

Forfatteren av Norges første universitetsroman het Johan Vibe. Merkelig nok har ikke litteraturhistorikerne funnet å kunne spandere noen omtale på ham, til tross for at han etterlot seg et ganske rikholdig forfatterskap. I dag finnes det antakelig bare noen ganske få *science fiction*-entusiaster i tillegg til et par Ibsen- eller Bjørnson-forskere som i det hele tatt har festet seg ved navnet (jf. Fulsås 2013; Müller 2008).

Vibe ble født i Christiania høsten 1840. En summarisk versjon av hans biografi, ledsaget av en utførlig oversikt over forfatterskapet, gis av J.B. Halvorsen, som for øvrig kjente Vibe personlig, i *Norsk Forfatter-Lexikon* (Halvorsen 1908: 119–22). Faren, Andreas Vibe, var offiser og sjef for den geografiske oppmåling (Nielsen 1909: 12); i kraft av sitt virke ble han opptatt som medlem av vitenskapsselskapet i Christiania. Han deltok også med iver i hovedstadens kulturliv, blant annet som medlem av direksjonen for Christiania Theater, hvor han gjorde seg nyttig som oversetter av utenlandsk dramatikk. Som direksjonsmedlem hadde Andreas Vibe for øvrig selskap av sin bror, Fredrik Ludvig Vibe, greskprofessoren. Folketellingen i 1865 plasserer jusstudenten Johan som hjemmehørende i denne onkelens husstand; faren hadde avgått ved døden allerede fem år før, moren enda tidligere. Professor Vibe hadde i 1865 riktignok for lengst forlatt Universitetet. Etter ti år i embetet ga han seg, for isteden å bli rektor ved katedralskolen. Denne premature professoravgangen skyldtes etter alt å dømme faglig frustrasjon. På 1840-tallet ble nemlig de klassiske fagenes hegemoni brutt. Det gresk-romerske dannelsesidealet måtte vike for et nytt og nasjonalt.

I 1852, da Johan ennå bare var en guttunge, gikk imidlertid faren og onkelen til felles aksjon mot det kulturelle forfallet: Frederik Moltke Bugge, rektor ved Trondhjems Kathedralskole, hadde da akkurat utgitt sin gjendiktning av *Iliadens* tre første sanger i et språk som tydelig røpet gjendikterens begeistring for Ivar Aasen (Øverås 1949: 471–87). Onkel Frederik Ludvig slaktet oversettelsen i

Christiania-Posten med den begrunnelse at Bugges «Kaudervælsk» verken fant kultureliten eller allmuen hjemme (Christiania-Posten 15.11.1852). Fader Andreas publiserte samtidig en ellevill parodi på Bugges Homer, og det med stor suksess (Christiania-Posten 25.11.1852). Alt tyder på at unge Johan tidlig må ha funnet seg vel til rette på den klassiske dannelsens side. Det forfatterskapet han skulle komme til å etterlate seg, demonstrerer med all mulig tydelighet at opphavsmannen holdt «Bondeforgudelsen», som det heter seg hos Kielland, på ironisk avstand.

I 1860 ble Johan Vibe student fra onkelens katedralskole og tok fatt på jusstudiet. Som ferdig kandidat søkte han seg i 1866 til det lille ladestedet Egersund, først som fullmektig hos en sakfører der i byen (Michael Puntervold), senere åpnet han egen praksis. I romanen *Et Testamente*, som utkom i 1884, får vi et visst inntrykk av hva sakførerpraksisen gikk ut på. Etter fire år på Sørvestlandet og ett hos sorenskriveren i Kviteseid vendte Vibe i 1871 tilbake til Christiania, hvor han resten av livet, ugift, livnærte seg som skribent og forfatter. En periode etter hjemkomsten hadde han riktignok ansettelse som kopist i Revisjonsdepartementet. I likhet med faren og onkelen var han også et par år (1877–1879) tilknyttet Christiania Theater. Som «artistisk direktør» kom han i klinsj med Ibsen, blant annet angående rollebesetningen i *Samfundets Støtter*. (Vibe står som mottaker av ett brev fra Ibsen og er videre omtalt i seks, jf. Fulsås 2013: 429–30.) Dessuten innehadde han vervet som formann i Den norske Journalistforening, og engasjerte seg i flere år som medlem av styret for Den Norske Turistforening.

Sin litterære virksomhet begynte han i Studentersamfundet, med bidrag til studentenes egne organer (*Samfunds-Blade* og *Studenterblade*). Da han fikk trykt sitt første dramatiske arbeid, vaudevillen *Dyrskue*, hadde han ennå ikke fylt 22 år. A.O. Vinje, som ikke var hårsår på norskdommens vegne, kommenterte fenomenet med velvilje i *Dølen* (24.12.1865): «Denne unge Vibe har godt at ætta paa, og han har alt skrevet eit Komedistykke 'Dyrskue', og no eit for Studenttheatret, som heiter 'En Aften hos Brotén', og baade desse Stykke spaar, at det kan verda myket til Mann af honom.» Flere skuespill enn disse to skulle imidlertid ikke finne veien til trykken, men et av de utrykte ble faktisk oppført på

Kungliga Teatern i Stockholm.

Skuespill måtte etter hvert vike for romaner. Den første kom i 1875, *Alexander Møllers Erindringer*, om den naivt idealistiske fortellerens opplevelser på den norske landsbygda. Mye tyder på at denne Møller må være en norsk slektning av Dickens' Mr. Pickwick. Høye idealer får igjen og igjen målt seg opp mot durkdrevne, for ikke å si skurkaktige, bønder. Romanen ble en suksess og kom i nytt opplag – nå også med illustrasjoner *à la* Dickens – noen få år senere. Siden fulgte fire romaner til, eller «fortællinger», som var den foretrukne sjangerbetegnelsen på den tiden, pluss en utgivelse med tre kortere fortellinger i ett bind (*Fantastiske Fortællinger*, 1891).

Den eneste av bøkene som stikker seg ut med sjangerbetegnelsen, er den han på tittelbladet klassifiserer som «moderne tendentsroman». Tittel: *For livet eller paa opsigelse* (1892). Det dreier seg om en ikke helt godmodig parodi på tidens litterære problemdebatt og kloakkrealisme, i dette tilfellet om ekteskapet. Alternativene gis i tittelen: Man kan slutte en hellig kontrakt for livet eller inngå en pragmatisk og forretningsmessig allianse for en viss tid. I romanen går det selvsagt dårlig okke som.

Tematisk spriker bøkene hans i så å si alle retninger. Likevel utgjør *Fantastiske Fortællinger* (1891) og *Om tusend Aar* (1894) et par for seg selv. Begge disse bøkene må kunne regnes som tidlige forsøk på *science fiction*. I den sistnevnte krabber den engelske fortelleren seg gjennom en milelang grotte i et anatolisk fjell. På den andre siden viser det seg at han har havnet i et land som ligger tusen år inne i framtiden. I året 2890 nyttiggjør folk seg av all verdens avansert teknologi, som elektrisitet, *air-conditioning*, televisjon, «lystelefone» (*Skype?*), selvkjørende biler og båter. Anmelderne påpeker at forfatteren må ha studert Jules Verne (som for øvrig besøkte Christiania i 1861). Holbergs *Niels Klim* (1741) må rimeligvis også ha stått på leselisten. Dagbladets kritiker trekker tråden enda lenger tilbake og påpeker at vi her har å gjøre med en bok «af *Utopias Art*» (8.12.1894). Synspunktet lar seg uten videre begrunne i framtidens kommunistiske styreform, dets avskaffelse av kroppsarbeid og fremme av dyrs rettigheter.

Alle Vibes bøker bærer preg av å være skrevet av en humorist og parodiker.

Så begynte han da også sin forfatterbane i Studentersamfundets satiriske organer. I 1862 etablerte han vittighetsbladet *Vikingen* sammen med kompisene Olaf Skavlan og Johan Schønheyder. Det bladet skulle faktisk vise seg levedyktig. *Vikingen* holdt det gående i over 80 år – helt til 1947. Skavlan var et par år eldre enn Vibe; han hadde da *Vikingen* ble til, allerede hatt stor suksess på teatret med Ibsen-parodien *Gildet paa Mærrahaug*, som gikk over scenen første gang i 1857. Ikke så mange årene etter ble Skavlan landets første professor i «almindelig europeisk Literaturhistorie». Utnevnelsen var «extraordinær», akkurat som den av Martin Aamot, hovedpersonen i *En Professor*.

En annen etablering ble av det kortvarige slaget. Sammen med den flere år eldre Hans Schulze, som blant annet hadde redaktørerfaring fra Christiania-Posten, satset Vibe våren 1866 på å starte en ny dagsavis med tittelen «Dagbladet Norge». Vinje hadde liten tro på prosjektet. I en «Bladsjaa»-artikkel måneden før lanseringen kommenterer han valget av navn. Hadde utgiverne enda kalt avisen sin for «Konkurrenten», ville det ha vært en mening i det. Et kravstort navn blir helst latterlig: «Det er mest som naar Gateslusken heiter 'Oscar' eller 'Carl Johan'» (*Dølen*, 11. mars 1866). Dagbladet Norge holdt det gående i 14 dager; så var det slutt.

Den periodiske presse ble ikke desto mindre Vibes smør og brød. Han skrev høyt og lavt i aviser og tidsskrifter, men framfor alt i Aftenposten, som han var tilknyttet i perioden 1879–1889.

En stor del av Vibes journalistikk kan klassifiseres som kritikk. Men kritikk lot han også utgi i bokform. Først skrev han en liten bok om Bjørnson, *Bjørnstjerne Bjørnson og den nyere norske Poesi* (1876), hvor han framsetter krass, om enn respektfull, kritikk av den feirede dikters tvilsomme evner som lyrisk håndverker. Siden fulgte en aktuell diskusjon av naturalismen, *Nogle Bemærkninger i Anledning af Naturalismen* (1884), hvor han stiller seg kritisk til den nye retningens psevdo-vitenskap og psykologi. Nei, da er det noe annet med Dickens og – blant de norske – Kielland. En liten Holberg-biografi sender han òg ut på markedet samme år, *Kort Udsigt over Ludvig Holbergs Liv og Virksomhed*. Vennen Olaf Skavlan hadde disputert på en avhandling om Holbergs komedier noen år tidligere.

De siste årene av sitt liv redigerte og skrev Vibe med honorar fra staten tre bind av det største bokverket som til da var blitt utgitt nord for Skagerak, *Norges land og folk*, en slags nasjonal vareopptelling. Vibe fikk ansvaret for i alt tre av bindene: *Buskerud* (1895), *Søndre Bergenhus* (1896) og *Akershus* (1897). I denne rollen hadde han små muligheter til å utfolde seg som humorist, men han fikk i det minste til salt i maten.

Våren 1897 døde den 56 år gamle Johan Vibe brått etter å ha pådratt seg lungebetennelse. Ifølge Dagbladets nekrolog forlot han denne verden som «en underlig, indesluttet Natur» (26.03.1897, jf. Nielsen 1897: 1). Landsmålsavisa Den 17de Mai, som rimeligvis hadde latt seg oppirre av Vibes harselas med både bønder og folkespråk, kommenterte dødsfallet slik: «Johan Vibe er daaen. Han dreiv i det siste med eit topografisk verk, 'Norges land og folk'. Tanken med dette verket var god, men Vibe var nok ikkje rette mannen. No er romet hans ledigt.»

Vi kan alltid undre oss over at litteraturhistorien tier om en så pass aktiv og allsidig forfatter som Johan Vibe. Ble han veid og funnet for lett? Kan hende fant ikke litteraturhistorikere som Francis Bull og Kristian Elster den fornødne litterære kvaliteten i forfatterskapet, og siden må det ha gått under radaren. Samtidens anmeldere virker helst lunkne; Vibe inviterer øyensynlig verken til lovprisning eller slakt. I det gamle eksemplaret av *En Professor* som ligger til grunn for etableringen av teksten i denne utgaven, har en tidligere leser (eller eier) felt sin tankevekkende dom i en håndskrevet setning på romanens siste side: «Å, for noget vrøvl!!»

Kanskje hadde det også betydning at Vibe aldri ble Venstre-mann. I 1884 lot han seg engasjere som folketaler på høyre side i riksrettsstriden. Men ti år senere gjorde han seg tross alt bemerket som forfatter av en utopisk roman som målbar kommunistiske idealer. Litterært står forfatterskapet gjennomgående i satirisk opposisjon til tidsånden. Dermed lar det seg antakelig heller ikke så lett invitere inn i den nasjonale litteraturhistorien. Verken fantastiske reiser, tøff kritikk av det norske Parnasset, harselas med bondestanden, professorveldet og målrørsla gir forfatteren noe gratis i litteraturhistorisk sammenheng. Den komiske litteraturen må i de aller fleste tilfelle stille bak den som vier seg til det store nasjonale alvoret.



## En Professor

Vibes roman om den unge Martin Aamot, som sensasjonelt lykkes i å bli utnevnt til professor ved hovedstadens universitet, skriver seg uten videre inn i en tidstypisk trend. Handlingens grunnstruktur kjenner vi godt fra før. En ung mann, oppvokst på et lite sted og i beskjedne kår, vil opp og fram i verden. Han reiser til storbyen, gjerne for å studere, møter nye mennesker og utfordringer, kommer etter hvert hjem igjen, og etter en del viderverdigheter forsones han med sine omgivelser og finner sin plass i samfunnet.

Dette er, kort fortalt, handlingsmønsteret for den romantypen som på 1800-tallet får navnet dannelsesroman. Begjær – etter penger, berømmelse og erotikk – følger den sosiale mobiliteten, kall det gjerne klassereisen, som løper parallelt med den geografiske forflytningen (Moretti 1987). Det hører likevel med til historien at sirkelstrukturen hjemme–borte–hjemme, dannelsesromanens formel, har ny innsikt og modning som mål. Den unge mannen skal lære av sine feil, og bli et bedre menneske enn han – det er oftest en han – opprinnelig var.

Det er riktignok få av tidens romaner som fullt ut følger dette mønsteret; like ofte slår utviklingen, eller dannelsen, over i desillusjon. Den unge mannen skuffes i sine forventninger, eller innsikten er av et negativt slag. Konflikten mellom helt og omverden kan fortone seg på flere måter. Enten er heltens innsikt mer begrenset enn den verden som omgir ham, eller han har problemer med å forstå hva som skjer. Det kan lede til både komiske og tragiske situasjoner, men ideelt sett vil han til sist innse sine feil, justere sine forventninger og rett og slett bli et bedre menneske. Det skjer i flere av Dickens' romaner, for eksempel i *David Copperfield* (1850) og *Great Expectations* (1861). Det kan også være motsatt; den unge mannen gjennomskuer sine omgivelser, lærer hvordan han skal sno seg i en kynisk verden, men ender opp som skuffet og desillusjonert (Lukács 2001). Det er tilfellet i flere av Balzacs romaner, for eksempel i *Far Goriot* (1835) og *Tapte illusjoner* (1839). Felles for begge heltetyperne er likevel at de modnes og endrer seg underveis, om enn på ulike premisser.

Hattemakerens sønn, Martin Aamot, helten i Vibes roman, inngår, i alle fall tilsynelatende, i denne tradisjonen: Han kommer fra små kår, blir student, først i

Kristiania, deretter i Tyskland, vender tilbake til hjemlandet igjen, foretar så en ny reise, denne gang i Norge for å samle materiale til en doktoravhandling, og etter noen hindre og misforståelser som forkludrer planene, ender han som professor og godt gift i Homansbyen i Kristiania. Strukturen er følgelig dannelsesromanens: fra ung og uerfaren til voksen og erfaren, fra hjembygda til storbyen. Og selv om han ikke vender tilbake til det opprinnelige hjemstedet, så innlemmes han i det nasjonale hjemmet, som vår første professor i det norske folkespråk. Både reise- og klassemotivet blir ivaretatt; Martin kommer seg opp og fram.

Det spesielle med Martin er imidlertid at han ikke lærer noe som helst underveis. Han modnes slett ikke, faktisk utvikler han seg knapt i det hele tatt. Heller ikke er det ambisjoner som driver ham; snarere snubler han av gårde, styrt av mer eller mindre komiske tilfeldigheter. Det er omgivelsene som dytter ham opp og fram, selv er han ganske passiv og mest opptatt av å gjøre minst mulig. Når han endelig har fått prinsessen og halve kongeriket, det vil si Frøken Schultse og professoratet, er det helt utenkelig for ham noensinne å skulle gjøre noe igjen.

Det har vært sagt om 1800-tallsromanen at den ender enten med ekteskap eller død. *En Professor* tilhører den første kategorien. Martin Aamot ender ikke bare som professor – uten undervisningsplikt, eller andre plikter for den saks skyld – han får til sist også den han vil ha, og romanens slutt er nettopp en ekteskapsscene. De to ektemakene sitter lunt og hyggelig sammen i sin dagligstue. Han leser, hun hekler. Leser han noe vitenskapelig? Det er fruene som spør, for nå som han har så god tid, forestiller hun seg at han kan utrette noe stort og viktig:

Martin lagde Bogen fra sig.

«Min kjære Konstance», sagde han, «det behøves aldeles ikke. Jeg er nu naaet lykkelig i Havn, og med Guds Hjælp skal jeg forsvare min Stilling uden oftere at maatte tage min Tilflugt til videnskabelige Arbejder. Jeg har gjort mit, da min Tid var, lad nu andre gjøre sit.»

Professor er vanskelig å bli, men lett å være, sa man i sin tid. I tilfellet Martin

Aamot er begge deler lett. Det er tilfeldigheter, opportunisme og politisk hestehandel som bestemmer hans skjebne, og når han endelig har fått sitt professorat, ser han ingen grunn til å løfte en finger igjen. Det er passiviteten som har ledet ham fram. Men når hans kone begynner på en lengre tale om at han har mye å takke forsynet for, «baade paa dine egne Vegne og paa Universitetets, –», da avbryter han henne med «et voldsomt Anfald af Hoste» – det eneste tegnet på selvinnsikt i hans ellers ureflekterte tilværelse.

Hovmod står ikke for fall i *En Professor*. Løgn og bedrag lønner seg. Dét er den deprimerende konklusjonen i romanen, framført med ubetalelig humor. Martin selv lar seg først og fremst handle *med*, men helt blind for sin rolle er han likevel ikke, noe den plutselige hosten antyder. Romanen slutter i trygg samforstand; hånd i hånd sitter ektefellene der, vel forlikte og forsonte i troen på at høyere makter vil dem vel, og i en felles forståelse av hvem som er midtpunktet i tilværelsen. Som det heter i forbindelse med deres første møte: «De beundrede nemlig én og den samme Gjenstand. Denne Gjenstand var Martin.»

Passiviteten Martin utviser, har for så vidt berøringspunkter med andre 1800-tallshelter som heller ikke nødvendigvis ønsker å anstrenge seg for å nå sine mål; vi finner dem både hos Dickens, Balzac, Flaubert og Garborg, for å nevne noen. Men ikke bare er Martin helt i en roman som er gjennomført satirisk og ironisk – den psykologiske dybden som er uløselig forbundet med de kanoniserte 1800-tallsromanenes sosiologi, er helt fraværende – han er også selv mer av et redskap for forfatterens harselas med akademiske og politiske ambisjoner enn en *person*. Dette er en roman som parodierer både personer, sjangre og institusjoner.

Med parodien svekkes riktignok *En Professors* tilhørighet til dannelsesromanen som sjanger. Under lesingen av Vibes roman identifiserer vi oss *ikke* med helten og hans strev etter å finne seg til rette i verden, snarere tvert imot. En ganske annen sjanger byr seg fram som ramme for forståelsen: professor- eller universitetsromanen (*the academic novel*) – om den nå bare hadde eksistert på det tidspunktet Vibe skrev sin roman.

Som sjanger er universitetsromanen først og fremst et anglo-amerikansk fenomen – av nyere dato. Framveksten av *the academic novel* forklares helst

som en konsekvens av samfunnets – og universitetenes – raske utvikling etter annen verdenskrig. År for år kunne stadig flere søke seg til høyere utdanning; universitetet var ikke lenger forbeholdt en privilegert elite. Romaner med en student som hovedperson kjente man selvsagt godt fra før, men slike som lar handlingen utspille seg blant de ansatte, professorene, blomstrer for alvor opp fra 1950-tallet og framover. Mange vil ha fått med seg David Lodges lungerystende trilogi fra 1970- og -80-tallet (*Changing Places*, *Small World* og *Nice Work*). Sjangerens begynnelse forbindes ikke desto mindre med populære trendsettere fra 1950-tallet, som Mary McCarthys *The Groves of Academe* (1952) og Kingsley Amis' *Lucky Jim* (1954).

I 1882, da *En Professor* utkom, var situasjonen rimeligvis en ganske annen, ikke bare ved det forholdsvis nyetablerte Universitetet i Kristiania, men også ved de mer eller mindre ærverdige institusjonene i Storbritannia og USA. Likevel kan vi registrere en slående parallell. Den norske universitetshistorien på 1870-tallet lar seg faktisk – i alle fall til en viss grad – sammenlikne med den tilsvarende i de første tiårene etter 1945. I begge periodene kom utviklingen med omstilling og vekst; gamle idealer og privilegier stod for fall. På 1870-tallet begynte embetsmannskulturen for alvor å vakle. De gamle stortingsprofessorene, som hadde sett det som sin viktigste oppgave å forsyne staten med kvalifiserte jurister, leger og prester, måtte vike for en ny type professor: fagspesialisten. I 1860 var Det filosofiske fakultet blitt delt i to: i et matematisk-naturvitenskapelige og et historisk-filosofisk fakultet. Antallet ansatte økte; flere professorer ble dessuten utnevnt som «extraordinære», det vil si etter særskilt vedtak i Stortinget. «Studentmassen» økte også; i 1880 hadde antallet registrerte – i alt 750 – økt med 25 prosent i løpet av tjue år. Den største veksten kom imidlertid i disputasene. Doktorgrader hadde man brydd seg mindre om i Universitetets første 60 år. Fra åpningen i 1813 og fram til 1870 var det ikke blitt kreert flere enn *åtte* doktorer. I løpet av de tolv årene fra 1870 og fram til utgivelsen av Vibes roman disputerte hele *17* doktorander med hell (Andresen 1962).

Vibes hovedperson kan på denne bakgrunn forstås som et tegn i tiden. Martin Aamot kommer fra enkle kår, ingen embetsmannsfamilie, og han disputerer på

et helt nytt fagområde, «det norske Folkesprogs Philologi». Til slutt ender han opp som en i rekken av de ekstraordinære, «politisk ansatte» professorene ved Det kgl. Frederiks.

Det vil heller ikke være urimelig å tolke utnevnelsen av Martin Aamot på bakgrunn av én enkelt universitetspolitisk brudulje: forsøket på å gjøre språkforskeren Hans Ross fra Mandal til professor i 1881, året før Vibes roman ble publisert. Ivar Aasen hadde betakket seg, han ville ikke ha noe professorat. Men var det kanskje ikke uansett på høy tid å skaffe nasjonen en professor i folkemålet? Opposisjonens leder Johan Sverdrup fremmet forslag på Ross i Stortinget. Men led nederlag! Representantene nølte og Universitetet uttalte seg klart imot, først og fremst fordi man så institusjonens autonomi truet. I tillegg ble Ross av mange oppfattet som for smal og puslete, en «samlertype». Dermed ble det ikke utnevnt noen professor i folkemålet før folkloristen Moltke Moe, eventyrsamlerens sønn, fikk språkvitenskapen på kjøpet da han i 1886 ble utnevnt til professor i «norsk Folkesprog med Forpligtelse til ogsaa at foredrage norsk Folketradition», og det til tross for at han manglet kompetanse i språkvitenskap (Kyllingstad og Rørvik 2011: 367–69).

Her i Norge ble universitetsromanen et begrep først med Helene Uris og Henrik Langelands bøker fra henholdsvis 2006 og 2007 (*De beste blant oss* og *Francis Meyers lidenskap*). Dermed kan vi registrere Johan Vibes over hundre år gamle roman som et foranskutt lyn. Fortellingen framviser alle de trekkene ved sjangeren som senere er blitt registrert av dem som har interessert seg for romaner av denne typen i litteraturhistorisk sammenheng (jf. Showalter 2005; Dalton-Brown 2008; Williams 2012). Vi kan notere oss fire slike kriterier: For det første blir det akademiske persongalleriet ironisk framstilt; universitetsromaner kommer helst med satire. For det annet fører handlingen oss inn i et akademisk miljø hvor makten og æren betyr omtrent alt. Professorene befinner seg på forfengelighetens marked. For det tredje framviser universitetsromanen den menneskelige skrøpeligheit i konflikter mellom ideal og realitet, ånd og lyst, for ikke å si Apollon og Dionysos. Og for det fjerde og siste løses konflikten enten ved at hovedpersonen vinner den posisjonen hun eller han har siktet mot og blir værende, eller ved at hun/han lider nederlag og til slutt må

forlate universitetet med halen mellom beina.

Det er ikke godt å si hva Vibe kjente til av andre romaner som beskriver eller utleverer professorer eller professorer *in spe*, men en ironisk eller satirisk framstilling av professortypen var ikke uvanlig i samtiden. Det mest gripende portrettet av dem alle, sørgelig og latterlig på en og samme gang, er George Eliots framstilling av Casaubon i *Middlemarch* (1872). Han blir riktignok aldri professor, men er en slags fri intellektuell med professorale ambisjoner og med mål om å skrive et altomfattende verk som for evig og alltid skal bli stående: *The Key to All Mythologies*. Der Martin Aamot aldri forsømmer en anledning til å velge letteste vei ut og kutter hjørner der han kan – hans innsamling av dialektord er så tynn at selv hans nærmeste støttespiller, professor Lunde, er i tvil om dette kan passere som et vitenskapelig arbeid – så forsømmer Casaubon på sin side aldri en anledning til å samle mer. Og der Martin raskt og slurvete skriver en sammenfatning at sitt stoff, kommer aldri Casaubon lenger enn til innsamlingen. Han lider en plutselig og altfor tidlig død, mens Martin, derimot, belønnes for sitt slurv. Deres forhold til lærdom er følgelig diametralt motsatt. Men ulikhetene til tross: De forvalter begge hver på sitt vis den komiske professortypen. Casaubon blir komisk gjennom sine urealistiske og altfor ambisiøse totalitetsbestrebelse; Martin blir komisk ved sin totale mangel på ambisjon hva lærdom og overblikk angår.

Det akademiske miljøet er sparsomt framstilt i romanen. Det kommer først og fremst til syne gjennom de enkelte professorene. Også her gjør satiren seg gjeldende. Selv ikke den velvillige professor Lunde kan skjule at Martins såkalt vitenskapelige arbeid er «utilladelig tyndt». Han gjør likevel sitt for at de sammen skal klare å koke suppe på Martins spiker: «Naar De forsyner Bogen med saa mange Anmerkninger, Citater og Sammenligninger som muligt, og ledsager den med en videnskabelig Fortale, saa kan den kanske endda fremtræde som et ganske respektabelt Arbeide.»

Martin gjør som han blir bedt om, og arbeidet blir – om enn med dissens – godtatt som grunnlag for disputas. I redegjørelsen for doktorkomiteens arbeid, for øvrig romanens eneste eksempel på et slags akademisk fellesskap, når romanens harselas med maktkamp og faglig uredelighet ved det unge

Universitetet i Kristiania nye høyder. Komiteens fem medlemmer er nemlig skjønt enige om at disputasen er en katastrofe. Martin kan ikke få tildelt doktorgraden. Men igjen kommer tilfeldighetene ham til gode, denne gang i skikkelse av professor Haabøl. Haabøl har tidligere opplevd at en student han strøk til eksamen, i fortvilelsen begikk selvmord. Ved synet av en blek Martin dagen etter disputasen overveldes han derfor av samvittighetskvaler og sørger for at en disputas han godt vet ikke har holdt mål, resulterer i en doktorgrad.

Og ikke nok med det. Kort tid senere blir Martin uforvarende del av en politisk tautrekking mellom bondeopposisjonen og embedsmennene. Ved å gjenta samme replikk, uansett hvem han snakker med – «Jeg staar på den rette Side» – oppnår han, uten selv å ha den minste forståelse eller interesse for politikk, å bli tildelt sitt ekstraordinære professorat.

Som i senere universitetsromaner er kjærlighetshistorien vevd inn i plottet på en måte som skaper spenninger i karriereløpet. Martin møter sin tilkommende da han i forbindelse med innsamlingen av dialektord bor på en prestegård på landet. Søt musikk oppstår, men i god komisk stil inntreffer misforståelser – ryktet går om at Martin kurtiserer budeia han oppsøker for å få flere ord til samlingen sin – og han støtes ut i kulda, før situasjonen i romanens slutt oppklares, og de to turtelduene finner sammen igjen. Men det er ikke slik at seksuelt begjær i seg selv forstyrrer eller skaper konflikt; også i det såkalte kjærlighetsforholdet er Martin passiv og fri for drifter, og det hører med til historien at han allerede er blitt tildelt sitt professorat da han samme dag støter på frøken Schultse igjen. Ekteskapet blir nærmest å anse som en praktisk bestanddel i det hele; en professor må selvfølgelig være gift. Slutten er talende for romanens overgripende satire: Martin har nå livet ut en stilling ved universitetet, men uten å måtte være til stede der. Det er derfor ikke tilfeldig at det verken er i auditoriet eller blant kollegene vi ser ham i siste scene, men i hjemmets lune arne, fjernt fra universitetslivets praktiske virkelighet.

Professor Aamot tilhører med andre ord de romanheltene som lykkes, de som mot alle odds når sine mål både på kjærlighetens og vitenskapens område. Nettopp i denne suksessen er det at ironien ligger. Han *burde* selvsagt ha lidd nederlag.

I Kingsley Amis' *Lucky Jim*, som ofte er blitt pekt på som en viktig forutsetning for sjangerens videre utvikling, lykkes også helten i kjærlighet. I det akademiske spillet, derimot, spreller han som en fisk på land – og får fyken. Andre og bedre muligheter byr seg til gjengjeld utenfor det britiske *red brick*-universitetets murer. Den amerikanske sjangerpioneren Mary McCarthy lar på sin side intrigemakeren i *The Groves of Academe*, en faglig briljant, men menneskelig sett ufordragelig timelærer i engelsk litteratur, møte oppsigelsesvarselet på romanens første side. Det betyr *ikke* at han avfinner seg med faktum. Joyce-eksperten behersker ikke bare litteraturforskningens edle kunst, også det akademiske maktspelet behersker han – skruppelløst. I McCarthys roman blir «helten» værende ved institusjonen, ikke til tross for, men på grunn av sin moralske forvorpethet.

Mer enn et halvt hundreår før makter Martin Aamot, Johan Vibes foranskutte lyn, det kunststykke det er, samtidig å bli værende ved institusjonen og forlate den.

---

## [Om teksten](#)

Teksten følger den eneste trykte utgaven (1882); noe manuskript er ikke kjent. Vi har rettet opplagte trykkfeil i ortografi og tegnsetting, men også noen diskutabile feil. Noen få steder har vi tilføyd et komma eller en aksent hvor setningene ellers ville blitt vanskelige å lese.

De diskutabile rettelsene vi har foretatt, gjelder stavemåten av fremmedord og fremmede navn. Ingenting tyder imidlertid på at Vibe ville ha trått feil i disse tilfellene. Med en skolering som også omfattet ords etymologi, ville han ikke hatt problemer med stavemåten av fremmedord som *Dilletant*, *appelere*, *Komode* eller *Linæa*. Tekstfeil av denne typen oppstår imidlertid lett hvis setteren



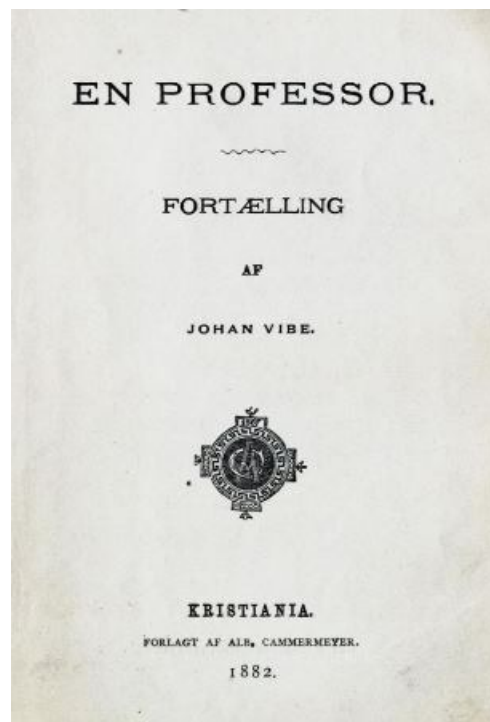
arbeider etter diktat. En slik arbeidsmåte kan òg forklare den uventede stavemåten av den fiktive italienske fiolinisten Kolumbos navn og på at hans praktstykke av en fiolin fra Cremona, en «kremoneser», blir bokstavert med K. Vibe tilhørte så langt fra dem som ivret for fornorsking av skriftspråket, og parodi kan vi i dette tilfelle utelukke. Vi har derfor valgt å gjengi fiolinistens navn som Columbo og hans dyrebare instrument som en Cremoneser.

På ett sted er et ord (verb) falt ut av setningen. Reparasjonen synes riktignok såre enkel: «En Invitation til Professor Biermann [er] en Ære» (s. 29).

Opprettingen av en god del banale typografiske blundere er ikke registrert blant rettelsene på listen nedenfor:

- 27 Sanskrit] Sanscrit
- 29 Biermann er en Ære] Biermann en Ære
- 31 forbindtlig] forbintlig
- 35 juk he!] jukhe!
- 36 Columbo] Kolumbo
- 38 juk he!»] jukhe!»  
Columbos] Kolumbos  
Columbo efter] Kolumbo efter  
Violinen] Vilolinen  
Columbo var] Kolumbo var
- 39 Columbo fór] Kolumbo for
- 41 Dilettant] Dilletant
- 43 Columbos] Kolumbos
- 45 En Cremoneser] En Kremoneser  
Egte Cremoneser] Egte Kremoneser
- 46 Biermanns Opmerksomhed] Biermans Opmerksomhed  
mod Professor Wolff] mod Professor Wollf  
kollegial] kolegial
- 50 Dilettantstemme] Dilletantstemme
- 53 egen Cremoneser] egen Kremoneser  
Min Cremoneser] Min Kremoneser  
ingen Cremoneser] ingen Kremoneser  
Signore Columbo] Signore Kolumbo
- 54 Signore Columbo] Signore Kolumbo  
Signore Columbo] Signore Kolumbo
- 56 Kommode] Komode

- 71 lille, men] lille men  
72 én] en  
93 Linnæa] Linæa  
94 Linnæa] Linæa  
108 én] en  
112 appellere] appelere  
115 én] en  
135 én efter én] en efter en
- 



Tittelblad, 1. utgave 1882

---

## 1ste Kapitel.

### Martin og hans Broder Andreas's

### Barndom og tidligste Ungdom.

[1] Martin Aamot var ældste Søn af Hattemager<sup>k1</sup> Nils Sivertsen Aamot og Anne Katrine Aamot født Bøen. Forældrene boede i en af Smaabyerne paa Vestlandet.

Martin var en kvik Gut, og Forældrenes nærmeste Omgangsven, Kommandersergeant<sup>k2</sup> Kristiansen, der var Martins Gudfader, morede sig undertiden med at notere ned de piquante Bemærkninger, Barnet fremkom med. En Aften kom Kommandersergeanten tilfældigvis til at læse et Brudstykke af en Biografi over Göthe. Det slog ham ved denne Leilighed, at de mærkelige Ytringer, der var citeret fra [2] Göthes Barndom, i hele sin Tankegang havde paafaldende meget tilfælles med enkelte af Martins Ytringer. Ved senere at læse Biografier over et Par andre store Mænd, opdagede han, at noget lignende var Tilfældet. Han betroede Faderen sine Iagttagelser.

Hattemageren rystede paa Hovedet.

«Jeg giver ikke meget for Martins Bemærkninger», sagde han, «Sagen er vel den, at den ene Unge omtrent gjør ligesaa kløgtige Bemærkninger som den anden; men hvis Ungen bliver til Noget, naar han bliver voksen, saa noterer man ned Rub og Stub af, hvad han har sagt, fra han var en Næve stor, og anfører det som et Bevis for, at han alt fra Barn af var bestemt til at blive noget Stort. Men bliver ikke Ungen til Noget, saa er der ikke en Kjeft, som lægger Merke til, hvad han har sagt, da han var liden, om det saa er aldrig saa merkeligt.»

«Sig ikke det, Hattemager Aamot! Sig ikke det», sagde

Kommandersergeanten. «Store Mænd fremkommer, baade medens de er Børn, og naar de ligger paa sit Dødsleie, med Ytringer, hvori man kan skimte den ualmindelige Begavelse. Saaledes var det sidste, den omtalte store Digter Göthe, der hele Tiden havde arbeidet i Oplysningens Tjeneste, ytrede paa sit Dødsleie, hine merkelige Ord: 'Mere Lys!'»<sup>k3</sup>

«Det var de sidste Ord min Søster Maren <sup>[3]</sup>ytrede ogsaa», svarede Hattemageren, «og hun var s'Gu' ingen stor Digterinde. Jeg har hørt Doktor Sønsteby sige, at der ikke er noget, som er mere almindeligt, end at Folk paa sit Dødsleie beder om mere Lys.»

«Ja, ja», sagde Kommandersergeanten, «jeg vil ikke modsige Dem, Aamot; men De gjør blodig Synd mod Gutten, hvis De ikke lader ham gaa den studerende Vei.»

Hattemager Aamot svarede ikke herpaa, men Kommandersergeantens Ord havde gjort Indtryk paa ham, og 3 Aar senere blev der i et Familieraad, hvortil Kommandersergeant Kristiansen og Fourer<sup>k4</sup> Bækkevold var tilkaldte, fattet den Bestemmelse, at Martin skulde sættes ind paa Stedets Latinskole. Samtidig blev der besluttet, at Martins yngre Broder, Andreas, skulde blive Officer. Madam Aamot talte vistnok noget forvirret Tøi<sup>k5</sup> om Død, Saar og Lemlæstelse; men Kommandersergeant Kristiansen og Fourer Bækkevold beroligede hende. Der vilde aldrig blive Tale om Krig her i Landet, forsikrede de. Vor Armé var, som Fourer Bækkevold ytrede, en Fredsarmé.

Martin var 11 Aar, da han blev sat ind paa Stedets Latinskole.<sup>k6</sup> Andreas frekventerede Borgerskolen, men da denne Skole var mindre skikket som endelig Forberedelse for Krigsskolen, blev han sendt ind til Kristiania et Aar, forinden han skulde underkaste sig Optagelseseksamen.

<sup>[4]</sup> Forældrene havde ingen anden Kundskab om, hvad Andreas tog sig til under sit Ophold i Hovedstaden, end den, som de modtog gjennem hans egne Breve, men efter disse at dømme, gjorde han gode Fremskridt.

Det var om Høsten, at han var oppe til sin Optagelseseksamen. Den Aften, da Censuren var faldt, sad han paa sit Værelse i Kristiania sammen med en

Kammerat. Andreas saa modfalden ud og tegnede Tal paa Bordet med Pegefingeren.

«Det var en flau Historie», sagde han, «det var en meget flau Historie.»

«Det er ikke noget at tabe Modet over», sagde Kammeraten, «du faar forsøge paa en Frisk igjen til næste Aar, saa skal du se, det gaar bedre.»

«Jeg skulde give en god Dag baade i Eksamen og Krigsskolen», sagde Andreas, «naar det ikke var, fordi jeg skal hjem. Men kommer jeg hjem, og mine Forældre faar høre, hvorledes det er gaaet, bliver det et saadant Spektakel, at det ikke bliver til at holde ud. Naar jeg kun var vel over mit Ophold hjemme, fik det gaa, som det kunde forresten. Men nu skulde jeg netop have lidt Moro, og nu er den forspildt for mig.»

Kammeraten lod til at grunde paa noget. «Har du Slægtninge her i Byen?» spurgte han.

«Nei», sagde Andreas.

[5] «Her er ingen, som dine Forældre korresponderer med?»

«Ingen unntagen mig», sagde Andreas.

«Resultatet af Eksamen kommer jo ikke i Aviserne?»

«Ikke saavidt jeg ved.»

«Saa skriv hjem», udbrød Kammeraten, «og fortæl, at du har staaet dig.»

Andreas saa paa Vennen.

«Fortælle, at jeg har staaet mig», udbrød han.

«Javist», fortsatte Kammeraten. «Uniform har du ikke havt Tid til at skaffe dig, før du reiser hjem, det ved dine Forældre meget godt, og hvem kan saa se udenpaa dig, enten du er Kadet<sup>k7</sup> eller ikke.»

«Men det maa jo en Gang blive opdaget», sagde Andreas.

«Den Tid, den Sorg», sagde Kammeraten. «Den første Storm har du i alle Fald undgaaet.»

Andreas's Ansigt opklaredes.

«Jeg gjør det», sagde han. «Jeg har hørt, at der skal blive ualmindelig livligt hjemme i Høst, og kommer jeg hjem som Kadet, bliver jeg buden i alle Selskaber og Baller i Byen og bliver estimeret ligesaa godt som et voksent Menneske; men faar de Nys om, at jeg er gaaet rejkt,<sup>k8</sup> saa skal jeg dø paa, at jeg ikke kommer i et eneste voksent Selskab. Jeg skriver hjem og siger, at jeg er sluppet igjennem.»

[6] Sig ligesaa godt, at du har faaet bedste Karakter», sagde Kammeraten, «det koster det samme.»

«Det er sandt», sagde Andreas.

Allerede samme Aften skrev Andreas hjem og fortalte, at han «havde staaet sig brilliant og faaet bedste Karakter til sin Eksamen.»

Andreas havde ikke taget fejl, naar han antog, at han som Kadet vilde blive estimeret som et voksent Menneske. Han stillede sin ældre Broder Martin ganske i Skyggen. To Dage efter hans Ankomst holdt hans Fader et stort Selskab for sin Søn Kadetten, hvor hans Skaal blev udbragt af Kommandersergeant Kristiansen, der i varme Ordlag roste Andreas's Dygtighed og udbredte sig over den Glæde, som det maatte være for Forældre at have saadanne Børn.

Hattemageren takkede. Han var stolt af sin yngste Søn, sagde han, Andreas havde altid været en flittig, snil, ordentlig og fredelig Gut, og han tvivlede ikke om, at han vilde gjøre Hans Majestæts Uniform Ære. Han maatte takke alle de Tilstedeværende for den Deltagelse, de havde vist ham og hans Søn ved at indfinde sig i hans ringe Hus denne glædelige Aften.

Efter dette Selskab fulgte der i den lille By en Række Festligheder, hvor Andreas stadig blev buden. Han modtog endog Invitationer til Familier, i hvis Hus hans Forældre ikke nød den [7] Ære at komme, saaledes til Konsul Samuelsen og Byfoged Sparre. Andreas var stor for sin Alder, og da Hattemagerens Familie og Omgangsvener ved alle Leiligheder gjorde det mest mulige ud af hans «glimrende Examen», var det ikke langt fra, at han blev betragtet som en af Byens Løver. Enkelte af Byens yngre Damer tænkte allerede paa den glimrende Fremtid, der forestod Andreas, og i Baggrunden af det saaledes aabnede Perspektiv, skimtede de utydelig en Generalsuniform med Kantiller,<sup>k9</sup> Guldfrindser, røde Skjærf og en uoverskuelig Række af Ordenstegn

og brogede Baand.

Endelig var Andreas's Ferietid ude, og han vendte tilbage til Kristiania for at «træde ind paa Krigsskolen.»

Det var omtrent  $\frac{1}{4}$  Aar senere, at Hattemager Aamot modtog et Brev fra Bestyreren af den Skole, hvori Andreas var bleven indsat det foregaaende Aar. Bestyreren skrev kortelig, at Skolepengene for det forløbne Kvartal nu maatte remitteres.<sup>k10</sup> At Andreas ikke var sluppet igjennem ved Prøven i Høst, var ikke Skolens Skyld, men Bestyreren nærede det Haab, at han vilde staa sig saa meget bedre til næste Aar.

Hattemageren vilde ikke tro sine egne Øine. Hans Kone følte sig forvisset om, at her forelaa et nedrigt Forsøg paa at narre Penge af dem, og Kommandersergeant Kristiansen mente, at Bestyreren [8] maatte have forvekslet Hattemager Aamot med en anden Fader, der ligeledes havde en Søn ved Navn Andreas. Hattemageren skrev øieblikkelig til Bestyreren og gjorde ham opmærksom paa hans formentlige Feiltagelse, eftersom hans Søn allerede var Kadet. Han fik et spidst Svar med fornyet Krav paa Skolepenge. Under den Korrespondance, som nu udviklede sig, gik det endelig op for Hattemageren, at hans Søn Andreas havde ført ham bag Lyset.

Han blev yderst forbitret over denne Opdagelse, og hans Vrede blev ikke mindre, da Sammenhængen blev bekjendt i Byen, og han maatte taale Skoser<sup>k11</sup> af taktløse Venner, der stadig kom med Forespørgsler om, hvorledes det stod til med hans Søn «Kadetten». At Andreas til næste Høst slap igjennem og viste sig i Uniform, kunde hverken forsone Forældrene eller den lille By, som han havde holdt for Nar, og det var med den største Mistillid, at Hattemageren imødesaa Udfaldet, da Martin den paafølgende Høst reiste ind til Hovedstaden for at absolvere<sup>k12</sup> sin Eksamen artium.

---

## 2det Kapitel.

### Martin gjør de første forberedende Skridt paa den videnskabelige Bane.

[9] Hattemager Aamot sad netop ved sin Frokost, da der indløb Brev fra Sønnen. Det var stilet til Moderen, som brækkede det og begyndte at læse høit:

«Kjære Moder», begyndte det, «jeg har staaet mig brilliant og har erholdt bedste Karakter til min Eksamen –»

«Hvad staaer der?» raabte Hattemageren.

«Jeg har staaet mig brilliant og erholdt bedste Karakter til min Eksamen», gjentog Mad. Aamot.

Hattemageren slog i Bordet, saa Kopperne dansede.

[10] «Staaet mig brilliant og faaet bedste Karakter til min Eksamen», raabte han og snappede Brevet, «jeg ved, hvad det har at betyde. Han er naturligvis ikke sluppet igjennem; men jeg lader mig ikke holde for Nar to Gange. Lad ham komme og forsøge at binde mig noget paa Ærmet, <sup>k13</sup> saa skal jeg vise ham, at han endnu ikke er andet end en Guttehvalp, om han saa er gaaet rejekt 100 Gange.»

Da Martin tre Dage senere kom hjem med Dampskibet, blev han ubehagelig overrasket ved at merke, at hans Fader ikke modtog ham med den Jubel, som han havde ventet. Mad. Aamot havde sat Kage og Vin ind; men Hattemageren raabte barsk:

«Tag Vinen ud!»

«Jeg havde tænkt, at vi skulde ønske Martin tillykke», ytrede Madamen.



«Tag Vinen ud», gjentog Hattemageren, «det er ikke værd at forhaste sig, og du Martin kan følge med ind paa mit Kontor.»

«Svar mig nu oprigtigt», sagde Faderen, da de var alene, «hvordan er det gaaet?»

«Jeg har staaet mig brilliant», begyndte Sønnen.

«Faar jeg se din Karakterseddel», sagde Hattemageren.

«Min Karakterseddel», sagde Martin.

«Ja vist, dit Eksamenstestimonium», sagde Hattemageren.

[11] Martin blev rød og begyndte at stamme. Han var bleven saa overrasket over den uventede Modtagelse, at han holdt paa at tabe Koncepterne.

«Jeg – jeg – jeg tror næsten, at jeg – har glemt den», stammede han.

«Glemt den», raabte Hattemageren.

«Med mindre – med mindre», vedblev Martin, «at den skulde ligge i Kufferten.»

«Du gjør bedst i at finde den», sagde Hattemageren.

Martin gik ud for at lede.

Da han kom ind igjen, gik Faderen op og ned ad Gulvet med en Stok i Haanden.

«Naa», sagde Faderen og stansede.

«Den – den – den var ikke i Kufferten», sagde Martin.

Han stammede endnu mere end før.

Faderen bevægede Stokken ganske sagte frem og tilbage.

«Du gjør ligesaa godt i at tilstaa», sagde han, «du har ikke glemt Seddelen, men du tør ikke vise den frem. Jeg kan se det paa dig. Du er gaaet rejekt, ikke sandt?»

«Jeg forsikrer –» begyndte Martin.

«Tilstaa lige saa godt med det samme», gjentog Faderen. «Jeg lader mig ikke føre bag Lyset af begge mine Sønner.»

Han begyndte at bevæge Stokken raskere.

[12] «Jeg giver dig mit Æresord paa –» begyndte Martin.

«Husk paa, at jeg kan skrive ind til Universitetet», afbrød Hattemageren ham.

«Det behøves ikke, det kommer jo i Aviserne», raabte Martin.

«Kommer det i Aviserne», udbrød Hattemageren, «kommer det i Aviserne, saa skal vi snart faa Sandheden at vide. Posten er kommet idag.»

Med disse Ord tog han Hat og Frakke paa og gik ned i Klubben.

Her fandt han ganske rigtig i den første Avis, han tog i Haanden, Martins Navn opført blandt Aarets Præceterister. Han følte sig dog ikke ganske sikker, og først da han havde sammenlignet flere Blade af stik modsat Farve, og fundet, at de alle, hvor uenige de forøvrigt var, stemmede overens i sine Meddelelser om Martins Eksamen, ilede han hjem for at gjøre Sønnen en Undskyldning.

Mad. Aamot havde aldrig delt sin Mands Tvivl, og alle hendes Bestræbelser gik kun ud paa at faa bekræftet, at Betydningen af Ordene «Laudabilis præcæteris» var: «Rosværdig fremfor de Øvrige.»

«Martin er altsaa bedre end de øvrige», sagde hun, «han er bedre end de øvrige, Aamot, læg Merke til det.»

«Ja, ja, skjæm bare ikke Gutten ud, Moder», [13] sagde Hattemageren, «men lad os først se, om han fortsætter, som han er begyndt.»

Efter 8 Dages Ophold i Hjemmet, reiste Martin tilbage til Kristiania for at læse til anden Eksamen. [k14](#)

Den følgende Vaar havde han allerede absolvert denne. Denne Gang havde han husket, at tage Karakterseddelen med. Den lød paa «Laudabilis præcæteris».

Faderen hengav sig nu ganske til sin Stolthed og Glæde, og den unge Begavelse modtog mange Beviser paa Agtelse af Indbyggerne i hans Fødeby. Den Ytring, som en af hans fordums Lærere lod falde, nemlig, at han aldrig havde tvivlet om, at Martin kunde «proppe i sig, hvad det skulde være», men at han var forvissat om, at han var aldeles blottet for Evne til virkelig selvstændigt Arbeide,

prellede virkningsløst tilbage under den almindelige Anerkjendelse, og Hattemageren lod ham som Belønning for hans glimrende Eksamener faa Lov til at besøge London, hvor Hattemageren havde en Broder, der drev Fiskeforretninger.

Under Martins Ophold i London talte Faderen og dennes nærmeste Omgangsvener meget om hans Fremtidsudsigter, og der blev lagt mange Planer i den Anledning.

Efter to Maaneders Forløb kom han hjem. En Formiddag 3 Dage efter hans Hjemkomst, <sup>[14]</sup> kaldte hans Fader ham ind paa sit Kontor. Der var foruden Faderen og Sønnen ikke andre tilstede end Kommandersergeant Kristiansen og Fourer Bækkevold.

Kommandersergeanten og Foureren reiste sig og hilste paa militær Vis, da Martin traadte ind, og Faderen bød ham en Plads i den eneste Lænestol i Værelset.

«Det er paa Tiden, at Du vælger et Brødstudium», sagde Faderen, da Piberne var tændte, «har du fattet nogen Bestemmelse i saa Henseende?»

Martin rystede paa Hovedet.

«Ikke endnu», sagde han.

«Theologien føler du, saavidt jeg ved, ingen Interesse for», sagde Faderen.

«Ikke det mindste», svarede Martin.

«Og heller ikke for Retsvidenskaben?»

«Nei», sagde Martin.

«End Medicinen?»

«Jeg synes ikke om at skjære i Kadavere», svarede Martin.

«Philologien maatte ligge nærmere for dig», vedblev Faderen, «du har jo altid staaet dig godt i Sprog paa Skolen?»

«Skulde det være noget, saa maatte det være Philologien», sagde Martin, «men jeg har ingen Lyst til at læse med Unger.»<sup>k15</sup>

<sup>[15]</sup> «Du har ingen Lyst til at læse med Unger», gjentog Faderen.

«Nei», sagde Martin, «jeg føler intet Kald i den Retning.»

Her hævede Kommandersergeanten Hovedet.

«Det er heller ikke noget for Martin», sagde han, «Martin maa ikke slide sig op paa en elendig Skole. Det kan han overlade til Kompagnitraverne.<sup>k16</sup> Med Martins glimrende Eksaminer maa man kunne stille sig høiere Formaal.»

Der opstod en høitidelig Pause, medens Hattemageren dampede af Piben.

«Har du aldrig tænkt paa Universitetet, Martin?» sagde han.

Martin stirrede paa Faderen. «Paa Universitetet», gjentog han.

«Ja», sagde Faderen, «har du aldrig tænkt paa det?»

«Nei», svarede Martin, «men siden du siger det, saa skal jeg tænke paa det.»

«Universitetet er netop noget for Martin», sagde Kommandersergeanten, «Videnskaben har Krav paa Mænd med Martins Evner.»

Der opstod atter en høitidelig Pause, medens Hattemageren indhyllede sig i Røgskyer.

«Hvilket Fag vilde du kaste dig over?» spurgte han.

«Jeg ved ikke», sagde Martin.

[16] «Det maatte vel blive noget i Retning af Sprogvidenskab», vedblev Hattemageren.

«Ja», sagde Martin, «gjerne det.»

«Latin eller Græsk», sagde Faderen.

«Heller levende Sprog», sagde Martin.

«Saa?» sagde Faderen, «det havde jeg ikke tænkt –»

«Overlad De den Ting til Martin, Hattemager Aamot», sagde Kommandersergeanten, «det tænker jeg, han forstaar bedst.»

«Det forstaar Martin bedst», supplerede Fourer Bækkevold.

Otte Dage efter drog Martin ind til Kristiania for at lægge sig efter Studiet af levende Sprog.

---

## **3dje Kapitel.**

### **Martin beslutter at studere i Göttingen.**

[17] Det blev snart bekjendt, at Martin vilde ofre sig for Videnskaben, og han var saa heldig straks efter sin Ankomst til Hovedstaden at stifte Bekjendtskab med 3 à 4 anseede Universitetslærere, der vare særdeles forekommende mod ham. Professor Simonsen, Professor Wint og Professor Dr. Barth viste ham samtlige den største Velvilje. Navnlig var det dog Professor Lunde, en fjern Slægtning<sup>k17</sup> af Mad. Aamot, som tog sig varmt af Martin. Professor Lunde kom efterhaanden til at nære et oprigtigt Venskab for sin Protegé og hjalp ham, hvor han kunde, med Raad og Daad.

Martin tilbragte sin Tid i Kristiania i Stilhed, delt mellem at gaa paa Professor Simonsens [18] og Professor Lundes Forelæsninger, spille Kort, studere levende Sprog i sit Hjem og læse Aviser. Da Martin i Almindelighed ikke talte synderligt, fordi han som oftest Intet havde at sige, og han heller ikke var morsom, kvik eller vittig, var han saa heldig at blive anset for en alvorlig, grundig og tænksom ung Mand, til hvem man kunde knytte de bedste Forhaabninger.

Saaledes gik 3 Aar, og da Martin ikke besad synderligt Initiativ, kunde der gjerne være gaaet endnu et ubegrænset Antal Aar, uden at Martin havde forandret sin Arbejdsmetode, hvis ikke en Samtale med Professor Lunde havde bragt ham til at gjøre et alvorligt Skridt fremad paa den Bane, hvorpaa han havde slaet ind.

Det var en mild Septemбераften, netop 2 Aar og 11 Maaneder efter Martins Ankomst til Kristiania, at han og Professor Lunde spadserede udover Drammensveien.<sup>k18</sup>

De havde gaaet længe i Taushed, da Professoren greb Ordet.

«Aamot», sagde han, «det er jo Deres Mening at blive knyttet til Universitetet, ikke sandt?»

«Jo», svarede Martin.

«Men da kan De ikke længer gaa her hjemme og vegetere. De maa bort.»

«Bort», sagde Martin, «hvorhen?»

«De maa tilbringe nogen Tid ved et eller <sup>[19]</sup>andet tysk Universitet», sagde Professoren. «Vil De vinde Anseelse som en virkelig Videnskabsmand, maa De studere mindst et Aar ved en af Udlandets videnskabelige Anstalter. Hvad mener De om at reise til Göttingen <sup>k19</sup> og frekventere Professor Wolffs Forelæsninger over germaniske Sprog?»

«Saavidt jeg ved, ere hans Forelæsninger trykte», sagde Martin. «Jeg kan faa dem paa Universitetsbibliotheket.»

Professoren stødte ærgerlig Stokken i Marken.

«De har ikke sat Dem ind i den videnskabelige Metode endnu, Aamot», ytrede han, «De staar Dem selv i Lyset. <sup>k20</sup>Tror De, jeg var blevet den Mand jeg er, hvis jeg ikke havde ligget i Tyskland. Det vil være nyttigere for Deres Anseelse, at De studerer et Aar i Göttingen, end at De tilbringer 10 Aar hjemme med at læse fra Morgen til Aften.»

«Jeg skal søge et Stipendium», sagde Martin.

«Men i saa Fald maatte De først skrive en Afhandling», sagde Professoren.

«Naar jeg vidste, hvad jeg skulde skrive om», sagde Martin.

Professoren grundede.

«Vi talte igaar Aftes om Udbredelsen af Lyden «th» i de gammel-germaniske Sprog», sagde han, «De ved, at den endnu findes i dansk og engelsk. Den findes i Oldnorsk, og den <sup>[20]</sup> fandtes ogsaa i gammel Gothisk. Skulde ikke det kunne være et Thema for en kortere Afhandling?»

«Jeg ved ikke noget om Lyden «th»,» sagde Martin.

«Men De kan skaffe Dem noget at vide», sagde Professoren, «De læser jo Tysk flydende?»

Martin nikkede.

«Og De kan læse en hel Del uden at blive træt?»

«Jeg kan læse mine 12 Timer i Døgnet, uden at det generer mig», sagde Martin.

«Nu vel», sagde Professor Lunde, «saa skal De skaffe Dem Professor Mohrs Verk «Über die altgermanische Sprache»<sup>k21</sup> 4 Bind, Professor Sieblers Verk «Die Sprache der Westgothen» 2 Bind, Professor Bauers Afhandling «Die Isländer des zwölften Jahrhunderts» og Professor Gottlobs «Englische Sprachelemente», 3 Bind. Disse 4 tyske Verker maatte De læse to à tre Gange igjennem og gjøre Deres Notater, og skulde De saa ikke kunne skrive sammen et 5te Verk paa norsk, saa maatte De være en ualmindelig ubegavet Person. Kunde De desuden overkomme at gjennemlæse Professor Bartholdis Verk «Die Hauch- und Kehl-Laute im schwabischen Dialekte», 14 Bind, saa var det saa meget desto bedre. Hvad siger De?»

[21] «Jeg vilde helst slippe for Professor Bartholdi», sagde Martin.

«Nu, ja, men begynd paa de øvrige Forfattere saa snart som mulig.»

«Jeg skal sætte mig i Virksomhed endnu den Dag imorgen», sagde Martin.

Den næste Dag fik Martin Bøgerne forskrevne fra Tyskland. Samtidig skrev han et Brev hjem og spurgte, om hans Fader vilde skyde det Resterende til, hvis han (Martin) erholdt et Stipendium af Universitetet paa 10 à 12 hundrede Kroner<sup>k22</sup> til et Aars Ophold i Göttingen.

Hattemageren viste Brevet til sin Kone. Straks efter blev Kommandersergeant Kristiansen og Fourer Bækkevold budsendte.

Madamen ivrede i Begyndelsen sterkt imod Reisen til Tyskland.

«Jeg synes ikke om Martins Plan», ytrede hun, «hvad skal han i Göttingen? Göttingen er jo en liden Filleby. Er den ikke det, Kristiansen?»

«I Henseende til Indbyggerantal er den kun en By af 3die eller 4de Rang, Mad. Aamot», ytrede Kommandersergeanten, «men den har et meget stort Universitet, som tæller, jeg ved ikke hvor mange Professorer og Studerende.»

«Skal Martin reise til Udlandet», sagde Mad. Aamot, «saa skal han reise til Rom. Det giver en ganske anden Anseelse at have været i Rom. <sup>[22]</sup> Alle de, som man bestemmer til at blive noget stort, sendes til Rom, det ved jeg meget vel, og min Martin er for god til at lade sig afspise med Göttingen. Skal vi kaste Penge bort paa Gutten, saa vil jeg vide, at vi har noget igjen for Pengene.»

«Men», indvendte Kommandersergeanten, «Martin er jo ikke Digter!»

«Det var ikke Olaves Birkeland heller», sagde Mad. Aamot, «de faar nu sige, hvad de vil. Han havde skrevet en Samling 'realistiske Noveller fra Livet i Sætersdalen', <sup>k23</sup> som han kaldte dem; men de var ikke mere realistiske, end jeg er realistisk; men saa kom det ud, at han vilde skrive en Samling sæterdalske Noveller til, og for at den skulde blive bedre end den første, saa sendte de ham over Hals og Hoved –»

«Til Sætersdalen?» faldt Hattemageren ind.

«Nei», sagde Mad. Aamot, «til Rom, saa sandt jeg sidder her. Men min Martin er ligesaa god som Olaves Birkeland i alle Maader.»

«Bedste Mad. Aamot», ytrede Kommandersergeanten, «jeg tror, De bedømmer den Sag feilagtig. De maa huske, at Martin skal blive Videnskabsmand, og skal man blive det, saa ligger man helst i Tyskland. Skal man derimod blive Digter, saa er Rom det bedste Sted.»

«Det er aldeles som at man sender enkelte Patienter til Sandefjord og andre til Modum», <sup>k24</sup> <sup>[23]</sup> faldt Foureren ind, «det ene Bad er ligesa fornemt som det andet; det kommer an paa Sygdommens Beskaffenhed, hvor man skal ligge.»

«Det er sandt, Fourer Bækkevold», ytrede Hattemageren, «det sidste Eksempel slog mig. Martin skal faa Pengene.»

Da Martin havde faaet Løfte fra sin Fader om at faa Understøttelse, begyndte han at læse fra Morgen til Aften. Til betimelig Tid fik han færdig en Afhandling paa 3 Ark om Lyden «th» i de gammel-germaniske Sprog, som han vedlagde sin Stipendieansøgning. Afhandlingen befandtes at røbe «flittigt Studium», og Martin fik sit Stipendium. Om Høsten reiste han til Göttingen.



---

## **4de Kapitel.**

### **Martin gjør Bekjendtskab med**

### **en tysk Professor og en italiensk Musiker.**

[24] Straks efter sin Ankomst meldte Martin sig hos Professor Wolff, til hvis Forelæsninger han fik Adgang mod Erlæggelse af det sædvanlige Gebyhr. Som Professorens Elev havde han Adgang til at deltage i de af denne foranstaltede Kolloquier. Uagtet Martin gjorde, hvad han kunde for at holde sig frem, skjænkede dog Professoren ham liden Opmærksomhed, hvorimod han viede 5 eller 6 rige Amerikanere, af hvem han ventede store Ekstrahonorarer, sin hele Interesse. Hændte det imidlertid en og anden Gang, at Professoren under Kolloquierne [25] rettede et Spørgsmaal til Martin, blev denne aldrig Svar skyldig, uagtet Svarene ikke altid var saa heldige at vinde Professorens Bifald.

Blandt Studenterne vandt Martin hurtig en Omgangskreds. Derimod lykkedes det ham ikke at komme i nærmere Berørelse med nogen af Professorerne. Dette ærgrede ham, da han antog, at et nærmere Bekjendtskab med en eller anden af Göttingens videnskabelige Koryfæer, vilde gjøre et godt Indtryk, naar han vendte hjem til Norge.

Saaledes stod Sagerne, da der 2 à 3 Maaneder før han skulde reise, indtraf et Par Begivenheder, der uformodet bragte ham i Berørelse med to af de mest anseede Professorer ikke alene i Göttingen, men i hele Tyskland.

Martin havde oprindeligt boet i Ziegler-Gasse<sup>k25</sup> No. 17, men maatte efter et halvt Aars Forløb flytte, da han af sin Vertinde, en ægte tysk huslig Kvinde, ikke blev trakteret med andet til Middag end tynd Suppe og Mehlspeisen,<sup>k26</sup> saa at han tilsidst afmagrede i en Grad, der fyldte hans Venner med Forferdelse. Hans nye Logi laa i Winkelstrasse No. 23, hvor han havde et Værelse i 3dje Etage med to Fag Vinduer,<sup>k27</sup> der vendte ud til en Have.

Martin fik her bedre Kost end i sit forrige Logi, men Opvartningen var slet, og han var undertiden i Forlegenhed med, hvordan han skulde <sup>[26]</sup> blive kvit Vaskevandet om Morgenen. Han valgte gjerne den Udvei at øse det ud gjennem Vinduet i Naboens Have.

En Morgenstund, netop som han havde øst en usædvanlig fuld Vaskevandsbolle ud gjennem Vinduet, syntes han, at han fra Dybet hørte forbitrede Udbrud som «Schweinigel», <sup>k28</sup> «Bestie» <sup>k29</sup> o. l.

Martin følte sig imidlertid tryk ved sin ophøiede Bopæl i 3die Etage og bekymrede sig ikke om disse fjerne Toner, men iførte sig rolig sin Frakke og begav sig ud for at frekventere Professor Wolffs Forelæsninger.

Et Kvarter efter at han var gaaet, ringede der paa Entréklokken, og da Pigen lukkede op, stod der en ældre Herre med graat Haar og et ophidset Ansigt udenfor.

Den fremmede Herre spurgte, hvem der boede i Værelset med de to Vinduer, der vendte ud mod Haven.

«En udenlandsk Student», sagde Pigen, «ved Navn Aamot.»

«Er han hjemme?» spurgte den fremmede Herre.

Nei, han var nylig gaaet ud, og ventedes ikke hjem før til Middag.

«Hils ham fra Professor Schumacher», sagde den fremmede Herre, «og sig —»

«Fra hvem?» spurgte Pigen.

Den fremmede Herre tog et Visitkort frem.

<sup>[27]</sup> «Der», sagde han, «lever ham det og sig, at jeg ønsker at se ham hos mig, saasnt han kommer hjem. Øieblikkelig, forstaar De.»

«Til Middag?» spurgte Pigen.

«Ja! ja vist», sagde den Fremmede heftig, «til Middag, straks han kommer hjem! Øieblikkelig, forstaar De.»

Med disse Ord fjernede han sig.

Man kan lettere forestille sig end beskrive den behagelige Overraskelse, som Martin følte, da han kom hjem Kl. halv et og paa sit Bord fandt et Visitkort med Navnet: Professor Schumacher. Schumacher var Professor i Latin og Græsk og nød den største Anseelse i hele Göttingen. Der var kun en af Universitetslærerne, som var mere berømt, det var Professoren i Sanskrit,<sup>n1</sup> Biermann, som boede i 2den Etage i samme Hus som Martin.

Martin ringede.

«Hvem bragte dette Kort?» sagde han

«En ældre Herre med graat Haar», svarede Pigen.

«Sagde han noget, da han leverede det?»

«Han bad mig hilse og sige, at han ønskede at se Hr. Aamot hos sig til Middag.»

«Han ønskede at se mig hos sig til Middag», gjentog Martin, «du er vis paa det?»

«Ja», svarede Pigen, «ganske vis.»

«Godt», sagde Martin, «Du kan gaa.»

[28] Martin erindrede, at Professor Schumacher var en Ven af Professor Wolff, og paa samme Tid mindedes han med inderlig Tilfredshed, at Professor Wolff havde været usædvanlig forekommende mod ham de Par sidste Dage. Professor Wolff maa have omtalt mig som en ualmindelig haabefuld Elev, tænkte han, og Professor Schumacher har faaet Lyst til at gjøre mit personlige Bekjendtskab. Jeg maa ikke lade ham vente.

Han aabnede Komodeskuffen og tog frem en ren Skjorte.

«Kjole og hvidt», sagde han, medens han skiftede Linned, «Kjole og hvidt vilde være en Taktløshed, naar jeg har faaet Invitationen samme Dag. Ikke at gjøre noget Toilette vilde være Mangel paa Opmærksomhed. Kjole og sort<sup>k30</sup> maa være det korrekte. Kjole og sort! Sandsynligvis en mindre Middag, ikke andre end de nærmeste.»

Medens han klædte sig, hørte han en Stemme ude i Gangen. Han kjendte den,

den tilhørte hans Ven Albert Schnurbusch fra Hannover.

«Hvor skal du hen», sagde Albert Schnurbusch, da han traadte ind og fandt Martin ifærd med at trække sine lakerede Støvler paa.

Martin svarede ikke, men pegte hen paa Visitkortkurven, hvor han havde lagt Professor Schumachers store Kort øverst.

[29] «Professor Schumacher», sagde Albert Schnurbusch, «hvordan nyder du den Ære?»

«Anbefalinger», svarede Martin, «Professor Wolff!»

«For», vedblev Albert Schnurbusch, «Professor Schumacher er ikke den Mand, som gjør Visit til enhver.»

«I Almindelighed», sagde Martin med Selvfølelse, «jeg ved det; men der gives Undtagelser.»

«Saa?» sagde Albert Schnurbusch, «saa? Ja, saa gratulerer jeg.»

«Og nu», sagde Martin, «faar vi gaa. Jeg vil ikke lade Professor Schumacher vente med Middagen for min Skyld. Du undskylder.»

Med disse Ord ledsagede han sin Ven ud.

Da de gik nedover Trappen, kom de forbi Professor Biermanns Entré, hvor der paa en Messingplade stod graveret med store Bogstaver: «Friedrich Biermann, Professor i Sanskrit.»

Albert Schnurbusch bemærkede, at det nu bare skulde mangle, at Martin ogsaa blev inviteret til Professor Biermann.

«Vilde det være saadan Ære?» spurgte Martin.

«En Invitation til Professor Biermann er en Ære<sup>n2</sup> for en Student», sagde Albert Schnurbusch, «ja, det skulde jeg tro. Han er kanske den første Videnskabsmand i Tyskland. Han er Søn af en Detailehandler i Freiberg<sup>k31</sup> og er alligevel bleven gift [30] med en Baronesse Hohenlohe-Meiningen,<sup>k32</sup> saa du kan forstaa, han ikke er nogen almindelig Mand. Hans Egteskab har ikke gjort ham mindre arrogant.»

«Er han saa arrogant?» spurgte Martin

«En opblæst Herre», sagde Albert Schnurbusch, «han er ikke yndet. Der kommer aldrig nogen af de Studerende i hans Hus, naar de ikke enten er ligesaa høiadelige som Hohenlohe-Meiningerne eller ansees for idetmindste at være Professoremmner.»

Udenfor Porten skiltes Martin og Albert Schnurbusch.

Martin havde ikke langt at gaa. Professor Schumacher boede i Göthe-Strasse, <sup>k33</sup> og Martin behøvede kun at svinge om Hjørnet af Kvartalet for at være udenfor Professorens Gadedør. Han ringede paa, nævnte sit Navn for Tjeneren og blev vist ind i et dunkelt Værelse, halvt et Kontorværelse, halvt et Forværelse, medens Tjeneren gik for at melde ham.

Martin syntes ikke, at dette var den Maade, hvorpaa han havde ventet, at han som hædret Middagsgjest skulde blive modtaget, men det var sandt, Tjeneren kjendte jo ikke hans Navn. Martin stod og saa ud af Vinduet, medens han ventede. Det vendte ud til en liden Have. Det forekom Martin, at han etsteds havde seet en <sup>[31]</sup> Have, som lignede denne, men hvor, kunde han ikke erindre.

Endelig aabnedes Døren til Sideværelset. Martin vendte sig og stod Ansigt til Ansigt med en ældre Herre med graat Haar.

«De er den udenlandske Student, som bor hos Mad. Ratze i Winkelstrasse No. 23, 3die Etage», spurgte Herren og nærmede sig Martin.

Martin smilte forbindtlig <sup>n3</sup> og gjorde sit sirligste Buk.

«Ja, det er mig, Hr. Professor», sagde han.

Professoren blev ganske rød i Ansigtet, medens han lagde den høire Haand paa Bordet og satte den venstre i Siden.

«Jeg har ladet Dem hente», udbrød han, «for at sige Dem, at De havde fortjent en Dragt Prygl.»

Martin blev i første Øieblik en Smule forbauset, men han fattede sig øieblikkelig og begyndte at smile og nikke paa en yderst gemytlig og hjærtelig Maade. Denne Tiltale maatte være en behagelig Spøg af Professoren, beregnet paa at indlede en fortrolig og ugenert Omgangstone.

Professoren blev endnu rødere i Ansigtet end før og traadte et Skridt frem.

«De havde fortjent en Dragt Prygl», gjentog han, «forstaar De det?»

Martin lo endnu mere gemytlig end forrige Gang og nikkede gjentagende paa Hovedet med <sup>[32]</sup> en skjelmsk Mine. Professor Schumacher maatte være en usedvanlig spøgefuld Mand.

Professoren blev ganske purpurrød i Ansigtet og saa ud, som om han kunde faa et Slagtilfælde paa Stedet.

«De er den mest uforskammede Karl, jeg i mit Liv har truffet», brølede han, «øser De en Gang til Deres skidne Vand ud i min Have, melder jeg Dem for Politiet. Havde det ikke været af Hensyn til Deres Ungdom, saa skulde jeg faaet Dem relegeret fra Universitetet, De infame Karl. Pak Dem fra mit Hus og lad mig ikke oftere se Dem for mine Øine. Aldrig i mit Liv har jeg truffet en saa infam Person. Paa Døren!»

Der var intet andet for Martin at gjøre, end skyndsomt at fjerne sig.

Han vilde ikke gaa hjem, forat hans Vertsfolk ikke skulde anstille ubehagelige Reflektioner over, at Middagen saa snart var forbi. Han tog derfor Veien til en afsides Restauration, hvor han haabede at skulle kunne indtage sin Middag uden at træffe nogen af sine Bekjendte.

Martin fik sin Middag i en afsides Krog af Spiseværelset; men han kunde paa de stjaalne Øiekast, de øvrige Spisegjester – mest Haandverksfolk og Landmænd – sendte ham, mærke, at hans til Forholdene lidet passende Dragt, Kjole og lakerede Støvler, vakte en vis Forundring.

<sup>[33]</sup> Det var Martins Plan at blive siddende i Restaurationen til Skumringen faldt paa, og saa snige sig hjem i al Stilhed. Kjedsomheden blev ham imidlertid til Slutning saa uudholdelig, at han maatte ud og røre paa sig. Han haabede, at han skulde undgaa at møde nogen, som kjendte ham, naar han holdt sig i de afsides Gader i Nærheden af Restaurationen.

Skjebnen pleier imidlertid altid være saa ondsksfuld, at den fører Folk i ens Vei, netop naar man ønsker at være ubemærket, og Martin havde neppe gaaet 5 Minutter, før han fik et venskabeligt Slag paa Skuldren.

Han vendte sig og stod Ansigt til Ansigt med Albert Schnurbusch, netop den af alle hans Kammerater, som han i dette Øieblik nødigst vilde have mødt.

«Nu», sagde Albert Schnurbusch, «er Middagen allerede forbi?»

«Ja», sagde Martin, «Middagen er forbi.»

«Og du spadserer endnu omkring i sort Kjole?»

«Jeg skal derhen igjen i Aften», sagde Martin, «Kl. 8. Jeg skal være 4de Mand i en l'Hombre.<sup>k34</sup> Jeg tog mig kun en Tur for at kjøle mig af.»

«Var der stort Selskab?» spurgte Schnurbusch.

«Circa 20», svarede Martin.

[34] «Og hvem var det?» spurgte Schnurbusch.

«Ingen, som Du kjender», sagde Martin.

«God Vin?» spurgte Schnurbusch.

«Fortreffelig», sagde Martin.

«Og Professoren selv, er det en behagelig Mand?»

«Overmaade behagelig», sagde Martin, «høflig, elskværdig og forekommende. Han behandlede mig, som om jeg havde været hans egen Søn.»

Albert Schnurbusch saa paa Klokken.

«Det er jo Klokken 8, Du skal derhen igjen?» sagde han.

«Kl. 8 begynder l'Hombren», svarede Martin.

«Saa kan du følge med i Klubben, saalænge», sagde Schnurbusch, «du har endnu halvanden Time igjen. Koret er samlet idag.»

Martin var bange for, at Albert Schnurbusch, hvis han sagde nei, af sit Venskab skulde lade sig forlede til ikke at skilles fra ham i Løbet af de halvanden Time, der var igjen til Kl. 8 og sluttelig maaske følge ham til Professor Schumachers Dør. Han samtykkede derfor og fulgte Albert Schnurbusch til Klubbens Samlingssted.

Den Ølhal, hvori Martin, Albert Schnurbusch og deres Venner pleiede at mødes, laa ikke langt borte. De fleste af Kammeraterne var allerede samlede, og

Martin og Albert blev modtagne med høie Leveraab, da de traadte ind. Der var kun een fremmed i Lokalet. Det var en ung, <sup>[35]</sup> mørkhaaret Mand med en Violin. Han sad afsides ved et Vindu, halvveis dækket af de mørke Gardiner.

Martin var en udmerket Kammerat, og hans Ankomst var derfor Signalet til, at der blev tømt en Masse «hele og halve Salamandre». <sup>k35</sup> Antallet blev end yderligere forøget, da Albert Schnurbusch fortalte, hvilken Opmerksomhed Professor Schumacher havde vist Martin. Martin vaandede sig under sine Kammeraters Gratulationer og drak, som han var gal for at skylle Ærgrelsen ned. Til Slutning begyndte hele Koret at skraale Studentersange, hvorunder Martin, der havde en Stemme som en Tyr, særlig udmerkede sig ved at brøle, saa det gav Gjenlyd fra alle Vægge.

Det var høist merkeligt at se, hvilken Virkning Sangen havde den unge Mand med Violinen. Han havde hidtil siddet ganske stille. Men aldrig saa snart havde de første Strofer af Sangen lydt gennem Hallen, før han for op af sin halvt hvilende Stilling og fik de besynderligste Trækninger om Munden og Øinene. Da man begyndte paa den anden Sang, hvor Martins Stemme navnlig var hørlig under Afsyngelsen af Koret:

«Juk he, juk he, juk dideludei,

Juk dideludei juk he!» <sup>n4k36</sup>

blev den Fremmedes Bevægelser endnu mere foruroligende. Han skar ikke alene Ansigter, men <sup>[36]</sup> begyndte ogsaa at skrabe med Benene og holdt samtidig begge sine Hænder for Ørene.

Efterat denne Sang var sunget tilende, og Ekkoet af det sidste: «Juk dideludei juk he!» var hendøet i Luften, blev der et Øiebliks Stansning, og den Fremmede begyndte gradvis at gjenvinde sin Rolighed, da Martin pludselig fik det Indfald at synge en Solo. Den Fremmede hoppede formelig paa Stolen, da Martin satte i med sine Lungers fulde Styrke, og han var ikke kommen tilende med første Vers, før den Fremmede greb Violinen og styrtede ud af Værelset.

Da Martin var færdig med sin Solo, saa han paa Klokken, lod som han blev meget altereret over, at den allerede var 8, tog sin Hat og ilede ud af Værelset



med den Bemærkning, at Professor Schumacher ventede paa ham med l'Hombren.

Han havde ikke gaaet langt, før han indhentede den Fremmede, der gik langsomt ned ad Gaden med Violinen under Armen.

«Vor simple, fordringsløse Sang lod ikke til at behage Dem», sagde Martin, da han var kommen paa Siden af ham.

Den Fremmede vendte sig og saa paa Martin.

«Jo, jo», sagde han paa gebrokkent Tysk, «Sangen meget smuk, men den ikke passe for mine Øren.»

«De er Udlænding?» sagde Martin.

[37] «Italiener», sagde den Fremmede, «Signore Columbo, <sup>15</sup> Musiker.»

Martin spurgte, om han havde været længe i Göttingen.

«Kom i Formiddag», sagde den Fremmede, «og reiser i Morgen Eftermiddag til Berlin. Jeg vente – hvad kalder de det – ma soeur med Jernbane om en Time, Jeg vil møde hende. Hun ikke været her før og ikke vide, hvor hun skal tage ind.»

«Og nu gaar De hen paa Hotellet saa længe», sagde Martin.

Den Fremmede rystede paa Hovedet.

«Nei», sagde han, «jeg bor i Bellevue. Meget langt fra Jernbane. Jeg vil gaa, spadserer i Gaden til Jernbane bliver aabnet.»

«Hør, ved De hvad», sagde Martin, «kan De ikke lige saa godt sætte Dem oppe hos mig, medens De venter. Jeg bor her lige ved i det store Hus tilhøre, som De ser paa den anden Side af Gaden. Derfra har De ikke mere end 3 Minutters Gang til Jernbanen; den er her lige om Hjørnet.»

Italieneren var meget taknemmelig for Martins Tilbud og fulgte ham op paa hans Værelse.

Det var ikke mere end skyldig Tak for Martins Gjestfrihed, at den Fremmede efter en Tids Forløb fik Violinen frem og begyndte at spille for sin Vert. I Begyndelsen spillede han efter [38] Hukommelsen; men senere tog han et Hefte Noder frem af Baglommen paa sin Frakke og spillede efter disse.

Ulykkeligvis havde Martin ikke mere musikalsk Sans end en almindelig Ko, ellers vilde han have indset, at man kunde lede blandt Europas første Kunstnere, inden man fandt en Mand, der forstod at aflokke Violinen saadanne Toner, som den unge Italiener. Men Martin havde en høist umusikalsk Fornemmelse af, at Omkvædet: «Juk dideludei, juk he!»<sup>n6</sup> sunget af kraftige Studenterstruber, var en ganske anderledes stemningsfuld Præstation end Signore Columbos<sup>n7</sup> Klimpren paa Violinen, som han i sit stille Sind kaldte det.

Det vakte derfor ingen Indsigelse fra Martins Side, da Signore Columbo<sup>n8</sup> efter at have spillet 4 à 5 Melodier, lagde Violinen<sup>n9</sup> og Noderne fra sig og begyndte at konversere.

Han besad Sydlændingens hele Aabenhed og Barnlighed, og de havde ikke talt en halv Time sammen, før han fortalte Martin om sin Barndom og sin Ungdom, og hvorledes han i Begyndelsen havde kæmpet med Modgang. Han var en Søn af fattige Landsbyfolk, og som han gjentagende sagde, han havde begyndt «med to tomme Hænder», «med to tomme Hænder.»

Signore Columbo<sup>n10</sup> var øiensynlig meget distrait, og efter hvert som han fortalte, glemte <sup>[39]</sup> han ganske sine Omgivelser og talte snarere til sig selv end til Martin.

Pludselig lød Lokomotivets Piben. Signore Columbo fór<sup>n11</sup> op som af Drømme.

«Jernbane», raabte han, «Jernbane. Ma soeur maa ikke komme og ikke finde andet end fremmede Ansigter. Jeg maa afsted.»

Med disse Ord greb han Hatten og styrtede ud af Døren; men endnu var han saa inde i sin Tankegang, at han, medens han ilede ned ad Trappen, mumlede halvhøit for sig selv: «Med to tomme Hænder, med to tomme Hænder!» og inden Martin kunde faa gjort ham opmærksom paa, at han havde glemt Violinen og Noderne, var han nede paa Gaden.

---

## **5te Kapitel.**

### **Martin modtager Visit af Professor Biermann.**

[40] Den samme Eftermiddag sad Professor Biermann, Fru Biermann og hendes Broder Oberst Herman, Baron af Hohenlohe-Meiningen, samlede i Dagligstuen i Etagen nedenunder.

Det var endnu tidlig paa Aaret; men det var en usædvanlig mild Dag, og Fruen havde sat et Vindu op. Samtalen havde dreiet sig om alminnelige Gjenstande, da Opmærksomheden uformodet vakt ved klare Violintoner fra Etagen ovenover. Vinduerne i Værelset ovenpaa maatte ogsaa staa oppe, saa tydelig klang Tonerne i den stille April-Aften. Det var en af Verdis<sup>k37</sup> Melodier.

[41] Professor Biermann var usædvanlig musikalsk, og det samme var Tilfældet med de to tilstedeværende Eksemplarer af Familien Hohenlone-Meiningen. De havde ikke lyttet længe til Spillet, før det gik op for dem, at den Spillende maatte være en Musiker af fremragende Begavelse. Melodi fulgte paa Melodi, og da endelig den sidste forstummede, sad Professoren, Fruen og Obersten endnu i flere Minutter i aandeløs Taushed og lyttede.

Obersten var den Første, der brød Taushed.

«Saa spiller ingen Dilettant»,<sup>n12</sup> sagde han, «saa spiller kun en Kunstner og det en Kunstner af Rang. Hvem er det, som bor i Leiligheden ovenover, Svoger?»

«Jeg ved ikke», sagde Professoren, «Jeg tror, det er en Enke efter en Embedsmand.»

«Hun har vist en Logerende», sagde Fruen, «jeg har af og til paa Trappen mødt en yngre Mand, der er kommen fra Etagen ovenfor. Det er, hvis jeg ikke tager fejl, fra hans Værelse Musikken kommer.»

«Men at du ikke har forhørt dig om hans Navn, elskværdige Søster», sagde

Obersten «at have en saadan Begavelse boende i samme Hus, som En selv, uden en Gang at vide, hvad han heder, er en Skam for et Medlem af vor Familie, [42] der altid har beskyttet Kunsten, navnlig Musikken.»

«Men idag er det første Gang, vi hører ham», sagde Fruen.

«Første Gang?» spurgte Obersten, «hvorledes det?»

«Jo vist», sagde Professoren, «De maa huske paa, at vi i hele Vinter har boet i Værelserne paa Sydsiden. Det var først iforgaars, at vi flyttede ind her. Der kunde gjerne været musikalsk Soirée hver Aften i Værelset ovenpaa for alt, hvad vi kunde høre.»

«Men vi skal indhente det forsømte», sagde Fruen og ringede.

Tjeneren, der kom ind, fik Ordre til at forhøre sig – underhaanden og saa diskret som muligt – om Navnet paa den unge Mand, der logerede i Værelset ovenover, og om hvad Landsmand han var.

Ti Minutter efter kom Tjeneren tilbage. Den unge Mand, som boede ovenpaa, var en Udlænding, sagde han, en Nordmand. Hans Navn var Amot, Martin Amot. Han stavede Tilnavnet med to A'er. Han var sandsynligvis fattig, tilføjede Tjeneren, da han kun havde eet Værelse; han var forøvrigt ude meste Parten af Dagen.

«Vil du ikke bede ham i din Soirée paa Torsdag, Svoger», sagde Obersten, da Tjeneren [43] var gaaet, «jeg længes efter at høre god Musik, og det er vi sandelig ikke forvænte med i Göttingen. Frøken von Eschingen skriger som en Skjære.»

«Det vilde unegtelig gjøre Selskabet mere interessant», sagde Fruen, «om vi kunde byde Musik.»

«Jeg skal sende ham en Invitation endnu den Dag imorgen», sagde Professoren.

«Bør du ikke først gjøre en Visit?» sagde Fruen, «fattige Kunstnere er undertiden stolte.»

«Bevidstheden om deres Fattigdom gjør den Slags Folk langt ømfindligere ligeoverfor virkelige eller indbildte Tilsidesættelser end Folk af vor Stand», tilføjede Obersten.

«Det er ganske sandt», sagde Professoren, «det er det rigtigste at gjøre Visit først. Derved faar jeg ogsaa Anledning til at sikre mig mod en mulig Feiltagelse.»

Martin sad den næste Formiddag og havde Hovedpine. Signore Columbus<sup>n13</sup> Violin og Noder, som denne endnu ikke havde afhentet, laa foran ham paa Bordet, da Pigen stak Hovedet ind og meldte Professor Biermann.

«Pro – Pro – Professor Hvem?» raabte Martin med en dunkel Rædsel for at han maaske mod sit Vidende og Vilje ogsaa kunde være kommet til at fornærme denne Hædersmand, «Professor Hvem?»

[44] Pigen fik ikke Tid til at svare, førend Professorens høie Skikkelse og aristokratiske Ansigt med de store Whiskers viste sig i Døren.

«Undskyld», sagde han, «at jeg forstyrrer Dem i Deres Studier; men jeg kunde ikke modstaa min Lyst til at hilse paa Dem. Jeg har en Gang havt den Fornøielse at tilbringe en Aften sammen med en berømt Landsmand af Dem.»

«Af mig», stammede Martin.

«Violinisten Ole Bull»,<sup>k38</sup> vedblev Professoren. «Siden den Tid har jeg altid næret en levende Interesse for alt, hvad der er norskt. Det maa tjene til Undskyldning for min Paatrængenhed.»

«Jeg vidste ikke, at mit Navn var bekjendt udenfor» – begyndte Martin.

Han vilde sagt udenfor Studenterkredsen, men Professor Biermann afbrød ham.

«Om Navnet Martin Aamot endnu ikke er bekjendt, saa vil det i hvert Fald inden ret mange Aar være bekjendt inden vide Kredse», sagde han smilende. «Det tør jeg vel forudsige, uden at være nogen stor Spaamand.»

Martin vovede ikke at se op, men stirrede undselig paa Noderne, som laa foran ham. Saa forlegen blev han over den Anerkjendelse som saa uventet blev ham tildelt, og det fra en saadan Kant, at han neppe havde Aandsnærværelse nok til at bede Professoren sætte sig.

[45] «Bliver De længe i Göttingen?» spurgte Professoren, da han havde taget Plads.

«Om to Maaneder reiser jeg herfra», sagde Martin.

«Saa haaber jeg endnu at kunne have den Fornøielse at se Dem i mit Hus, inden De reiser», sagde Professoren.

Martin fremkom med en keitet Taksigelse.

Professoren havde længe seet paa Violinen, som laa paa Bordet foran Martin. Nu tog han den i Haanden og betragtede den nøiere. Professoren var en Kjender.

«En Cremoneser?» [n14k39](#) sagde han.

«Egte Cremoneser», [n15](#) sagde Martin. Det turde han trygt sige, thi det havde Signore Columbo fortalt ham den foregaaende Dag.

«Men lad mig ikke forstyrre Dem længer», sagde Professoren og reiste sig, «jeg erindrer, hvor kostbare Minutterne var, da jeg selv som ung Mand arbeidede for at erhverve mig et Navn og en Stilling. Livet er kort, men Kunsten lang, [k40](#) som Ordsproget siger. Ja, ja, Farvel, jeg haaber, at det ikke er sidste Gang, vi sees.»

Med disse Ord rakte Professoren ham Haanden og fjernede sig.

Martin var i den syvende Himmel! Havde Professor Biermann ikke udtrykkelig nævnt hans Navn, vilde han have følt sig fristet til at anse det Hele for en Feiltagelse. Næu nu havde han [\[46\]](#) med rene Ord sagt Martin Aamot. Navnet Martin Aamot vilde inden faa Aar blive kjendt i vide Kredse, havde han sagt, saa her var en Misforstaaelse umulig. Hvad behøvede han nu at bekymre sig om en gammel Grinebider som Professor Schumacher, naar en saadan Autoritet som Professor Biermann havde forudsagt, at han vilde blive en berømt Mand. Dette maatte ufeilbarlig skyldes Professor Wolffs rosende Omtale. Professoren havde ogsaa havt Grund til at være fornøiet med ham i den senere Tid; men det var alligevel meget venligt af Professor Wolff, at han havde henledet Professor Biermanns [n16](#) Opmerksomhed paa ham. Han lovede sig selv, at han til Gjengjæld paa sin Side skulde vise sig saa forekommende og hjertelig som mulig mod Professor Wolff. [n17](#)

Paa Professor Wolffs Forelæsninger den næste Dag blandede han sig ogsaa i

Samtalen paa en saa kollegial<sup>n18</sup> Maade, svarede paa Professorens Spørgsmaal med en saa rolig Mildhed og ledsagede sine Svar med et saa venskabeligt og velvilligt Smil, at Professoren troede, at han havde en Skrue løs og ved Hjemkomsten betroede sin Kone, at han nærede alvorlig Frygt for, at den unge Aamot holdt paa at gaa fra Forstanden.

Da Martin kom hjem fra Forelæsningerne, traf han i Gangen en galloneret<sup>k41</sup> Tjener, der rakte ham et Brev fra Professor Biermann.

[47] Brevet lød som følger:

«Hr. Martin Aamot!

Tør min Hustru og jeg udbede os Æren af Deres Nærværelse ved en liden Soirée i Morgen Aften Kl. 8. Vi ved, at Timerne er kostbare for en Mand, der som De har en betydelig Fremtid, og at den ikke kan maales med det almindelige Maal; men vi haaber dog, at De ikke vil afslaa vor Indbydelse. At denne Invitation kommer saa sent, haaber jeg, De undskylder paa Grund af, at jeg først igaar nød den Ære at gjøre Deres personlige Bekjendtskab; men min Hustru brænder af Begjærlighed efter at lære Dem at kjende og vilde ikke høre Tale om nogen Udsættelse.

Deres ærbødige

Friedrich Biermann.»

Martin blev saa overvældet af Lyksalighed over denne Indbydelse og de smigrende Ord, hvori den var affattet, at han ikke sansede at give Tjeneren noget Svar, men læste Brevet op igjen og op igjen.

Først da Tjeneren spurgte, hvad han skulde svare, kom Martin nogenlunde til sig selv.

«Sig saa mange tusinde Tak», udbrød han, «sig Professoren og Fruen saamange tusinde Tak. Jeg skal have den Ære at indfinde mig til det fastsatte Klokkeslet.»

Martin var fuldstændig optaget af Invitatioen<sup>[48]</sup> hele den Dag og hele den næste Formiddag. Han skaffede sig en Chapeau bas,<sup>k42</sup> købte et Par nye Støvler,

og da han troede, at have opdaget en mikroskopisk Plet paa sit ene Kjoleærme, bestilte han en ny Kjole hos Skrædderen. Han maatte gribe sig an;<sup>k43</sup> han holdt paa at komme i Vinden i de selskabelige Kredse i Göttingen.

---

## 6te Kapitel.

### Soiréen hos Professor Biermann.

[49] Martin blev mødt med den største Forekommenhed af det elegante Selskab, der var samlet hos Professor Biermann. Professoren ilede ham imøde, da han traadte ind, hilste ham med den mest udsøgte Artighed og anholdt om at maatte presentere ham for Husets Frue, som ved Navnet Martin Aamot rakte ham Haanden med et saa huldsaligt Smil, at Martin blev ganske varm om Hjertet og ikke kunde hitte paa det tarveligste Svar paa de forbindtlige Ord, som Fruen rettede til ham. Heldigvis blev han befriet fra sin Forlegenhed, ved at Professoren kom for at forestille [50] ham for forskjellige celebre Personer, der havde udtalt Ønsket om at gjøre hans Bekjendtskab. Det forekom Martin, at det maatte være et meget musikalsk Selskab, hvori han havde gjort sin Indtrædelse, eftersom alle de fornemme Herrer og Damer, han gjorde Bekjendtskab med, lod til at have stillet sig til Oppave væsentlig at konversere ham om Musik.

Martin, der nødig vilde røbe sin Uvidenhed paa dette Felt, gav saa korte og undvigende Svar som muligt. Stor Jubel vakte det, da han paa Spørgsmaalet, om hvad han foretrak, enten den tyske eller italienske Musik, freidigen svarede: «Ubetinget den tyske», i den Overbevisning, at dette Svar var det høfligste, naar han, som i Aften, befandt sig udelukkende sammen med Tyskere.

Saaledes gik et Par Timer, da en Dame paa omkring 30 Aar nærmede sig Pianofortet.



«Frk. von Eschingen», hviskede hans Nabo, en Løitnant ved Gardehusarerne,<sup>k44</sup> «en udmerket stemme. I alle Fald til en Dilettantstemme<sup>n19</sup> at være», tilføjede han hurtig.

Martin befandt sig i Nærheden af Pianofortet, da Frøken von Eschingen nærmede sig. Der stod to à tre Herrer mellem ham og Frøknen, men da hun havde sat sig og faaet Noderne frem, trak de sig som ved en fælles Overenskomst tilbage, saa at Martin kom til at staa nærmest <sup>[51]</sup> Frøknen, som i det samme, accompagneret af Pianoet, stemmede i en Sang, sandsynligvis af en eller anden berømt Komponist, hvem, havde Martin ikke den fjerneste Anelse om.

Martin havde læst noget om, at den nærmest staaende Herre ved saadanne Leiligheder pleiede at vende Nodebladet for den Dame, som spillede, og han kunde ogsaa se paa et stjaalent Øiekast, som Frøknen sendte ham, da hun kom over paa den anden Side af Nodebladet, at hun ventede denne Opmærksomhed af ham.

Martin vilde have givet hundrede Kroner til, at han havde havt den fjerneste Anelse om, paa hvilket Punkt denne Venden af Bladet skulde foregaa; men Noder var ham ligesaa uforstaaelige som Hebraisk.

Frøknen sendte ham atter et Blik; det var ikke til at holde ud. I sin Fortvivlelse valgte han den Udvei, at stirre ud i det tomme Rum med et forvildet Blik, som om han var aldeles fortabt i Musikken, og i sin Henrykkelse ikke havde Øie og Øre for andet end Tonerne.

Frøknen blev nødt til at vende Bladene selv. Det var som en lydelig Bebreidelse af Martins Samvittighed, hver Gang han hørte Lyden af et Blad, der blev vendt, og Sveden perlede formelig paa hans Pande, men han holdt sig tappert og vedblev ufravendt at stirre paa det tomme Rum ovenover Frøknens Hoved.

<sup>[52]</sup> Endelig var Sangen endt, og Frøken von Eschingen reiste sig. Hun var en Smule forlegen, og ytrede, fortrinsvis henvendt til Martin, at hun idag desværre ikke var ved Stemme, hvilket bragte Martin til at mumle noget, om at han følte sig overordentlig tiltalt, en Ytring, som lod til at glæde Frøknen meget.

«Hun sang ikke saa godt, som hun pleier», hviskede Løitnanten ved Garde-Husarerne til Martin, «hun generte sig for Dem.»

Martin fik ikke Tid til at undersøge om denne Bemærkning var alvorlig ment eller ikke, da Fru Biermann i det samme nærmede sig og med sit mest vindende Smil spurgte, om de saa ikke skulde faa den Fornøielse at høre Martin.

«Mig!» raabte Martin. «Høre mig!»

«Ja vist», sagde Fruen, «De maa ikke være saa grusom at sige nei.»

Martin vidste ikke, hvad han skulde svare, da han pludselig saa sig omgivet af en hel Kreds af ældre og yngre Damer, der med de mest straalende Øine, de mest indtagende Smil og det mest bedaarende Tonefald bønfuldt ham om ikke at være saa hjerteløs at skuffe deres Forhaabninger; men lade sig høre, om det saa kun var en eneste Gang.

Saa uimodstaaelig virkede disse indtrængende Bønner af en saadan Skare af elskværdige Damer paa Martins Sind, at han var i stor Beraad<sup>k45</sup> med <sup>[53]</sup> sig selv om han ikke skulde opfylde de Smukkes Begjæring ved at istemme Omkvædet: «Juk he, juk he! Hei dudelidei» eller en anden lystig Studentersang, da alle Damerne ved Synet af Professoren, som nærmede sig med en Violin, med en Mund udbrød, at han nu umulig længer kunde modstaa.

Umiddelbart etter stak Professoren ham Violinen i Haanden.

Martin rystede paa Hovedet og leverede Violinen tilbage, idet han samtidig gjorde en afværgende Bevægelse med Haanden, som om han vilde protestere mod at have nogetsomhelst med den Tingest at skaffe.

Professoren blev rød og bemærkede, at det just ikke var nogen første Rangs Violin, men han havde dog altid anset den for brugelig.

«Men», tilføiede han, «kanske jeg faar Lov til at lade Tjeneren gaa op og hente Deres egen Cremoneser.»<sup>n20</sup>

«Min Cremoneser»,<sup>n21</sup> sagde Martin, «jeg har ingen Cremoneser!»<sup>n22</sup>

«Men den Violin, som jeg selv saa oppe paa Deres Bord», sagde Professoren, «De sagde –»

«Den tilhørte Signore Columbo», sagde Martin, «han har hentet den for længe siden.»

«Signore Columbo», [n23](#) raabte Professoren.

«Signore Columbo», [n24](#) gjentog Damerne.

[54] «Det er altsaa ikke Dem, der er Musiker», vedblev Professoren.

«Det er altsaa ikke Dem, hvis Spil vi beundrede forleden Aften», tilføiede Fruen.

«Nei vist, det var Signore Columbo», [n25](#) svarede Martin.

«Hvor er da Deres Ven, Signore Columbo [n26](#) at træffe?» spurgte Fruen.

«Han er reist til Berlin igaar», sagde Martin, «jeg har ikke talt med ham mere end en eneste Gang i mit Liv.»

«Men tør jeg da være saa fri at spørge om Deres Stilling», ytrede Professoren.

«Jeg er Student», sagde Martin, «og frekventerer Professor Wolffs Forelæsninger.»

«Student», raabte Fruen.

«Frekventerer Professor Wolffs Forelæsninger», supplerede de Omkringstaaende.

«Ja, jeg lægger mig som vordende Videnskabsmand efter de germaniske Sprog», ytrede Martin med Selvfølelse.

«De germaniske Sprog er et meget interessant Studium», ytrede Professoren og saa sig om.

«Vist meget interessant», tilføiede fru.

«Overmaade interessant», supplerede de Omkringstaaende.

Professoren og Fruen gjorde Martin en kort Undskyldning, fordi de havde uleiliget ham og fjernede sig derpaa. De Omkringstaaende gjorde [\[55\]](#) det samme, og to Sekunder senere stod Martin alene igjen med en Baronesse Goldberg, som havde talt meget med ham og været usædvanlig forekommende mod ham i Aftnens Løb.

Martin følte en Trang til at soutinere<sup>k46</sup> sin Stilling som norsk Professor-Emne, og vendte sig rask til Baronessen, der smilte saa nedladende, som om intet var paafærde.

«Deres Naade tror ikke, hvilke store videnskabelige Resultater, der i den senere Tid er vundet ved Studiet af de germaniske Sprog», ytrede han med en Videnskabsmands rolige Værdighed, «Professor Wolff har ved sine Undersøgelser paa Sprogvidenskabens Omraade, kastet et nyt Lys over mangt et dunkelt Træk i Germanernes ældste Historie. De forskjellige Stammers oprindelige Bopæle, de Veie, som Indvandringen har taget, Stammernes indbyrdes Slægtskab faar gennem et grundigt Studium af Sprogets ældste Former en ny Belysning. Kort sagt –»

Udtrykket i Baronessens Ansigt fik, efter hvert, som Martins Tale skred fremad, mere og mere Præget af den mest udelte Opmerksomhed.

«Hvor interessant», udbrød hun, «hvor overordentlig interessant! – Fru Eichenfels», tilføiede hun hurtig og nærmede sig denne Dame, der i det samme gik forbi.

De to Fruer veklede et Par Ord med dæmpet Stemme; derpaa vendte Baronessen sig om <sup>[56]</sup> mod Martin med sit mest huldsalige Smil og et lidet høist elskværdigt «Undskyld», og forsvandt tilligemed sin Veninde.

Fra dette Tidspunkt ophørte enhver Konversation for Martins Vedkommende. Han nærmede sig flere Grupper, men ingen kjendte ham, og ingen bekymrede sig om ham, og han havde en Fornemmelse af, at han var ligesaa meget udenfor Selskabet, som om han havde siddet oppe paa sit Værelse i 3dje Etage. Ved Aftensbordet kom han til at staa ved Siden af Løitnanten ved Gardehusarerne, der i Aftenens Løb havde været saa meddelsom. Martin havde haabet, at han atter skulde indlede en Konversation, men nei, han talte til Høire og Venstre, forbi Martin og over Martin, men lod, som om han aldeles ikke bemærkede Martin.

Da Martin endelig tog Afsked og vendte tilbage til sit beskedne Værelse i 3dje Etage, maatte han tilstaa, at han ikke egentlig havde moret sig. Der fulgte heller ikke flere Invitationer til Professor Biermann. Det eneste, han havde igjen, var

Brevet fra Professor Biermann, som han gemte omhyggelig i sin Kommode.<sup>n27</sup>

Endelig var Martins Kursus endt. To Dage før sin Afreise gav han sig op til Professor Wolff for at erholde en Attest; thi Professor Lunde havde sagt ham, at hvis han vilde have det tilbørlige Udbytte af sin Reise, maatte han <sup>[57]</sup> kunne fremvise en Anbefaling fra den Professor, hvis Forelæsninger han havde frekventeret.

Professor Wolff viste sig i Begyndelsen meget unaadig mod Martin, og blev i høieste Grad entrüstet,<sup>k47</sup> da Martin lod falde nogle Ord om, at han havde tænkt at benytte Attesten, som et Trin paa Veien til selv at blive Professor. Professor Wolff foreholdt Martin i en streng Tone, at han vilde svigte sin Pligt som tysk Videnskabsmand og som en Ungdommens Lærer, ved at udstede en Attest i dette Øiemed, og udmalede med gruopvækkende Farver, hvilken frygtelig Skandale det vilde være, og hvilken Forbitrelse det vilde fremkalde blandt den studerende Ungdom, hvis Martin ved Hjælp af hans Attest skulde forsøge at blive Professor f. Ex. i Göttingen, et Universitet, hvor man hidtil havde været vant til at lytte til Mænd som ham selv og Professor Biermann. Professoren blev imidlertid beroliget, da Martin forklarede, at han aldrig havde næret en saa formastelig Tanke som den at blive Professor i Tyskland; men at det kun havde været hans beskedne Mening at blive Lærer ved Universitetet i sit Fædreland. Professoren erkjendte med stor Beredvillighed, at Martin ved sin stadige Tilstedeværelse paa hans Forelæsninger havde erhvervet et betydelig Præ fremfor de af Professorerne ved Universitetet i Kristiania, der ikke havde nydt denne Lykke, og at han ved blandt sine Landsmænd <sup>[58]</sup> at udsprede nogle af de Guldkorn, han havde opfanget paa Professor Wolffs Forelæsninger, vilde bidrage mægtig til Kulturens Udvikling i sit fjerne Fædreland, og da Martin endelig i al Underdanighed androg om at maatte faa Lov til gjennem en Oversættelse at gjøre en af Professorens Verker, hvoraf der hidtil kun var solgt 30 Eksemplarer, tilgjængelige for sine stakkels Landsmænd, blev Professoren saa medgjørlig, at han ikke alene meddelte ham Tilladelsen til at oversætte hans Verk, men ogsaa gav ham den forlangte Attest.

Denne var forfattet i saa rosende Udtryk, at Martins Ven i Liv og Død, Albert

Schnurbusch, blev ganske gul af Misundelse og tog en meget kjølrig Afsked med Martin paa Jernbaneperonnen, da denne to Dage senere forlod Göttingen, for med Nordbanetoget at begive sig paa Hjemveien.

---

## **7de Kapitel.**

### **Martin begynder at blive berømt.**

[59] Martin havde under sit Ophold i Göttingen korresponderet med et Par af sine Venner og Beskyttere i Norge og fortalt saa meget om sit ærefulde Bekjendtskab med Professor Schumacher og Professor Biermann, som han fandt det hensigtsmæssigt at meddele.

Hans Rygte var derfor ilet foran ham, og allerede paa Veien fra Bryggen til Hotellet kunde han paa de opmerksomme og venlige Hilsener se, at man havde hørt om den Lykke, han havde gjort.

[60] Det var som et heldigt Varsel, at han lige foran Døren til Grand Hotel traf sine Beskyttere Professor Simonsen, Professor Wint og Professor Dr. Barth.

De røbede alle tre en oprigtig Glæde ved at gjense Martin og fulgte ham op paa Hotellet. Martin maatte her mundtligen bekræfte, hvad han havde skrevet i sine Breve. Som et Vidnesbyrd om, at hans Meddelelser kun var en nøgtern Gjengivelse af Sandheden, fremlagde han i af Beskedenhed Professor Wolffs Attest, Visitkortet fra Professor Schumacher og Brevet fra Professor Biermann.

Brevet fra Professor Biermann gjorde et sterkt Indtryk navnlig paa Professor Simonsen og Professor Dr. Barth, der selv i sin Tid havde ligget [k48](#) i Göttingen og kjendte Forholdene der.

«Det er merkværdig», [k49](#) sagde Professor Barth, «en egenhændig Skrivelse fra Professor Biermann og det i saadanne Udtryk.»

«Især naar man kjender Professor Biermann», supplerede Professor Simonsen, «og ved, hvor vanskeligt det var at faa saa meget som et eneste anerkjendende Ord fra den Kant.»

«En Mand, som altid pleiede at holde sig i fornem Fjernhed fra de Studerende», ytreede Professor Barth.

«En rentud utaaelig Aristokrat inden Videnskabens Verden», tilføiede Professor Simonsen, <sup>[61]</sup> «som vi ikke har og med Guds Hjælp aldrig faar Mage til her i Landet.»

«Og saa Attesten fra Professor Wolff», begyndte Professor Wint.

Professor Barth afbrød ham.

«Attesten er af Ære værd», sagde han, «men den kunde ogsaa en anden have faaet. Brevet fra Professor Biermann derimod, hvor der med rene Ord staar –»

«At Aamot gaar en betydelig Fremtid imøde», supplerede Professor Simonsen.

«Og at Timerne er kostbare for en Mand, som han», tilføiede Professor Barth, «det har noget at sige.»

«Ja, ja», sagde Professor Simonsen, «jeg anser Deres Fremtid for sikret, Aamot, hvis De bliver ved, som De har begyndt. Gjem Professor Biermanns Brev som en Helligdom. Det mere end opveier hvilkensomhelst Attest, De kan faa ved vort Universitet.»

Med disse Ord og et varmt Haandtryk skiltes de tre Professorer fra Martin.

Det var merkværdigt, hvor hurtig Rygtet om Martins gryende Storhed udbredte sig i videre Kredse. Det blev snart til en Troesartikkel selv blandt skeptiske Folk, at Martin var en videnskabelig Begavelse af første Rang. Der fortaltes Anekdoter, hvis Oprindelse ingen kjendte, om Ytringer, der skulde være faldt fra forskellige <sup>[62]</sup> Videnskabsmænd i Anledning af Martins eminente Dygtighed, og der begyndte blandt de Studerende at gaa det Ord, at der for Tiden ikke fandtes mere end 3 Mænd i Europa, der var Martins Overmænd i germaniske Sprog. Det var Professor Wolff i Göttingen, Professor Russmann i

München og Professor Weller<sup>k50</sup> i London. Af disse var dog Professor Weller i London uden Sammenligning den mest fremragende. Professor Weller i London var saa stor, at han i sin Tid vilde blive bisat i Westminster-Abbediet.<sup>k51</sup> Det var høist sandsynligt, at Martin kunde komme til at overfløie baade Professor Wolff og Professor Russmann, men saa stor Mand som Professor Weller i London blev han aldrig, derom var alle enige.

Den Anseelse, som Martin havde erhvervet, havde ogsaa tilfølgte, at han kom adskillig med i Selskabslivet. Han dannede ved saadanne Leiligheder gjerne Centrum for en liden Kreds, som oftest af Damer, som lyttede til med spændt Opmærksomhed, naar han af sin Erfarings rige Skat meddelte interessante Oplysninger om det høiere Selskabsliv i Göttingen.

Paa denne Maade levede Martin et Aars Tid meget behageligt paa sin vundne Berømmelse. Han gjorde imidlertid intet for at soutinere denne. Det var en Aftenstund cirka 5 Fjerdingaar efter sin Tilbagekomst fra Tyskland, at han begav sig <sup>[63]</sup> op til sin Ven Professor Lunde. Professoren havde allerede i længere Tid tænkt at tale alvorligt med Martin og foreholde ham hans Uvirksomhed. Han gik nu lige løs paa Sagen.

«Hør, Aamot», sagde han, «De maa begynde at vise en Smule selvstændig videnskabelig Virksomhed, De maa skrive noget. Det er jo Deres Mening en Gang at naa frem til Universitetet, ikke sandt? Men vil man blive noget i Verden, maa man ogsaa utrette noget.»

«Jeg ved ikke det», sagde Martin.

«Ved De ikke det?»

«Nei», sagde Martin, «jeg kjender mange Folk, baade i Politiken og Videnskaben, der gaar og gjælder for store Mænd, uden at de i hele sit Liv har udrettet det ringeste. Se nu f. Eks. Professor Sønsteby, hvad har han gjort? Jeg synes bedst om den Methode.»

«Men det er ikke alle, som forstaar at praktisere den», sagde Professor Lunde. «Rent ud sagt, min kjære Aamot, gjør De ikke noget for at haandhæve Deres Anseelse ved et eller andet grundigt selvstændigt Arbeide, saa kan De snart ganske forspilde det gode Omdømme, De har erhvervet i Opinionen.»



«Jeg har tænkt meget paa en passende Opgave for Dem, Aamot», vedblev Professor Lunde. «Oprigtig talt, tror jeg ikke, De er anlagt for det mere komplicerede Tækningsarbejde, men <sup>[64]</sup> De er ikke uden Samler-Evne. Nu findes der i vore mere afsidesliggende Fjeldtrakter et stort og ubearbejdet Materiale af ukjendte Ord og Former, der samlet og bearbejdet kan faa et uberegneligt videnskabeligt Værd. Det gjør der utvivlsomt.»

«Jasaa», sagde Martin, «gjør der det?»

«Utvivlsomt», vedblev Professor Lunde, «kunde De nu ikke søge et af de indenlandske Reiestipendier <sup>k52</sup> for under en Sommers Ophold f. Eks. i Telemarken og Sætersdalen at samle sprogligt Materiale, som De saa kunde bearbejde ved Tilbagekomsten. Hvad siger De om det?»

«Hvis det er absolut nødvendigt», begyndte Martin.

«Ja, Gu' er det nødvendigt», sagde Professor Lunde, «det kan De stole paa.»

«Saa faar jeg vel til», sagde Martin.

«Lad mig nu se, De viser Dem energisk», sagde Professor Lunde, «hvis De faar Stipendiet, hvilket jeg ikke tvivler om. Tal saa meget som muligt med Egnens Bønder, Bondekoner, Husmænd, Budeier, kort, hvem De træffer paa. Men husk paa, at hvis De vil saa noget at vide af Bønderne, maa De ikke begynde at udfritte dem, men se til at vinde deres Fortrolighed, og saa under Samtalens Løb aflure dem deres sprogelige Eiendommeligheder. Gaa ind i deres Tankegang, vær ligefrem og gemytlig. Skjænk Mændene en Dram og forær Fruentimmerne –»

<sup>[65]</sup> «Glasperler, Knive, Speile –» begyndte Martin.

Professor Lunde bankede ærgerlig Asken ud af Piben.

Aa nei, det er jo i Afrika, det», sagde han. «nei, Brystnaale, Ørenringe og lignende. – Ja, ja, faa nu først Stipendiet, saa gaar nok det øvrige.»

Martin satte sig straks i Virksomhed og indleverede Ansøgning om at erholde 400 Kroner af de indenlandske Stipendier «for under en Sommers Ophold i det sønden- og vesten-fjeldske Norge at samle og bearbejde Sprogstof fra Folke-

Dialekterne.

Det var ikke uden Protest, at Martin erholdt Stipendiet, saa meget var hans Prestige sunket i den sidste Tid, og han kunde ikke skjule for sig selv, at han var længer fra en Professorpost end nogensinde siden sin Hjemkomst fra Göttingen.

---

## **8de Kapitel.**

### **Martin tilbringer nogen Tid hos Presten Veile.**

[66] Udbyttet af Martins videnskabelige Reise lod ikke til at skulle blive righoldigt. Han havde opsnappet circa hundrede nye Dialektord, mest Navne paa Kjøreler, Gaardsredskaber og lignende Gjenstande, der ikke var kjendte i Byen, samt en Del Verbal-Former, som han havde Grund til at anse for nye; men som Resultatet af en hel Maanedes Arbeide – man skrev nu den 17de Juli – var Udbyttet temmelig mavert, og Udsigterne ingeniende lovende.

Da skulde der indtræde en Begivenhed, der skulde faa en betydelig Indflydelse paa Martins [67] Fremtid. Martin boede i Reglen paa Skifterne; <sup>k53</sup> men om Dagen aflagde han Visitter rundt om paa Bondegaardene og i Husmandsstuerne og gav sig efter Professor Lundes Raad i Snak med Bønderne om alle mulige Gjenstande, ligefra aandelige og religiøse Spørgsmaal og ned til Kjøkkenstel og Madlavning.

Paa en af disse Udflugter kom Martin til at fjerne sig usædvanlig langt fra sit Logi. Det var allerede sent, og skulde Martin vende tilbage ad Landeveien, vilde han ikke komme hjem før efter Solnedgang. Han speidede derfor efter en Gjenvei. <sup>k54</sup> Medens han gik saaledes, fik han ved en Svingning af Veien Øie paa en Mand med en brun Frakke og en Straahat, der gik et Par hundrede Skridt foran ham og i samme Retning som han. Manden, der ikke var klædt som

Bønderne paa de Kanter, maatte enten være en Bymand eller en af Bygdens Embedsmænd.

Martin paaskyndede sine Skridt og indhentede den Fremmede. Det var en ældre Mand med et blidt, forekommende Udtryk i sit Ansigt.

Martin tog til Hatten og spurgte den Fremmede, om han kjendte nogen Gjenvei til Skiftet Sandaak.

Den fremmede nikkede venlig.

Jo, sagde han, hvis Martin vilde følge med ham, saa skulde han vise ham en Gjenvei, der vilde føre ham til Sandaak paa mindre end en Time.

[68] «De bor paa Sandaak?» spurgte han.

«Ja», sagde Martin, «jeg har boet der i 3 Dage.»

«De reiser for Deres Fornøielse?» spurgte den Fremmede.

«Nei», sagde Martin, «jeg reiser med offentligt Stipendium.»

Den Fremmede lettede agtelsesfuldt paa Hatten.

«Sandaak er et daarligt Sted», sagde han.

«Afskyeligt», indrømmede Martin.

«Maadelig Forpleining», sagde den Fremmede.

«Elendig», supplerede Martin.

«Og ikke ganske renlig», sagde den Fremmede.

«Rent ud en Svinesti», endte Martin.

«Her», sagde den Fremmede og stansede, «her er Gjenveien. Den fører lige forbi Præstegaarden. De ser Taget af Præstegaarden der nede i Dalen bag Træerne. Vi kommer til at følges ad endnu et Stykke. Jeg er Stedets Præst. Mit Navn er Veile.»

«Og mit er Aamot», sagde Martin.

«Aamot?» spurgte Præsten.

Martin nikkede.

«Martin Aamot», sagde han.

«Martin Aamot», gjentog Præsten og stansede, <sup>[69]</sup> «Martin Aamot! dog vel ikke den bekjendte Martin Aamot?»

Martin forsøgte at sætte et beskedent Ansigt op.

«Jeg ved ikke», sagde han, «om jeg kan kaldes saa.»

«Philologen, Sprogforskeren», vedblev Præsten, «som har gjort saa megen Opsigt i Tyskland.»

«Det kan ikke være andre end mig», sagde Martin.

Pastor Veile følte sig overordentlig henrykt ved at befinde sig Ansigt til Ansigt med en saa begavet ung Videnskabsmand, og medens de vandrede henad Stien, kunde Præsten ikke blive træt af at udtrykke sin Glæde over at have gjort Martins Bekjendtskab.

«Hvor længe tænker De at opholde Dem her i Bygden?» spurgte han.

«Otte à fjorten Dage», sagde Martin.

«Men», sagde Præsten og lagde Haanden paa hans Skulder, «kunde De da ikke ligesaa godt tage Deres Ophold i Præstegaarden?»

«Vi skal gjøre det saa godt for Dem, som vi kan», vedblev Præsten, «De skal ikke komme til at lide Nød. Vi kan præstere en Ørret, som De ikke finder Mage til i det søndenfjeldske Norge, og vi har nylig slagtet, saa Huset er vel forsynet med Kjød. Desuden har vi et Par Snes <sup>[70]</sup> Kyllinger gaaende og et halvt Dusin Ænder, hvis Dage er talte; Røgelaks –»

Martins Tænder løb i Vand. Han begyndte at glemme baade Universitetet og Folkedialekterne.

«Hvis det ikke volder Bryderi», stammede han.

«Bryderi», udbrød Præsten, «hvor kan De tale saa? Det vil baade være mig og min Hustru en Ære og Glæde at se Dem i vort Hus. Og De skal have Deres Frihed til at gaa og komme, som De vil.»

«Saa megen Godhed kan jeg ikke modstaa», sagde Martin.

«Saa følger De med med det samme», sagde Præsten, «og saa faar jeg Lov til

at sende Bud til Skiftet efter Deres Tøi?»<sup>k55</sup>

Martin takkede og fulgte Præsten gennem en Grind, der førte over en rummelig Gaardsplads hen til Præstegaarden, som var stor, saa komfortabel ud og paa sin Bagside var omgivet af en stor Have.

De traf Præstefruen, to voksne Døtre og en voksen Søn, foruden et Par mindre Børn samlede i Dagligstuen. Foruden disse Medlemmer af Familien fandtes 3 Fremmede, der var i Besøg i Sommerferien, nemlig to beskedne unge Herrer, der stod i en Krog med Hænderne paa Ryggen og ventede paa det Øieblik, da de skulde blive <sup>[71]</sup> presenterede og gjøre sine respektive Buk, og en Dame paa 19 eller 20 Aar med mørkt Haar og livlige Øine, som syntes med særlig Interesse at fæste sig paa Martin, da hun fik høre, hvem han var.

De to unge Herrer blev presenterede som Student Mørk og Student Solid, og den unge Dame som Frøken Schultse.<sup>k56</sup> Hun var eneste Datter af en formuende Skibsreder i den lille, men <sup>n28</sup> velstaaende By Stokkesund.<sup>k57</sup>

Pastor Veiles Familie lod til at være livlige Folk. Aftensbordet var vel besat, og Martin mærkede, at han var Gjenstand for en særlig Opmerksomhed, saa at han, da han gik tilsengs om Aften, følte sig mere tilfreds med sig selv og Verden, end han havde været paa Aar og Dag. Der var intet passeret, som kunde forbedre hans Fremtidsudsigter, men saa underlig er det, den behagelige og selvtilfredse Stemning, han var kommet i, bevirkede, at Maalet at blive Professor forekom ham at ligge meget nærmere, end den foregaaende Dag.

Og han havde ikke mindre Grund til at være tilfreds de følgende Dage. Det var aabenbart, at der blev gjort Væsen af ham. Der diskedes op til Middagen, saa det var en sand Fornøielse, Pastoren var Forekommenheden selv, og naar der var et ekstra godt Stykke Steg, reiste Fruen sig, og gik selv i egen Person med Fadet hen til <sup>[72]</sup> Martin for at byde ham det. De unge Damer følte sig øiensynlig smigret, naar Martin henvendte sig til dem, og han havde den Tilfredsstillelse at mærke, at han stak de beskedne unge Herrer fuldstændig ud.<sup>k58</sup>

Navnlig syntes Frk. Schultse at finde et særdeles Behag i Martins Selskab, og det traf sig hyppig, at han kom til at være alene med hende. Snart traf han hende

om Morgnen alene paa Verandaen, snart kom de under de fælles Spadserture til at skilles fra de andre og vandre Side om Side, snart mødtes de tilfældigvis i en af Aléerne eller Lysthusene i Haven. Frk. Schultse var en livlig ung Dame og let at konversere. Martin havde derfor intet imod disse Møder, og han begyndte efterhaanden at nære alvorlige Hensigter. Martin og Frk. Schultse var vistnok i mangt og meget forskellige, men de havde et fælles Tilknytningspunkt. De beundrede nemlig begge én<sup>n29</sup> og den samme Gjenstand. Denne Gjenstand var Martin. Martin beundrede nemlig sig selv og Frk. Schultse beundrede ogsaa Martin. I alle Fald troede Martin, at hun gjorde det. Med dette sterke Foreningsbaand lod det til, at det kun var et Tidsspørgsmaal, naar Martin skulde erklære sig, og hun give ham sit Ja.

Hvilken lykkelig Tid tilbragte ikke Martin i disse Dage. Spadserturene med Pastoren, Frk. Schultse og de øvrige Damer om Formiddagen, <sup>[73]</sup> de hyggelige Middage, Legene paa Grønningen<sup>k59</sup> om Eftermiddagen, hvor det ansaaes for en Ære, naar Martin vilde deltage; men fremfor alt Aftentimerne paa Verandaen, naar hele Familien sad samlet ved et Glas Selters<sup>k60</sup> og Punsch eller et Glas Rhinskvin, Sukker og Vand. Der var ved disse Leiligheder næsten aldrig andre end Husets Folk tilstede. Kun Præstens Nabo, en adstadig Gaardbruger, eller, som han tituleredes, Proprietær, ved Navn Kornelius Magnussen Birkrem, kom af og til over til Præsten om Aftenen. Det var en meget taus Mand denne Kornelius Magnussen Birkrem.<sup>k61</sup> Han deltog aldrig i Samtalen paa egen Haand, men svarede kun, naar han blev spurgt, og det ofte kort nok. At blive klog paa Kornelius Birkrems Mening, var ikke let.

En Aften, omtrent 14 Dage efter Martins Ankomst, sad man som sædvanlig samlet paa Altanen. Kornelius Magnussen Birkrem, der var kommen over denne Aften, havde placeret sig henne i en Krog med sin Pibe. Martin sad paa det øverste Trin af Trappen og ved Siden af ham sad Frk. Schultse og heklede. Hun bøiede sig af og til henimod Martin og fremkom med en dæmpet Bemærkning, som om han var den eneste, hun bekymrede sig om, og som hun fandt, det var Umagen værd at tale med. Martin følte sig usigelig smigret ved den stiltiende Hyldest, som laa heri, og han vilde i dette Øieblik været <sup>[74]</sup> villig til at udføre de

største Bedrifter for at behage Frk. Schultse.

Præsten havde siddet fordybet i Aviserne. Den politiske Leder, han læste, bragte ham til i Forbigaaende at fremkomme med et Par Bemærkninger. Frk. Schultse kom til at modsige ham, og der udspandt sig mellem disse To en liden gemytlig politisk Diskussion. Frk. Schultse var ingen stor Logiker, og hun mærkede snart, at hun trak det korteste Straa. I sin Nød kastede hun et Blik til Martin, som om hun ventede Assistanse af ham.

Var der noget i Verden, som Martin savnede Interesse for, saa var det Politik, men Frøken Schultses Blik var saa indsmigrende og aandede en saa ubegrænset Tillid til Martins overlegne Dygtighed, at han blev lutter Fyr og Flamme og kastede sig ind i Diskussionen med den største Hensynsløshed. Han blev mere og mere ivrig efter hvert, som han talte. Det ene Ord tog det andet, og han huskede senere hen med Skam, hvorledes han til Slutning i Stridens Hede havde sat den skyldige Høflighed tilside og anvendt Udtryk som «Bornerthed», «Taabelighed» og «Mangel paa sund Sans» om sin ærværdige Modstander og hans Argumenter. Han kom først til sig selv, ved at Kornelius Magnussen Birkrem reiste sig for at gaa, og Præsten afbrød Samtalen <sup>[75]</sup> med en kort Bemærkning om, at det var paatide at forføie sig tilsengs.

Martin ærgrede sig dygtig over sig selv, da han begav sig op paa sit Soveværelse. Han følte, at han havde forløbet sig, og det forminskede ikke hans Misnøie, at Anledningen havde været en Gjenstand, der var ham saa fuldstændig ligegyldig, som Politik. Medens han var i denne Sindsstemning, faldt hans Øie paa Manuskriptet til hans «Samling af Ord og Former fra Folkesproget.» Det laa henslængt paa et lidet Bord mellem Vinduerne halvveis skjult af Toiletgjenstande. Martin var kommen til Præstegaarden den 17 de Juli. Nu skrev man den 3dje August. I al den Tid havde han ikke beriket sit Manuskript med et eneste nyt Ord. Martin blev hed i Hovedet ved Tanken om sin utilladelige Dovenskab. Han aabnede Vinduet for at kjøle sine varme Kinder.

Medens han stod saaledes, fik han Øie paa Budeien, Marit, som tog Veien henimod Sommerfjøset. Budeien var en egte Thelemarksjente, og det faldt Martin ind, at en Samtale med hende maatte kunne skaffe værdifulde Bidrag til hans Ordsamling. Martin tog i al Hast sin Hat, listede sig sagte ned ad Trapperne

og ilede henover til Sommerfjøset, der laa temmelig afsides paa et Jorde.

I den dunkle Aftenbelysning skimtede han <sup>[76]</sup> et Par hundrede Skridt foran sig en Mand, der tog den samme Vei som han. Det var ikke mørkere, end at Martin paa Gang, Holdning og Dragt kunde se, at det var en Gaardbruger fra en af Nabogaardene, ved Navn Torgrim Braadland. Den unge Mand gik ind i Fjøset umiddelbart efter Budeien. Martin skyndte sig elter.

Det lod ikke til, at Martin var videre velkommen. I det samme han traadte ind, saa han Torgrim Braadland over Hals og Hoved forsvinde ud af en Bagdør, medens Marit satte et misfornøiet Ansigt op. Martin lod sig imidlertid ikke forknytte, <sup>k62</sup> men satte sig rolig ned paa en Krak og begyndte at indlede en Samtale. Budeien var i Begyndelsen ordknap og svarede kort og spydig, men efterhaanden tøede hun op og begyndte at fortælle om sin interessante Fortid og sin ligesaa interessante Nutid. Hun var en Husmandsjente fra en anden Bygd og havde tjent 3 Aar paa Præstegaarden. Idag havde hun maattet opsætte Mælkingen af Kreaturerne ligetil nu Kl. 11 om Aftenen, fordi hun havde været henne og hjulpet nogle Sauer, som havde gaaet sig bort i Fjeldet. Det var et usædvanlig snaksomt Menneske, og hun talte til Martins store Glæde den mest oprindelige Dialekt, han endnu havde hørt. Han havde i hele Sommerens Løb ikke havt saa meget Udbytte af nogen Samtale som af denne.

<sup>[77]</sup> Endelig var Marit færdig og lavede sig til at gaa tilbage til Præstegaarden. Martin fulgte hende. Det var begyndt at blæse en kold Nordenvind. Han knappede derfor sin Frakke, brættede Kraven op over Ørene og trak Hatten nedover Øinene. Ved Indgangen til Bryggerhusbygningen, hvor Pigerne laa, stansede Marit og sagde Godnat. Martin fik pludselig en moralsk Indskydelse.

«Hør, Marit», sagde han, «har du længe kjendt Torgrim Braadland, den Gut, som løb sin Vei, da jeg kom, mener jeg.»

Marit blev rød, men svarede ikke.

«Vær forsigtig», vedblev Martin, og lagde Armen fortrolig om hendes Skulder, idet han vendte sig imod hende, «vær forsigtig, Marit, med hvem du indlader dig. Husk, at han er en Gaardmandssøn og du bare en Husmandsjente. Lad dig ikke narre.»



Inderlig tilfreds med sig selv over det moralske Raad, han havde givet Marit, nikkede han til Afsked, sneg sig paa Taa henover Gaardspladsen, aabnede Gadedøren med den yderste Forsigtighed og gik ligeledes paa Taa op paa sit Værelse.

Han kunde i Aften notere ned i sit Manuskript ikke mindre end 15 nye Ord, mest Benævnelser paa forskjellige af Koens Legemsdele, foruden 3 nye Verbalformer. Kunde han gjøre <sup>[78]</sup> en saa rig Høst daglig, vilde han endnu kunne bringe et ganske anseeligt Ordforraad med sig hjem.

Han gik tilsengs med den behagelige Bevidsthed, at han denne Aften havde udrettet noget klækkeligt til Videnskabens Fremme.

At han var kommen til at opføre sig uhøflig ligeoverfor Præsten, var et lidet Skaar i hans Tilfredshed, men han tvivlede ikke om, at det skulde lykkes ham atter at forsone denne, hvis han overhovedet var alvorlig fornærmet.

Med denne Tanke slumrede han ind.

---

## **9de Kapitel.**

### **Præsten Veile gjør en sørgelig Opdagelse.**

[79] «Jeg synes», ytrede Præstefruen, da hun og hendes Mand den samme Aften var komne op paa sit Soveværelse, «jeg synes, at den unge Aamot er temmelig hensynsløs i sine Udtalelser.»

«Det var i Diskussionens Hede», sagde Præsten blidt, «der var intet Ondt ment med det.»

«Men ligeoverfor en ældre Mand, som du», sagde Fruen.

«Vi maa erindre, at Ungdommen er varmblodig, Moder», sagde Præsten,

«der findes saa meget virkelig ondt i Verden, lad os ikke [80] hefte os ved de Feil, som ikke har sit Udspring fra et fordærvet Hjerte, men fra et Øiebliks tilgivelige Opbrusning.»

«Vi maa desuden tænke paa», vedblev han, «at vi er ældre Folk, Mo'er. Vi holder paa gamle Skikke, gamle Sæder, gamle Anskuelser, men for Ungdommen stiller alt dette sig anderledes. Aamot er ung, hans Udvikling er faldt i en anden Periode end vor. Meget af, hvad vi finder naturlig og ligefrem, kan forekomme ham at røbe Ensidighed og Mangel paa Dømmekraft.»

«Har du lagt Merke til», fortsatte han efter et Par Minutters Pause, «hvorledes Forholdet mellem Aamot og Frk. Schultse udvikler sig mere og mere. Det bliver et pent Par.»

«Javist», sagde Fruen, «det forekommer mig forøvrigt, at vor ældste Datter, Janna, baade i Henseende til Ydre og –»

Præsten løftede Haanden advarende.

«Mo'er, Mo'er», sagde han, «lad os ikke forfalde til Misundelse. Lad dem faa hinanden, som passer sammen. Jannas Tid kommer nok ogsaa. – Jeg tror, jeg ogsaa er bleven ganske varm af Aftenens Diskussion», tilføiede han og aabnede et Vindu.

Straks efter tog han sin Hat og Stok og knappede sin Frakke.

«Hvor skal du hen?» spurgte Fruen.

«Jeg vil tage mig en liden Tur, inden jeg [81] lægger mig», sagde Præsten, «Aftenen er saa sval. En Spadsertur vil gjøre mig godt.»

Da Præsten kom ud paa Gangen og gik forbi Martins Værelse, opdagede han, at Døren til dette stod paa Glyt. Det undrede ham, men han tænkte, at Martin havde ladet den staa oppe for at faa frisk Luft, og gik sagte <sup>k63</sup> forbi. Da han var kommen ud, tog han Veien om Kirken og udover Landeveien. Han gik langt, og vilde have gaaet endnu længer, hvis ikke en kjølig Nordenvind havde bragt ham til at vende om. Præsten tilbagelagde hurtig Hjemveien og vilde netop gaa ind, da han fik se, at Grinden til Haven stod aaben. Han gik hen og lukkede den for at ikke Hønsene skulde smutte ind den næste Morgen. Idet han vendte sig for at gaa

tilbage til Huset, fik han Øie paa en Pige og en Mandsperson, der nærmede sig over Marken fra Sommerfjøsset. De gik tilsyneladende i en meget fortrolig Samtale, omtrent som Kjærestefolk. Præsten stod uvilkaarlig stille. Han var dækket af et stort Lindetræ.

De to Skikkelser stansede foran Bryggerhusbygningen. Præsten havde gode Øine. Han gjenkjendte i den kvindelige Skikkelse sin Budeie, Marit. Mandspersonen havde trukket Hatten nedover Øinene og brettet Frakkekraven op, kort, gjort alt muligt for at gjøre sig ukjendelig, men – Præsten følte sit Hjærte banke <sup>[82]</sup> – Skikkelsen havde en uhyggelig Lighed med Martin Aamot, som for en Time siden havde taget høitidelig Godnat med hele Familien og var gaaet op for at lægge sig. Præsten fulgte de to Skikkelser i aandeløs Spænding.

Pludselig saa han Mandspersonen slynge Armen om Pigens Skuldre og bøie sig hen mod hende, og – saa forekom det Præsten – trykke et Kys paa hendes Læber. Derpaa vendte han sig mod Hovedbygningen og listede sig forsigtig som en Forbryder, paa Taa hen mod Gadedøren. Uagtet han trak Hatten endnu dybere ned over Øinene og trak Frakkekraven endnu høiere op, medens han sneg sig henover Gaardspladsen, fik dog Præsten Bekræftelse paa sin værste Formodning, da Skikkelsen et Øieblik vendte Ansigtet mod det Sted, hvor Præsten stod. Det var hans Gjæst, hans hædrede, agtede Gjæst, Martin Aamot. Det var Martin Aamot, der drev dette Spil paa samme Tid, som han gjorde stormende Kur til en elskværdig, tillidsfuld, uskyldig, ung Dame, der dvælede under Præstens eget Tag.

Skikkelsen sneg sig ligesaa forsigtig ind ad Gadedøren, som den var gaaet over Gaardspladsen. Præsten udstødte et dybt Suk. Da der var bleven rolig, gik han stille ind og famlede sig frem til sit Værelse. Hans Hustru sov allerede.

Præsten Veile lukkede næsten ikke et Øie hele Natten. Den næste Morgen Kl. 6 var han <sup>[83]</sup> allerede oppe. Han gik ind paa sit Kontor, og sendte Bud efter Marit. Han vilde tale med hende.

Da Marit traadte ind, gik Præsten hen og lagde Haanden alvorlig, men mildt paa hendes Skulder og saa hende ind i Øiet.

«Har du Tillid til mig, mit Barn», sagde han,

Marit svarede et sagte «Ja».

«Saa maa du ogsaa vise mig fuld Fortrolighed», sagde Præsten, «svare mig aabent paa mine Spørgsmaal, og høre, hvad jeg har at sige dig.»

Marit pillede forlegent paa Fryndserne af sit Tørklæde og kunde neppe faa et hørligt Ja frem.

«Du har en Tilbeder», sagde Præsten.

Marit saa op.

«Der er en Mandsperson», forklarede Præsten, «der i den senere Tid har talt kjærlige Ord til dig og har søgt at vinde dit unge ubefestede Sind. Ikke sandt?»

Marit blev rød.

«Han har undertiden besøgt dig om Aftenen», vedblev Præsten, «igaa Aftes talte han med dig.»

«Ja», sagde Marit, «men bare nogle faa Ord.»

«Han har kjærtegnet dig – maaske – maaske – kysset dig», sagde Præsten.

«Bare – bare – et Par Gange», sagde Marit.

«Faa eller mange», sagde Præsten, «saa lad det være sidste Gang. Lov mig det.»

[84] Marits Stemme skjælvede, da hun svarede. «Han ser saa troværdig ud, den Gutten.»

«Menneskene dømmee saa gjerne efter Skinnet», sagde Præsten. «Tro mig, mit Barn, han søger ikke dit sande Vel. Han vil kun besnære dit unge, ubefestede Sind.»

Marit brast i Graad.

«Han har lovet at gifte sig med mig», sagde hun.

«Lovet at gifte sig med dig», raabte Præsten og slog Hænderne sammen, «lovet at gifte sig med dig! Du gode Gud, er det kommet saa vidt.» Han greb hendes Haand mellem begge sine. «Lyt aldrig oftere til hans Ord», udbrød han, «tal ikke med ham, tænk ikke paa ham, sky ham som en Mørkets Engel. Kjæmp mod mit Barn, saa skal du se, du faar nok Hjælp til at overvinde Fristelsen.»

Marit gik grædende ud. Hun havde altid troet Torgrim Braadland saa godt, og nu havde baade Præsten og Martin advaret hende. Hun havde aldrig været saa sorgfuld i sit Liv.

Havde Martin været tidlig paafærde denne Morgen, vilde han kunne have seet Præsten umiddelbart efter Samtalen med Marit begive sig ind til sin Kone og tale længe og alvorlig med hende. Han vilde maaske kunne have hørt Præsten ved Slutningen af Samtalen ytre noget til sin Kone om, at «hun maatte advare Pigebørnene.» Han <sup>[85]</sup> vilde endvidere kunne have iagttaget, hvorledes Præstefruen derpaa havde en længere Samtale med sine Døtre og Frk. Schultse, og hvorledes disse sidste straks efter hviskede en hel Del indbyrdes og saa meget betænkelige <sup>k64</sup> ud. Han vilde ligeledes kunne have seet, at der foregik en liden, men høist paafaldende Ombytning af Servietter ved Frokostbordet. Hver af Præstens Børn havde nemlig sin Serviette indesluttet i en Serviettering, hvori Begyndelsesbogstaverne til hans Navn var indridset. Sluttelig vilde han have seet Præsten kalde sit kvindelige Tjenestetyende ind og alvorlig advare dem mod at lytte til Smiger og forførende Tale fra ukjendte Mandspersoner. Det var bedst, sagde han, ikke at nære blind Tillid til nogen, hvor bedaarende hans Tale end lød, selv ikke, tilføiede han efter en svær Overvindelse, selv ikke til Fremmede, der maatte dvæle under hans – Præstens – eget Tag.

Medens alt dette foregik, sov Martin de Retfærdiges Søvn.

---

## **10de Kapitel.**

### **Martin falder i Unaade.**

<sup>[86]</sup> Klokken var næsten 9, da Martin vaagnede. Han havde havt en sund Søvn og følte et ualmindeligt Velbefindende, medens han klædte sig paa og lod sig

beskinne af Morgensolen, der tittede ind af hans Vinduer. Han vilde gjøre Præsten en liden Undskyldning for sin uhøflige Optræden den foregaaende Aften, og dermed, haabede han, skulde den Sag være glempt, og saa vilde han rigtig nyde Tilværelsen paa Præstegaarden endnu en 8 Dages Tid.

Da Martin en halv Time senere med et straalende Ansigt traadte ind i Spisestuen, sad allerede [87] hele Familien ved Frokostbordet. Martins Plads ved Siden af Præsten stod og ventede paa ham. Men da han havde sat sig og vilde henvende nogle Ord til Frk. Janna, som hidtil havde siddet ved hans venstre Side, opdagede han, at hun havde flyttet ned til Moderen, medens Husets voksne Søn havde indtaget den ledige Plads ved Siden af Martin. Han antog, at dette maatte bero paa en Tilfældighed og henvendte derfor sine Bemærkninger til Præsten, som svarede høflig, men saa tilbageholdende som om han denne Morgen havde seet Martin for første Gang i sit Liv. Martin afbrød Samtalen med Præsten og fremkom med et Par muntre og spøgefulde Bemærkninger, der var rettede til hele Selskabet, men de fandt ingen Anklang. Der var ingen, som lo, og ingen, som svarede.

Martin vilde fjerne den formodede Aarsag til Misstemningen, og gjorde en, som det forekom ham, meget pen og fyldestgjørende Undskyldning for sin mindre passende Optræden under Diskussionen den foregaaende Aften. Præsten svarede med tilsyneladende Oprigtighed, at det ikke var noget at tale om; men – den høitidelige Stemning vedvarede. De unge Damer talte mest indbyrdes, og Fruen hensank af og til i begrædelige Betragtninger, medens hun legede med Gaflen og stirrede aandsfraværende paa Tallerkenen foran sig.

Man havde hos Præsten bibeholdt den gamle Skik, efter endt Maaltid at gaa rundt og tage [88] hverandre i Hænderne og takke for Maden. Martin pleiede navnlig at veksle trofaste Haandtryk med de tre unge Damer, men denne Gang havde de stillet sig sammen i en Krog og omslynget hverandre med Armene, saa at Martin maatte indskrænke sig til at bukke.

Formiddagen gik hen paa en for Martin høist uhyggelig Maade. Det var, som om hele Familien havde sammensvoret sig om at være alle andre Steder, end netop der, hvor Martin var. Præsten opholdt sig paa sit Kontor, og Fruen holdt til i Køkkenet. Hvor de unge Damer var, kunde Martin i Begyndelsen ikke opdage.

Endelig fik han Øie paa Præstens ældste Datter, Frk. Janna, der var beskæftiget med at sanke Stikkelsbær i et stort brunt Stenfad, men da hun fik se Martin, lod hun Fadet med Bærene i Stikken og flygtede op til Huset. En anden Gang saa han Præstens næstældste Datter, Frk. Karoline, nederst i Haven lige ved Elven.

Martin skyndte sig nedover. Hun kunde ikke komme op til Huset uden at passere forbi ham; men da hun fik se Martin, fattede hun en resolut Beslutning, løb ud i Baaden, greb Aarerne og roede over til den anden Bred, som om det gjaldt Livet.

Hvad der imidlertid uden Sammenligning ærgrede Martin mest, var dog, at de beskedne unge Herrer, der hidtil havde behandlet ham med den største Ærbødighed nu var begyndt at se [89] paa ham med et næsvist og overlegent Smil, og endog tillot sig at give impertinente Svar, naar dan talte til dem.

Scenerne fra Frokosten gentog sig ved Middagsbordet. Da Martin havde drukket sin Kaffe, som dennegang ikke som sædvanlig blev serveret af en af de unge Damer – de var gaaede op paa sit Værelse efter Middagen – men af en gammel 64-aarig Husholderske, begav han sig op paa sit Værelse. Hans Vei gik forbi det Værelse, hvor de unge Damer boede. Døren til dette stod halvaaben, og han fik, idet han passerede forbi, høre følgende Brudstykke af en Samtale mellem Frk. Janna og Konstance Schultse.

«Han er vist indtaget i dig», ytrede Frøken Janna.

«Aamot», sagde Frk. Schultse, «det vil jeg da ikke haabe. Du kan vide, at der aldrig kan blive Tale om noget fra min Side efter det Indblik, jeg har faaet i hans Karakter siden igaar Aftes.»

«Nei, det er sandt», sagde Frk. Janna. «Det gjør Fader mest ondt –»

I dette Øieblik blev Døren lukket, saa Martin ikke fik høre mere.

Hvad han allerede havde hørt, var imidlertid fuldkommen tilstrækkeligt til at give ham Anledning til bitre Betragtninger. Han nærede ikke Tvivl om, at Frk. Schultse havde været indtaget [90] i ham. Det var ham derfor en utaaelig Tanke, at han ved en eneste Aftens Hidsighed og Fremfusenhed skulde have udslettet de ømme Følelser, han havde vakt hos denne elskværdige Skabning, og dobbelt utaaeligt var det, naar han erindrede, at det var for at komme hende tilhjælp, at

han havde indladt sig i hin ulykkelige Disput. Det var utaknemmeligt af Frk. Schultse, at hun ikke tog Hensyn hertil. Naar han blot kunde faa en Samtale med hende, uden at der var andre tilstede! Han vilde da opbyde hele sin Elskværdighed og prøve, om han ikke atter skulde kunne bringe Flammen til at blusse i Veiret.

Han tog sin Hat og gik ned i Haven for at overveie, hvorledes han skulde bære sig ad, for at faa tale med hende paa to Mands Haand. Medens han gik saaledes, fik han pludselig Øie paa Frk. Schultse i egen Person. Hun gik skraas over Markerne henad en Sti, som Martin vidste fortsattes over et kuperet Terræn gennem Braater og Udmarker. Da hun var forsvundet bag Smaaskoven, forlot Martin rask Haven og slog ind paa den samme Vei som hun.

Han havde ikke gaaet langt, da han, ved at vende sig, fik Øie paa den ene af de beskedne unge Herrer, der fulgte den samme Retning, som han selv. Han var et godt Stykke bagenfor Martin, men der var dog ikke mere end 5 à 10 Minutters Gang imellem dem. Den beskedne unge <sup>[91]</sup> Herre maatte ligeledes have bemærket Martin; thi denne saa, uagtet Afstanden, at han paaskyndede sine Skridt. Han havde øiensynlig det samme Maal, som Martin. Da Martin umiddelbart efter traadte ind i Smaaskoven, tabte han ham afsyne.

Den Sti, som Martin fulgte, blev et Stykke længere borte overskaaret af en liden Elv. Elven var ikke mere end 6 à 8 Alen bred, men den var temmelig dyb og gik i Fos og Stryk, saa at det ikke var mulig at vade eller springe den. Man havde derfor forsynet den med en liden Bro med et Rækværk paa den ene Side. Broen var dog ikke fæstet til Bredden, men laa løst henkastet over Elven.

Da Martin var kommen over Broen, vendte han sig, løftede den op med begge Hænder og slyngede den ud i Elven, saa at den seilede nedover med Strømmen.

Martin fortsatte efter denne raske Daad sin Gang henover Braaterne med forholdsvis Rolighed. Den beskedne unge Herre kunde nu komme, naar han vilde. Martin var sikret mod Afbrydelser fra den Kant.

Han havde ikke gaaet længe, før han saa Frk. Schultses Straahat og lyse Kjole mellem Birkekrattet. Frk. Schultse vendte sig rask ved Lyden af Skridt. Hun blev saa forskrækket, da hun fik se Martin staa foran hende med et <sup>[92]</sup> huldsaligt Smil,



at hun vendte sig og begyndte at ile hjemover i fuld Fart.

Martin fulgte efter hende.

«De kommer ikke hjem den Vei», sagde han.

Frk. Schultse svarede ikke, men paaskyndede sine Skridt.

«Broen er gaaet ud», vedblev Martin. «De kommer ikke over Elven.»

Frk. Schultse standsede ogsaa op.

De befandt sig paa en liden Høide, og Martin pegede med Fingren nedover mod Venstre, hvor den lille Elv brusede frem mellem Stene og Krat.

«Se der», sagde han, «i den Svingning, Elven gjør dernede, der seiler Broen nedover med fuld Fart. Inden ½ Time er den nede i Storelven. Ser De?»

Frk. Schultse fulgte Martins Finger. Det var kun altfor sandt. Broen drev nedover.

«Vi maa tilhøre», sagde Martin, «og tage over Broen ved Solberg.»

Frk. Schultse stod et Øieblik tvivlraadig, men slog derefter ind i den angivne Retning, men med saadan Ilfærdighed, at Martin havde vanskelig for at følge hende.

«Det var heldigt, at jeg traf Dem», ytrede Martin, medens de fulgtes ad henover Stien. «Jeg har jo ikke talt med Dem i hele Dag.»

[93] Der fulgte intet Svar.

«Der er ingen paa Præstegaarden, som jeg har saadan Tilfredsstillelse af at være sammen med som Dem», sagde Martin. «De er den eneste i hele Huset, som jeg vilde savne, hvis De reiste.»

Frk. Schultse vedblev at skride frem med uformindsket Hurtighed.

Martin fortsatte.

«Frk. Janna og Frk. Karoline er jo meget elskværdige Damer», sagde han, «men jeg kan ikke tale med de To saa let, som jeg kan tale med Dem. Det kommer af, at Deres Tankegang og min Tankegang falder sammen. Jeg tror», tilføiede han med Salvelse, «jeg tror, at vi har den samme Livsopfatning, Frk. Schultse.»

Der gik et Sæt gennem Frk. Schultse ved denne Ytring. Hun paaskyndede sine Skridt endnu mere, og Grenene af Orekrattet, der strakte sig henover Stien, streifede undertiden hendes Hoved og Skuldre.

Martin bøiede Grenene høflig tilside.

«Tag Dem iagt», sagde han, «De ødelægger Deres smukke Hat, og», tilføiede han galant, «Deres smukke Ansigt.»

Der opstod en kort Pause. Frk. Schultse gik hele Tiden med bortvendt Ansigt.

Langs Stien voksede der Linnæa.<sup>n30</sup> Martin plukkede et Par og rakte dem henimod Frk. Schultse.

[94] «Holder De af Linnæa?»<sup>n31</sup> spurgte han.

«Holder De af Linnæa?» gjentog han, da der intet Svar fulgte, «holder De af Linnæa?»

«Nei», svarede Frk. Schultse.

«Jasaa!» sagde Martin. «Det var merkeligt. Synes De kanske bedre om Violer?»

«Nei», sagde Frk. Schultse.

«End Lillekonvaler?»

«Nei», sagde Frk. Schultse.

Martin forstummede, og man hørte kun Lyden af Frk. Schultses Kjole, der raslede henover Stien, medens hun ilede afsted med uformindsket Hurtighed.

Han maatte slaa ind i en anden Tone.

«Vi gaa umaadelig hurtig», sagde han, «vi skyde en saadan Fart, at man gjerne kunde tro, at vi flygtede for Nogen, at jeg f. Eks. havde bortført Dem, og at en grusom Fader var i Hælene paa os.»

Martin sagde dette i en gemytlig, indsmigrende Tone.

«Jeg husker», vedblev han, idet han bøiede sig fortrolig ned mod hende. «Jeg husker, at jeg som Barn nærede et romantisk Sværmeri for Bortførelser. Jeg havde læst en hel Del Ridder-Romaner, kan De forstaa. Jeg har endnu den Dag

idag bevaret noget af dette Sværmeri. At <sup>[95]</sup> tage en ung Dame paa mine Arme, bære hende gjennem Skov og Krat –»

Frk. Schultse var i den sidste Tid begyndt at ile afsted med en saadan Fart, at hun uafsladelig snublede over Stene og Trærødder.

«Bære hende gjennem Skov og Krat», vedblev Martin med Varme, «til en afsides Ridderborg eller et andet ensomt Sted, hvor – Hvad er der paafærde?»

Frk. Schultse var formelig begyndt at løbe. I det samme Martin udtalte den sidste Sætning, snublede hun over en Sten og faldt.

Martin ilede til og løftede hende op.

«Hvorledes gik det?» spurgte han deltagende. «Hvorledes gik det?»

Frk. Schultses Svar indskrænkede sig til en nervøs Anmodning om, at han skulde slippe hende.

Hun var nu kommen paa Benene, men Martin holdt fremdeles den ene Haand om hendes Liv, medens han med den anden børstede Støvet af hendes Ærme.

«Stødte De Dem?» sagde Martin mildt, «stødte De Dem?»

«Lad mig gaa», sagde Frk. Schultse, «lad mig gaa!»

«Hvorhen?» spurgte Martin, og saa op.

«Jeg vil hjem», sagde Frk. Schultse, «jeg vil <sup>[96]</sup> hjem, hører De! Jeg vil hjem! Hjem til Præstegaarden!»

De sidste Ord blev borte i en Strøm af Taarer.

Martin traadte et Skridt tilbage og stirrede forbauset paa hende.

«Men du gode Gud, hvad gaar der af Dem?» udbrød han.

Han havde neppe udtalt disse Ord, før Hovedet, Ansigtet og Kroppen af en ung Mand viste sig over Randen af en Bakke knapt ti Skridt foran dem. Det var det andet beskedne unge Menneske, der under den trykkede Stemning, som herskede paa Præstegaarden, havde taget sin Tilflugt til en ensom Spadsertur og tilfældigvis havde slaaet ind paa Veien over Solberg, hvorved han uden at vide det, var kommen til at gaa Martin og Frk. Schultse imøde.

Det beskedne unge Menneske opfattede øieblikkelig Situationen. Inden 2 Sekunder var han ved Siden af Martin og Frk. Schultse. Han trængte sig raskt ind i det aabne Rum, der var opstaaet imellem dem, og idet han vendte Ryggen mod Martin og Ansigtet mod Frk. Schultse, bød han hende med beskeden, men ædel Anstand Armen, som hun modtog halvt mekanisk, medens hun holdt sine taarefyldte Øine fæstede paa Jorden.

«Vær ikke bange, Frk. Schultse», sagde det <sup>[97]</sup> beskedne unge Menneske, «vær ikke bange. Ingen skal forulempe Dem, naar jeg er tilstede.»

Samtidig vendte han sig halvt om og kastede et udfordrende Blik paa Martin.

«De skal ikke lide Overlast», vedblev han, «De staar under min Beskyttelse, og jeg vilde vove mit Liv for at forsvare Dem. Ja, det ved Gud, jeg vilde. Støt Dem paa mig, saa skal jeg ledsage Dem sikkert hjem, hvem der saa», tilføiede han med hævet Stemme, «hvem der saa skulde ville vove at lægge Dem Hindringer i Veien.»

Med disse Ord kastede han endnu et udfordrende Blik paa Martin og drog sluttelig bort med Frk. Schultse under Armen, medens Martin stod igjen aldeles maalløs af Raseri.

At det beskedne unge Menneske, som Martin oversaa af sin ganske Sjæl og af sit ganske Hjærte, vovede at tilbyde Konstance Schultse sin Beskyttelse, og det mod ham, mod ham, mod ham, der netop selv havde Krav paa at beskytte hende, det var til at blive gal over. Martin nærrede i dette Øieblik det mest brændende Ønske, om at han havde befundet sig i Patagonien, Panama<sup>k65</sup> eller et andet lovløst Land, hvor man ikke tog det saa nøie. Nu maatte han indskrænke sig til i Taushed at se efter de To, der Arm i Arm forsvandt bag Træerne.

Imidlertid havde det første beskedne unge <sup>[98]</sup> Menneske skyndt sig nedover for at træffe Frk. Schultse. Da han kom til den lille Elv, saa han, at Broen var borte. Det unge Menneske besad, tiltrods for sin Beskedenhed, adskillig Dømmekraft, og han indsaa derfor øieblikkelig, at Broen ikke paa egen Haand havde grebet Initiativet til at reise nedover Elven, men at dette maatte skyldes Martin.

Det unge Menneske var en Smule indtaget i Frk. Schultse, og han spekulerede derfor et Øieblik paa, om han ikke skulde vove sit Liv ved at forsøge at vade gennem Elven; men da den var meget leret, afstod han fra sit Forsæt i Bevidstheden om, at han ikke vilde gjøre noget ubetinget fordelagtigt Indtryk, hvis han fremstillede sig for sin Elskede som en vandrende Mudderpram.

I det Sted ilede han op til Præstegaarden og berettede i de sterkeste Farver og med en overordentlig betænkelig Mine om denne nye Niddingsdaad af Martin. Det vakte derfor den største Fryd, da Frk. Schultse kort efter indfandt sig i god Behold ledsaget af det andet beskedne unge Menneske! Hvor hun, i Anledning af de frygtelige Scener, hun havde gennemgaaet, blev omfavnet, kysset og dægget for af Frk. Janna og Frk. Karoline!

Da Uhyret Martin en halv Time efter traadte ind, fik han et knusende Blik af Frk. Janna og [99] Frk. Karoline, hvorpaa de ømt geleidede sin stakkels forfulgte Veninde ind i Sideværelset.

De unge Damer forblev i Sideværelset til Spisetid, medens de beskedne unge Herrer vandrede frem og tilbage mellem Dagligstuen og Sideværelset med en selvbevidst Gang og et mandigt Udtryk i sit Ansigt, og af og til fremkom med en opmuntrende Ytring til Trøst og Husværelse for den stakkels jagede Fugl.

Der blev denne Aften ikke drukket Punsch og Limonade paa Verandaen. Derimot var der en hel Del Hvisken mellem Præsten og Fruen og mellem Fruen og de unge Damer, og det forekom Martin, at han en Gang hørte Sætningen: «Tidlig oppe i Morgen.»

Kl. 9 brød man op for at gaa tilsengs.

## Martin forlader Præsten Veile.

[100] Et stod klart for Martin den næste Morgen, og det var, at enten maatte det komme til en fuldstændig Forsoning mellem ham og Præsten, eller ogsaa maatte han reise jo før jo heller.

Da han kom ned om Morgnen, hørte han Lyden af Knive og Gafler i Spisestuen, men forøvrigt var der ganske tyst. Idet han aabnede Døren, saa han, at Bordet var meget kortere end sædvanligt. Præsten sad, som han pleiede, for den øverste Ende af dette. Paa den ene Side sad Præstens voksne Søn og det ene af de beskedne unge Mennesker. Paa den anden Side sad det andet beskedne unge Menneske, og for den [101] nederste Ende af Bordet sad den 64-aarige Husholderske og skjænkede Kaffe, men ingen af Damerne var tilstede, og der var heller ikke dækket til dem. Der stod kun en aaben Plads til Martin.

«Min Hustru, mine Døtre og Frk. Schultse er reiste i Besøg til Sorenskriveren», sagde Præsten, da Martin havde sat sig.

Martin spurgte, om de blev længe borte.

«Det ved jeg ikke», sagde Præsten, «det kommer an paa Omstændighederne, maaske en Uge, maaske længere.»

Resten af Maaltidet gik hen i Taushed.

Da man havde reist sig fra Bordet og var gaaet ind i Dagligstuen, forsvandt de unge Herrer, og Præsten og Martin blev alene.

«Jeg er bange for –» begyndte Præsten.

«Jeg tror desværre –» ytrede Martin.

«De vilde have sagt noget», bemærkede Præsten.

«Nei, vær saa god», sagde Martin, «jeg kan vente.»

«Jeg vilde kun have ytret», sagde Præsten, «at jeg er bange for, at der nu, efter at Mo'er og Smaapigerne er reiste, ikke længer vil blive nogen Fornøielse for Dem her paa Præstegaarden. Jeg er i Almindelighed stille, og jeg har desuden i disse Dage meget at tage vare, og min Søn og hans Venner er jo ikke noget passende Selskab for Dem.»

[102] Martin blev rød. Han kunde ikke tage fejl af, at Præsten paa en høflig Maade viste ham Døren.

«Hr. Pastoren er kommen mig i Forkjøbet», sagde han, «jeg havde netop tænkt selv at gjøre opmærksom paa, at jeg maa afsted.»

«Ønsker De Hesten i Formiddag eller i Eftermiddag?» spurgte Præsten.

«Tak, jo før jo heller, Hr. Pastor», sagde Martin. «Først bør det dog komme til en Forklaring. Der har hersket en Misstemning mellem os de to sidste Dage, og jeg har gjættet Grunden.»

«I saa Fald», sagde Præsten, «tror jeg, at vi bør forskaane hinanden for en Forklaring. De maa selv føle –»

Martin vilde have svaret, men blev afbrudt ved at der blev banket paa Døren, og en ældre Herre traadte ind.

Det var aabenbart Pastor Veile en stor Lettelse, at den pinlige Forklaring blev forhindret. Han ilede den Fremmede imøde og trykkede begge hans Hænder.

«God Dag, min kjære Doktor», udbrød han, «hvor længe det er, siden jeg har seet Dem. Tak skal De have, fordi De kom.»

Han vilde presentere; men Martin afbrød ham kort.

«Undskyld», sagde han, «men jeg maa pakke mit Tøi.»

[103] «Hesten skal staa færdig, naar De kommer ned», sagde Præsten.

Martin takkede og gik.

Da han kom ned igjen, sad Præsten og Doktoren i hvert sit Sofahjørne og talte sammen. Paa Bordet foran dem stod der et Bræt med Vin og Kage.

Præsten reiste sig.

«Jeg har ladet min egen Reisekarjol spænde for», sagde han, «den er rummelig og forsynet med udmerkede Fjedre. I den vil De kunne sidde bekvemt. Vil De ikke drikke et Glas Vin, før De reiser?»

«Nei Tak», sagde Martin.

Med disse Ord rakte han Præsten en løs Haand og bukkede for Doktoren.

Præsten fulgte ham ud paa Trappen, og to Minutter efter sad han i Karjolen.

Det var heldigt for Martin, at han var af en stridbar Natur, ellers vilde Ærgrelsen have været ham uudholdelig. Nu havde Vreden Overhaand hos ham. «Aldrig», sagde han til sig selv, «aldrig i mit Liv skal jeg oftere indlade mig i politiske Diskussioner, i alle Fald ikke med gamle, bornerede Præstemænd. Han har ikke engang skjønnet, at jeg handlede i Overilelse. En Jurist vilde have taget Sagen paa en anden Maade. Han vilde vurderet en Disput for, hvad den er.»

Martin spiste en tarvelig Middag paa Sandaak <sup>[104]</sup> og reiste om Eftermiddagen til det næste Skifte, Bjørnerud.

De resterende halvanden Maaned af Sommeren benyttede han til at forøge sin Samling af Dialektord. Men de Ærgrelser, han havde gennemgaaet, og fremfor alt Tabet af Frk. Schultse, lagde et saadant Beslag paa ham, at han ikke kunde holde sine Tanker tilstrækkelig rettede paa sit Arbeide, og han kunde ved Ankomsten til Kristiania i Slutningen af September ikke skjule for sig selv, at Udbyttet af hans «videnskabelige Reise» var uhyggelig mavert.

---

## **12te Kapitel.** **Martin tager Doktorgraden.**

<sup>[105]</sup> Martins første Gang var op til hans Ven, Professor Lunde, som han viste sit Manuskript.

Professoren bladede det gennem.

«Er det det Hele?» spurgte han.

«Ja», sagde Martin, «det er det Hele.»

«Ved De hvad», sagde Professoren, «det er lovlig tyndt. Til Deres eneste



selvstændige videnskabelige Arbeide at være, er det virkelig utilladelig tyndt.»

«Mit eneste videnskabelige Arbeide», sagde Martin, «mit eneste videnskabelige Arbeide! De glemmer min Afhandling om Lyden 'th'.»

«Jeg sagde Deres eneste *selvstændige* <sup>[106]</sup> videnskabelige Arbeide», ytrede Professoren, «og Afhandlingen om Lyden «th», tror jeg, vi helst skal lade være at omtale i den Forbindelse.»

Martin satte et modfaldent Ansigt op.

Professoren følte Medlidenhed med ham.

«Ja, ja», sagde han, «De faar ikke tabe Modet, men i hvert Fald se til at gjøre det mest mulige ud af det Stof, De nu en Gang har faaet sammen. Naar De forsyner Bogen med saa mange Anmerkninger, Citater og Sammenligninger som mulig, og ledsager den med en videnskadelig Fortale, saa kan den kanske endda fremtræde som et ganske respektabelt Arbeide. Og – det falder mig ind – kunde De ikke benytte Afhandlingen som Grundlag for en Disput for Doktorgraden?

«Disput for Doktorgraden», sagde Martin.

«Javist», sagde Professor Lunde, «Doktorværdigheden vil give Dem et videnskabeligt Stempel, som det kan være godt at tage med. Tænk paa det.»

Martin indsaa det rigtige i Professor Lundes Raad, og han fulgte det punktlig. Mod Slutningen af November havde han faaet sammen en tykkere Bog, end nogen skulde have formodet, som havde seet hans Optegnelser samme Høst. Afhandlingen blev indleveret til Universitetet, og efter nogen Dissents godkjendt som Grundlag for en Doktordisput.

<sup>[107]</sup> Disputatsen, <sup>k66</sup> der var berammet til den 3dje Februar, havde samlet et talrigt Auditorium, som med stille Forventning skuede op paa den unge Aamot, der, iført Kjole og hvidt Halsbind, thronede paa Kathedret, omgivet af en Masse Folianter, hvorfra der hist og her stak Papirmerker frem, for at Auditoriet og de tilstedeværende Universitetslærere skulde faa det Indtryk, at Martin havde læst dem allesammen.

Disputatsen gik i Begyndelsen godt, og Martin, der havde været noget forknytt, da han traadte frem, begyndte at føle en vis videnskabelig Selvtfredshed, der

tydelig viste sig i hans smilende Ansigt og ranke Holdning, da alt pludselig fik et forandret Udseende ved Professor Mortensens Optræden som 3dje Opponent. Denne Mand, der var bekendt over hele Universitetet for sin hensynsløse og inhumane Karakter, plukkede Afhandlingen itu paa den mest skaanselløse Maade og behandlede Martin omtrent som en Forbryder, der er oppe til Forhør.

Martin begyndte at stamme, tabte Koncepterne, blev indviklet i en haabløs Række af Selvmodsigelser, og bragtes til Slutning saa fuldstændig til Taushed, at hele Publikum sad i den pinligste Forlegenhed og sluttelig, da Disputen var forbi, sneg sig bort med en Ilfærdighed og Stilhed, som om de hver for sig paa Doktorandens Vegne, følte alle en ond Samvittigheds Kvaler.

[108] Martin kunde ikke skjule for sig selv, at Disputatsen havde været en Fiasko, og han gik hjem i en yderst nedtrykt Stemning. Han kunde efter det uheldige Resultat ikke gjøre sig noget Haab om at opnaa Doktorgraden. En saadan Skandale, som at gaa rejekt ved Doktordisputatsen, vilde for bestandig afbryde hans videnskabelige Bane.

Bedømmelseskomiteen havde traadt foreløbig sammen umiddelbart efter endt Disputats, men var bleven enig om ikke at afgjøre Martins Skjæbne med det samme, men udsætte Bedømmelsen et Par Dage. Det havde dog allerede under den første Sammenkomst vist sig, at Stemningen var imod Martin.

Der var kun én<sup>n32</sup> af Komiteens Medlemmer, paa hvis Deltagelse Martin kunde gjøre Regning. Det var Professor Haabøl. Denne elskelige Mand var viden bekendt for sin Humanitet og Hjærtensgodhed. Han strømmede formelig over af den ædleste Menneskekjærlighed. Der fortaltes, at han en Gang, som ganske ung Professor, havde givet en Døgenikt Karakteren 6,<sup>k67</sup> hvorpaa Døgenikten til stort Tab for sit Fædreland, var gaaet hen og havde forkortet sit kostbare Liv. Dette havde haft en saadan Indflydelse paa Professor Haabøls af Naturen ømme Gemyt, at han fra denne Dag med hemmelig Angst skuede paa enhver Eksaminand som et Individ, der ved den mindste [109] Strenghed kunde forledes til Selvmord. Professor Haabøl vilde heller have uddelt Doktor-Diplomer i Grams<sup>k68</sup> end tilføiet et ungt Menneske, der aldrig havde tilføiet ham noget Ondt, Sorg og Skuffelse.

Dagen efter Doktor-Disputatsen mødte denne fortræffelige Mand paa sin Morgenspadsertur Martin, der saa bleg og medtaget ud og tog Veien nedover mod Bryggerne. Dette Syn skar Professor Haabøl i Hjertet. Han kom til at mindes Døgenikten, hvis Støv nu hvilede i den sorte Jord, og Frokosten vilde ikke smage ham. Selv om Martin ikke fulgte Døgeniktens Eksempel, kunde han dog, hvis man viste Strengthed, lettelig forfalde til Drik eller paa anden Maade gaa tilgrunde.

Disse Forestillinger fik efterhaanden saadan Magt over Professor Haabøl, at han besluttede at gjøre alt, hvad der stod til ham, for at bevæge sine Kollegaer til ikke at vise Strengthed mod Martin, men lade Naade gaa for Ret.

To Dage senere traadte Bedømmelseskomiteen<sup>k69</sup> sammen. Foruden af Professor Haabøl og Professor Mortensen, bestod Komiteen af Professor Buk, Professor Zimmer og Professor Als.

Professor Mortensen aabnede Mødet.

«Det kan», ytrede han, «efter den Fiasko, Hr. Aamot har gjort, naturligvis ikke være paa Tale om at kreere ham til Doktor. Saa vidt jeg ved, <sup>[110]</sup> hersker der ingen Dissents om, at hans Disputats var en Prostitution<sup>k70</sup> baade for ham selv og for Universitetet.»

Der lød en bifaldende Mumlen fra Professor Buk, Professor Zimmer og Professor Als.

Martins Skjæbne vilde have været afgjort, hvis ikke Professor Haabøl havde grebet Ordet.

«Lad os betænke os to Gange, mine Herrer», sagde han, «inden vi indlader os paa et saa alvorligt Skridt, som at negte Doktoranden Diplomet. Det vilde være første Gang i Universitetets Annaler, at en Doktorand var bleven refuseret, efterat hans Afhandling er godkendt. Lad os betænke os vel, inden vi foretage et saa ekstraordinært Skridt.»

«Det faar være første Gang eller ikke første Gang», ytrede Professor Mortensen, «men naar Hr. Aamot ikke har fortjent at blive Doktor, saa har han ikke fortjent det, og dermed basta.»

«Har Professor Mortensen ogsaa betænkt, hvad Følgerne kan blive af et saadant Skridt?» sagde Professor Haabøl, «jeg har seet unge Mennesker blive knækkede for hele Livet for mindre end det.»

«Saa faar han knækkes», sagde Professor Mortensen, «jeg ser ingen Ulykke i det.»

Professor Haabøl blussede af ædel Harme.

«Det kan hænde, at Professor Mortensen ikke ser nogen Ulykke i, at et ungt, haabefuldt <sup>[111]</sup> Menneskes Fremtid bliver forspildt for hele Livet», sagde han, «men det gjør jeg, og Gud ske Lov mange med mig. Her er ikke Tale om at begunstige den unge Aamot paa nogen andens Bekostning, eller overhovedet om at forurette noget Menneske. Her er kun Tale om at vise en Smule Skaansomhed i sin Bedømmelse, og sandelig, under de Omstændigheder, strækker jeg mig saa langt, jeg kan.»

«Der er noget, som heder Retfærdighed», sagde Professor Mortensen, «det faar vi ikke glemme.»

«Men der er noget, som heder Humanitet», sagde Professor Haabøl, «det faar vi heller ikke glemme. Jeg tænkte, at Professor Mortensens egen Samvittighed –»

«Jeg skal passe min Samvittighed selv», sagde Professor Mortensen.

«Ja, ja!» sagde Professor Haabøl, «nok af det, jeg vil lægge mine Kollegaer paa Hjerte, at en ung Mands Ve og Vel for Tid og Evighed maaske afhænger af den Dom, vi kommer til at afsige idag. Jeg gjentager det, lad os betænke det. Den unge Aamot er gaaet til denne Disput med Tillid og Fortrøstning, og jeg vil spørge Dem, hvorledes De tror, at hans Følelser vil være, hvis han skulde lide en saadan Tort som den, at blive offentlig refuseret. Vi kan tilfredsstille den saakaldte strenge Retfærdigheds Fordringer og fælde en skaanselløs Dom; men hvis <sup>[112]</sup> derved sker en Ulykke, har vi intet Middel til at rette paa den.»

«Et saadant Resonnement», sagde Professor Mortensen, «er ikke andet end Kjærringsnak og Nathueagtighed.»<sup>k71</sup>

«Kjærringsnak og Nathueagtighed», udbrød Professor Haabøl.

«Ja», sagde Professor Mortensen, «den Slags Humanitet, som Professor Haabøl præker, er mere fordærlig for Samfundet end den mest hensynsløse Strengthed.»

«Jeg har altid søgt at handle efter min bedste Overbevisning», sagde Professor Haabøl, «og jeg troede ikke, at jeg skulde blive betegnet som en for Samfundet fordærlig Person, fordi jeg ogsaa af og til lader mit Hjærte faa Lov til at tale et Ord med.»

«Det er altsammen meget brav», sagde Professor Mortensen; «men deres bedste Overbevisning er efter min Mening ensbetydende med Mangel paa Retfærdighedsfølelse og Pligtsans.»

«Ja, ja», sagde Professor Haabøl, «efter dette har jeg ikke mere at sige. Vil Professor Mortensen optræde paa denne Vis mod en Mand, der aldrig har fornærmet ham enten i Ord eller Gjærning, saa faar han i Guds Navn gjøre det; jeg kan kun appellere<sup>n33</sup> til mine Kollegaer. Jeg tror ikke, at jeg enten ligeoverfor Professor Mortensen eller nogen anden af mine Kollegaer er <sup>[113]</sup>optraadt paa en saadan Maade, at jeg har fortjent en slig Behandling.»

Professor Haabøls Stemme klang brudt, medens han udtalte disse Ord. Professor Haabøl var almindelig afgjort<sup>k72</sup> blandt sine Kollegaer, og hans rørte Sindstemning gjorde derfor sterkt Indtryk.

Professor Als greb Ordet.

«Professor Haabøl har Ret», sagde han, «den Maade, hvorpaa Professor Mortensen i dette Tilfælde har overfuset en Kollega, finder jeg i høieste Grad upassende.»

«Jeg har ikke overfuset nogen», sagde Professor Mortensen.

«Jo, De har», sagde Professor Als, «De har kaldt Professor Haabøl en Nathue.»

«Jeg har blot sagt, at hans Ressonement –» begyndte Professor Mortensen.

«De har beskyldt ham for at mangle Retfærdighedsfølelse og Pligtsans», sagde Professor Als, «det har vi alle hørt. Den Maade, hvorpaa De i det Hele taget tillader Dem at optræde ligeoverfor Kollegaer, har vakt almindelig Uvilje

inden Fakultetet, det vil jeg sige Dem. Jeg kom her i den Tanke at stemme mod Doktoranden, men efter Deres Optræden idag, slutter jeg mig til Professor Haabøl. Jeg vil ikke ved min Stemmegivning bidrage til at støtte Dem i Deres taktløse Optræden.»

[114] «Og jeg slutter mig til Professor Als», sagde Professor Zimmer, «jeg var ogsaa fra først af tilbøielig til at stemme mod Doktoranden, men paa Professor Mortensens Præmisses gaar jeg ikke med.»

«Kan De forsvare for Deres egen sunde Sans –», begyndte Professor Mortensen.

«Det kan De overlade til mig selv at bedømme», sagde Professor Zimmer, «jeg anser ikke Udnævnelsen af en ny Doktor for en Haupt- und Staats-Affaire,<sup>k73</sup> men sammen med Dem gaar jeg ikke.»

«Saa til Votering», sagde Professor Mortensen, «jo før jo heller.».

Resultatet blev, at Professor Mortensen og Professor Buk stemte mod Martin, medens Pluraliteten, Professor Haabøl, Professor Als og Professor Zimmer stemte for ham.

Martin vilde ikke tro sine egne Øren, da han om Eftermiddagen fik Meddelelse om Udfaldet af Voteringen. Han maatte ud for at faa sit Sind i Ligevegt.

---

## **13de Kapitel.**

### **Hvad der hændte Martin i Hotel Royal.**

<sup>k74</sup>

[115] Martin lagde Veien ud over Storgaden om Tøien og kom tilbage over

Grønland. Paa Hjemveien kom han forbi Hotel Royal. Han havde gaaet hurtig og var bleven tørst, og gik derfor ind i Restaurationen for at faa et Glas Øl.

Han satte sig ved det lange Spisebord. Der var kun én<sup>134</sup> Gjæst tilstede foruden ham. Gjæsten sad skraas overfor Martin ifærd med en Kalvekotelette. Den Fremmede saa op, da Martin satte sig. Martin gjenkjendte ham øieblikkelig. Det var Proprietær Kornelius Magnussen Birkrem.

[116] Kornelius gjenkjendte ogsaa Martin og rakte ham Haanden over Bordet med et «Tak for sidst», som blev gjengjældt ligesaa venskabelig.

«De reiste svært braat fra Præstegaarden», sagde Kornelius.

«Ja», sagde Martin, «jeg kom hurtigere afsted, end jeg havde tænkt.»

«De gav ham ordentlig den sidste Aften, vi var sammen», sagde Kornelius.

«Gav ham ordentlig?» spurgte Martin «hvad mener De?»

«Præsten vel», sagde Kornelius, «da De disputerte med ham. Han havde godt af, hvad han fik. Jeg sagde ikke noget, men jeg stod paa Deres Side hele Tiden.»

«Jeg havde liden Glæde af den Aften», sagde Martin, «bagefter blev jeg vist Døren.»

Kornelius lod Kniv og Gaffel synke.

«Vist Døren», sagde Kornelius, «det er da ikke muligt.»

«Jo», sagde Martin, «netop vist Døren. En høflig Vert.»

«Og det bare fordi De var kommen op og skjendes med ham?» raabte Kornelius, «der var ikke noget andet imellem eder?»

«Ikke det mindste», sagde Martin, «det skrev sig Altsammen fra Disputen.»

Derpaa forklarede Martin kortelig, hvad der var passeret efter hin Aften saaledes som han [117] havde opfattet det. Han undlod dog at fortælle Scenerne med Frk. Schultse.

«Ja, saadan er de», sagde Kornelius, da Martin var færdig, «saadan er de alle. De præker Overbærenhed og Kristenkjærlighed for andre, men naar de selv skal vise den i Gjærningen, saa er der ikke andet end Had og Avind og Forfølgelse. Nei, det er det sikreste at tie.»

I det samme traadte der tre nye Gjæster ind. Den første var en ung, sterkt bygget Mand i Uniform. De to andre var civilklædte. Den ene var høi, maver med mørkt Haar og Skjæg og dybtliggende Øine. Den anden var næsten ligesaa høi, men var lys og fregnet.

Der undslap saavel Martin, som den unge Mand i Uniform et Overtaskelseskrig, da den sidste traadte frem i Lyset, og de fik se hinanden.

«Martin», raabte Manden i Uniform.

«Andreas», raabte Martin og sprang op.

Det var hans yngre Broder, Andreas, som han ikke havde seet paa over fire Aar.

«Jeg kom først til Byen i Middags», sagde Andreas, da de havde vekslet de første Hilsner, «ellers skulde jeg have været oppe og hilst paa paa dig. Jeg har ligget paa Landmaaling<sup>k75</sup> i Sommer, som du kanske ved, og har ved den Leilighed gjort Bekjendtskab med et Par af vore første Mænd. Maa jeg præsentere.»

[118] «Sagfører Lerbek», sagde han, og pegede paa den høie Mand med det sorte Haar og Skjæg og de dybtliggende Øine, der imidlertid havde vekslet Haandtryk med Kornelius Magnussen Birkrem. «Sagfører Lerbek, første Repræsentant paa Stortinget fra sit Distrikt. Gaardbruger Holseth», vedblev han med en Haandbevægelse mod den lyse Mand med det fregnede Ansigt, «fjerde Repræsentant for samme Distrikt. Min Broder, Martin Aamot, Sprogforsker.»

«Vi har hørt Dem omtale», sagde Sagføreren, idet han og Holseth vekslede Haandtryk med Martin.

Martin bukkede.

«De er en af dem», vedblev han, «der har gjort Norges Navn bekjendt i Udlandet.»

Martin gjorde en passende Indvending, men Sagføreren afbrød ham.

«Vi følger med oppe i vort Distrikt ogsaa», sagde han, «vi ved, at De har gjort



megen Opsigt i Tyskland. Vidste man, at De var Nordmand?»

«Ja», sagde Martin,

«Vidste man det virkelig», faldt Gaardbrugeren ind.

«Det er der ingen Tvivl om», sagde Martin.

«For», sagde Sagføreren, «man har i Udlandet en Tilbøielighed til at røre Norsk, Svensk <sup>[119]</sup> og Dansk sammen. Hvordan var det i saa Henseende i Göttingen?»

«Før min Ankomst», sagde Martin, «vidste man daarlig Besked, men jeg har oplyst dem om Forholdet.»

«Man opfatter vor statsretlige Stilling nu»? sagde Sagføreren.

«Fuldstændig», sagde Martin, «i alle Fald i Göttingen; for de øvrige tyske Byer kan ikke jeg svare.»

«Ja, ja», sagde Sagføreren, «Rom blev ikke bygget paa én Dag.»

Efter denne Replikveksling trykkede Sagføreren atter Martins Haand, hvorpaa Gaardbrugeren gjorde det samme.

«Kan du saa ikke sætte dig op paa mit Værelse», sagde Andreas og tog Martin under Armen, «og tage dit Øl der. De følger vel ogsaa med Hr. Sagfører og De Hr. Holseth?»

«Jo, Tak», sagde Sagføreren, «jeg og Holseth <sup>k76</sup> kommer om en Stund. Vi skal bare faa noget at leve af først.»

«Lerbek og Holseth er indflydelsesrige Folk», sagde Andreas, medens han og Martin gik op ad Trapperne, «navnlig Lerbek. Se til at gjøre dig gode Venner med dem.»

Andreas beboede et rummeligt Værelse i 2den Etage paa to Fag Vinduer. Det var sterkt <sup>[120]</sup> oplyst af en Lampe med 4 Blus, der hang ned fra Loftet. <sup>k77</sup>

De havde ikke siddet længe, før Lerbek og Holseth traadte ind.

Lerbek gik lige hen til Martin og gav ham et varmt Haandtryk.

«Vi har hørt, hvorledes De er bleven behandlet», sagde han, «vi har talt med

Proprietær Birkrem.»

Da han havde sagt disse Ord, flyttede han en Gyngestol hen til Bordet og satte sig. Holseth tog en Rørstol og satte sig ligeoverfor Sagføreren.

«Vi ved, hvorledes De er bleven behandlet», gjentog Sagføreren, da Andreas havde trukket op en Flaske Øl og skjænket i Glassene, «og vi er oprørte, baade jeg og Holseth. Ikke sandt Holseth?»

«Jo», sagde Holseth, «det er vi.»

«Det er kommet vidt i dette Land», vedblev Sagføreren, «naar Folk bliver vist Døren, fordi de ytrer frisindede<sup>k78</sup> Anskuelser. Det er kommet vidt da.»

«Ja, da er det kommet vidt», sagde Holseth.

«Folk skal ikke forfølges for sine politiske Meninger», sagde Sagføreren, «Ytringsfriheden vil vi i hvert Fald beholde.»

«Det er snart det eneste, vi har igjen», supplerede Holseth.

[121] «Naar vi ser saadanne Udslag af Fanatismen, da gjælder det, at enhver Mand er paa sin Post», sagde Sagføreren, «ellers kommer vi snart ind i russiske Tilstande. Det gjælder, at alle frisindede Mænd holder sammen, Holseth. Ja, vi behøver sagtens ikke at spørge, paa hvilken Side De staar», henvendte han sig til Martin.

Martin vilde have svaret, at han gav Politikken en god Dag, men Andreas traadte ham advarende paa Foden.

«Jeg?» sagde Martin, «jeg staar paa den rette Side.»

«Det vidste jeg», sagde Sagføreren, og hævede Glasset, «Skaal!»

Holseth gjorde det samme.

«Skaal», sagde han.

«De er sandsynligvis ikke vel seet af et vist Parti herinde»,<sup>k79</sup> sagde Sagføreren.

«Nei», sagde Martin nølende.

«Nei», faldt Andreas raskt ind, «de hader Martin værre end Pesten.»

«Saa?» sagde Lerbek, «saa.»

«Værre end Pesten», gjentog Andreas, «kunde de flaa ham levende, saa gjorde de det.»

«Jasaa», sagde Sagføreren. «De staar rimeligvis heller ikke i Kridthuset hos vor landsfaderlige Regjering?»

«Nei, det kan De forlade Dem paa, at han <sup>[122]</sup> ikke gjør», sagde Andreas, «Martin er frygtelig forhadet af de Styrende. Han har endnu ikke kunnet opnaa nogensomhelst fast Stilling ved Universitetet, medens Folk, der ikke er Tiendeparten saa fortjente af Videnskaben som Martin, bliver trukket frem paa hans Bekostning. Martin bliver tilsidesat paa alle optænkelige Maader.»

Der opstod en Pause, medens Lerbek sad hensunken i Betragtninger og af og til nippede til Glasset.

«De kunde jo forsøge at gaa direkte», sagde han endelig.

«At gaa direkte», sagde Martin.

«Direkte til Storthinget», forklarede Lerbek.

«De mener», stammede Martin, «De mener et – et – et ekstraordinært Professorat?» <sup>k8o</sup>

Lerbek tog Piben ud af Munden og blæste en lang Røgsky ud i Luften.

«De kunde jo forsøge», sagde han.

Holseth havde siddet urolig paa stolen under den sidste Replikveksling.

«Det er vel ikke værd at binde sig», sagde han.

«Nei, nei», sagde Sagføreren, «men forudsat, at han har Kvalifikationerne, og derom vil vi selv dømme, Holseth. At en Mand er bleven tilsidesat og vist Døren, fordi han ytrer frisindede Anskuelser, vil i alle Fald ikke skade ham blandt vore Meningsfæller.»

<sup>[123]</sup> «Nei», sagde Holseth, «det vil det ikke.»

«Og det vil heller ikke skade ham», fortsatte Lerbek, «at han ikke gaar den sædvanlige vidtløftige Omvei gennem Fakultet og Kollegium og Departement og

Regjering, men henvender sig direkte til Magtens Kilde. Ikke sandt, Holseth, det vil ikke skade ham.»

«Nei», sagde Holseth, «det vil ikke skade ham.»

Sagføreren vendte sig til Martin.

«Saa skaf alle de Oplysninger og Attester, De kan, og lever dem til mig», sagde Lerbek, «saa skal jeg og Holseth gjøre, hvad vi kan. – Og hvad vi kan forsvare for vor Samvittighed», tilføiede han.

Martin fremstammede en Taksigelse.

«Vi ved jo, af hvad vi har hørt om Deres Ophold i Tyskland, at De er en usædvanlig dygtig Mand», sagde Sagføreren, «saa jeg antager ikke, at vi kommer til at vove noget ved at anbefale Dem. Ikke sandt Holseth?»

«Vi faar vente, til vi har seet Dokumenterne», sagde Holseth.

«Naturligvis», sagde Lerbek, «det er ikke min Hensigt at overrumple nogen.»

Martin takkede sine to nye Venner paa det varmeste. De sad endnu en god Stund sammen alle fire og førte en hyggelig og gemytlig Samtale.

[124] Otte Dage senere indleverede Martin sin Afhandling og forskjellige Attester og Oplysninger til Sagfører Lerbek, som gjentog sit Løfte om at tage sig af hans Sag. Det havde lykkedes Martin foruden Attesten fra Professor Wolff, i Aarets Løb at skaffe sig tvende andre tyske Attester, samt en Attest fra Professor Lunde, hvorhos<sup>k81</sup> han hos Sagfører Lerbek deponerede 10 à 12 private Breve.

Sagen skulde fore i Mai.

---

## **14de Kapitel.** **Martins Skjæbne afgjøres.**

[125] Det var den 29de Mai, at Martins Sag var opslaaet til Behandling i Thinget. I Komiteen stod der 5 Stemmer mod 5, saa Sagen var høist tvivlsom. Martin havde ikke sovet meget den Nat, og det var i den største Spænding, at han vandrede op og ned i Gangene udenfor Galleriet og ventede paa, at hans Sag skulde blive behandlet. Man havde sagt ham, at det ikke var passende, at han selv viste sig blandt Publikum ved denne Leilighed; men han havde ikke kunnet udholde Uvisheden. Han maatte være tilstede, hvad det saa skulde koste.

[126] Endelig kom det skjæbnesvangre Øieblik. Sagfører Lerbek reiste sig og talte Martins sag. Han citerede Attester og Breve og utbredte sig, støttet til disse Dokumenter, med en saadan Varme om Martins eminente Begavelse og store Fortjenester af Videnskaben, at det forekom denne, at han maatte være en af de mest lovende Videnskabsmænd, som nogensinde havde levet og nogensinde vilde komme til at leve. Da Lerbek var færdig, reiste en af den modsatte Fraktion af Komiteen sig og bad om Ordet. Han talte mod Martin og søgte at svække Virkningen af Lerbeks Ord. Da han var færdig, reiste en anden sig og talte i samme Retning. Martin holdt ikke ud at være paa Galleriet længer. Det begyndte at kvalme for ham. Han ilede ud paa Gangen og begyndte at gaa op og ned i en Spænding, der holdt paa at kvæle ham. Af og til gik han hen til Galleridøren for at høre, hvem der talte. Den sidste, han hørte, var Gaardbruger Holseth, der omtalte Martin med den største Beundring, men foreslog Sagen udsat til et senere Thing, eftersom Professorgagerne for Tiden var saa smaa, at det ikke var noget at byde en saa fremragende Mand som Martin. Man burde til et af de følgende Thing tage under grundig Overveielse, om der ikke skulde være Anledning til at træffe ekstraordinære Foranstaltninger til at [127] skaffe Martin en Stilling, som svarede til hans Fortjenester.

Det blev aldeles uudholdeligt for Martin. Han maatte tale et Par Ord med Sagfører Lerbek, hvad det saa skulde koste. Han begav sig nedenunder i Gangen foran Storthingssalen og sendte et Bud ind til Lerbek.

Medens han ventede paa denne, blev han tiltalt af en af Repræsentanterne, der tilfældigvis kom ud fra Salen. Martin kjendte ham af Udseende. Det var en Skibsrehder fra en af Smaabyerne, en meget konservativ Mand, vidste Martin.

«Om Forladelse», sagde Skibsrehderen og tog til Hatten. «Om Forladelse, er det ikke Hr. Aamot?»

«Jo», sagde Martin, «det er mig.»

«Deres Sag anbefales af Sagfører Lerbek», vedblev Skibsrehderen, «tør jeg spørge, staar De paa samme Side som den Mand? Man har ymtet om –»

Martin rystede energisk paa Hovedet.

«Jeg staar paa den rette Side», sagde han.

Skibsrehderens Ansigt opklaredes.

«Det kunde jeg tænke», sagde han, «det har naturligvis kun været Bagvaskelse.»

«Undskyld», vedblev han, idet han tog Hatten ærbødig af og trykkede Martins Haand, «undskyld min Paatrængenhed; men i disse Tider kan man ikke være forsigtig nok, med hvem man <sup>[128]</sup> betror det vigtige Kald at være Ungdommens Lærer. Undskyld!»

Han trykkede atter Martins Haand og fjernede sig.

Skibsrehderen var neppe afsyne, før Lerbek viste sig i Gangen.

«Hvordan gaar det?» hviskede Martin, «Holseth –»

«Holseth er en Forræder», svarede Lerbek, «Udsættelsesforslaget er kun en Udflugt for at forpurre Sagen; men De skal ikke tabe Modet. Jeg har endnu min bedste Trumf i Baghaanden. Stol paa mig!»

Med disse Ord begav Lerbek sig ind i Salen, medens Martin atter gik op paa Gangen udenfor Galleriet.

Udsættelsesforslaget syntes at vinde stor Tilslutning, og flere og flere Talere erklærede, at de vilde slutte sig til Holseth. Det saa mørkt ud for Martin. Da var det, at Sagfører Lerbek atter reiste sig og gjorde opmærksom paa, at hvis man nu ikke greb Anledningen til at sikre sig Martin, da vilde han til evig Skam og Skjændsel for det Land, hvis Navn han havde gjort berømt i Udlandet, blive nødsaget til at tage Ansættelse ved et eller andet fremmed Universitet. Det var Taleren bekjendt, at Martin allerede havde haft en Mængde fordelagtige og

ærefulde Tilbud fra tyske Universiteter, men han havde <sup>[129]</sup> hidtil afslaaet disse, uagtet de i pekuniær Henseende var fordelagtigere end en Post ved vort Universitet; Martin foretrak nemlig, forsikrede Lerbek, at arbeide for sine egne, selv om Fortjenesten derved skulde være mindre.

Lerbeks Tale gjorde et sterkt Indtryk baade paa Repræsentanterne og paa Tilhørerne paa Galleriet. En af disse, der traf Martin paa Gangen – han kjendte ham af Udseende – nærmede sig og spurgte med Ærbødighed, om han virkelig heller vilde arbeide for sine egne, end modtage en Ansættelse i Tyskland, selv naar han der fik høiere Betaling.

«Naar jeg der fik høiere Betaling», raabte Martin, «nei Gu' vilde jeg ei. Hvor kan det falde Dem ind.»

Martin havde ikke hørt Lerbeks Tale.

I dette Øieblik blev der raabt Votering fra Præsidentstolen.

Martin begav sig op paa Galleriet. Aldrig havde han gennemgaaet saadan Sjælekval, som den han følte, medens Stemmerne blev afgivne. Han kunde blive halv vanvittig, naar der af og til lød 3 à 4 Neier i Træk.

Endelig foregik Optællingen. Resultatet blev oplæst af Præsidenten med tydelig Røst. Professorgagen var bevilget med 57 mod 54 Stemmer.

Martins Hjærte bankede af en usigelig Fryd. Han styrtede ned paa Gaden for at træffe en, <sup>[130]</sup> hvem han kunde meddele sin Lykke. Den første han mødte, var hans Ven, Professor Lunde, der havde spadseret op og ned udenfor Bygningen for at oppebie Resultatet af Sagens Behandling. Professoren blev næsten ligesaa glad over Martins Held, som denne selv.

Martin havde leiet et Hus paa en af Øerne en halv Mils Vei fra Byen, hvor han boede i Sommermaanederne. Han pleiede ikke at modtage Besøg, men i Aften maatte han have nogen at tale med. Han spurgte derfor Professor Lunde, om han ikke vilde følge med ud. En Ret fersk Fisk og et Glas Vin kunde han byde ham. Dampbaaden gik Kl. 5.

Professor Lunde lovede, at han skulde komme.

Til det fastsatte Klokkeslet mødtes de to Venner paa Bryggen og begav sig

ombord. Da det blæste en Smule, gik de ned i Kahytten. Det var saa tidlig paa Aaret, at der endnu ikke var flyttet mange Mennesker ud paa Landet, og det undrede derfor ikke Martin, at der foruden ham og Professor Lunde ikke fandtes mere end een Passager i Salonen.

Det var en ældre Herre, der var fordybet i en Avis. Han sad saaledes, at Martin ikke kunde se hans Ansigt; men det forekom ham, at han skulde kjende Figuren.

Da Martin kort efter Hævede sin Stemme for at sige et Par Ord til Professor Lunde, <sup>[131]</sup> vendte den ældre Herre Hovedet og saa op fra Avisen.

Martin havde ikke taget fejl, det var Pastor Veile.

Martin bukkede fremmed, og Præsten gjengjældte hans Hilsen paa samme Maade.

Efter en Tids Forløb lagde Præsten Avisen tilside. Martin havde taget Plads ligeoverfor ham paa den anden Side af Kahytten, og de kom saaledes til at sidde Ansigt til Ansigt. Martin kom til at tænke paa den skjæbnsvangre Disput, og bragtes derved gennem en Idéassosiation til at mindes Budeien Marit, som han havde talt med hin Aften.

«Maa jeg gjøre Pastoren et Spørgsmaal?» sagde Martin.

Præsten tilkjendegav sit Samtykke ved en Bøining af Hovedet.

«De havde en Budeie», forfattede Martin, «en Budeie ved Navn Marit, hvor er der bleven af hende?»

Præsten tilkastede Martin et strengt Blik.

«Hun er gift», sagde han høitidelig, «gift med en agtværdig Gaardmand ved Navn Torgrim Braadland.»

«Nu, Gud ske Lov», sagde Martin, «det var jo heldig.»

«Hvem er Marit?» spurgte Professor Lunde, «at sige, <sup>k82</sup> hvis det ikke er en Hemmelighed?».

<sup>[132]</sup> «Nei, langt fra», sagde Martin, «Marit er den Bondepige, som jeg fortalte Dem om, hende, som jeg lærte saa mange nye Ord af. Hun har ikke ringe



Fortjenester af min Afhandling.»

«Og Torgrim Braadland», sagde Professor Lunde, «hvem er det? De lod til at kjende ham ogsaa.»

«Javist», sagde Martin. Derpaa fortalte han Professoren omstændelig, hvad der var passeret hin Aften, da han havde været nede i Sommerfjøset og talt med Marit. «Jeg og Marit fulgtes ad hjem», endte Martin, «og da jeg vidste, at han var Gaardmand og hun bare en Husmandsjente, troede jeg ikke, at han mente det alvorligt, og gav hende derfor en indtrængende Advarsel, da jeg tog Farvel med hende. Efter hvad jeg hører, har det altsaa været overflødig.»

Præsten havde fulgt Martins Forklaring i den største Spænding. Da Martin var færdig, tog han Lommetørklædet frem og begyndte at aftørre Sveden, der perlede i store Draaber paa hans Pande.

«Hvilken – hvilken Aften – var det, dette passerede? »spurgte han.

«En Aften, hvis Begivenheder jeg ikke bryder mig om at rippe op», sagde Martin.

Præsten havde reist sig og lagde Haanden paa Martins Arm.

«For Guds Skyld», sagde han, «svar mig. <sup>[133]</sup> Var det – var det den anden Aften, før De reiste?»

«Ja netop», sagde Martin, «det var en mærkelig Aften i flere Henseender. Det var deiligt, mildt Veir, da jeg gik ud, men der indtraadte et saa pludseligt Omslag i Løbet af en halv Time, at jeg maatte brætte Frakkekraven op over Ørene, da jeg gik hjem.»

Præsten tørrede atter Sveden af Panden.

«Jeg er bange for», sagde han, «jeg er bange for, at jeg har gjort mig skyldig i en Uretfærdighed. Havde De – havde De aldrig talt med Budeien før?»

«Nei», sagde Martin, «havde jeg saasandt truffet hende før, skulde jeg have forøget min Ordsamling med mindst hundrede Ord.»

«Og De har heller ikke», vedblev Præsten, «ikke – ikke – lovet hende Egteskab?»

«Lovet hende Egteskab», raabte Martin, «er De gal, eller tror De, jeg er det? Hun var jo, saavidt jeg skjønner, allerede den Gang forlovet med den Bondemand, som jeg nu hører, hun er gift med.»

«Der er ingen Tvivl om det», udbrød Præsten, «der er ingen Tvivl om det. Jeg har gjort mig skyldig i en sørgelig Vildfarelse. Kan De tilgive mig, Hr. Aamot», vedblev han og tog Martins Haand mellem begge sine, «kan De bære over med en gammel Mands Feiltagelse?»

[134] Martin stirrede paa Præsten med den største Overraskelse.

«Kan De tilgive mig min fornærmelige Opførsel mod Dem de to sidste Dage, De var i mit Hus. Kan De tilgive det?» spurgte Præsten.

«Jeg forstaar ikke, hvad De mener», sagde Martin, «men – jeg tilstaar det – min noget uhøflige Optræden under Diskussionen gav formodentlig Anledning til –»

«Nei, nei, nei», sagde Præsten Veile, «De gjør mig Uret. De gjør mig Uret. Det Hele beror paa en beklagelig, en utilgivelig Misforstaaelse fra min Side.»

Det lykkedes snart Præsten og Martin ved Professor Lundes Bistand at komme til en fuldstændig Forklaring.

Den gamle Præst var saa bedrøvet over sin Feiltagelse og paa samme Tid saa glad over at hans Mistanke mod Martin havde været ugrundet, at man maatte have været af et meget uforsonligt Gemyt, for ikke at glemme langt alvorligere Fornærmelser end dem, Martin havde været Gjenstand for, og var, i den glade Stemning, hvori han befandt sig idag, mindst af alt tilbøielig til at vise Uforsonlighed.

«Og nu», sagde Præsten, «maa De hilse paa min Hustru og mine Døtre og Frk. Schultse. Hun er ogsaa med. Vi reiste indom Stokkesund [135] paa Veien og fik hende til at slutte sig til os paa vor Hovedstadstur.»

Med disse Ord bankede han paa Døren til en liden Separatkahyt i Bagstavnen af Skibet.

«Mo'er, kom herind», raabte han, «og tag Janna og Karoline og Konstance med dig. Her er en gammel Bekjendt, som ønsker at hilse paa eder.»

Et Øieblik efter traadte Fru Veile og de unge Damer ind.

De bukkede stift, da de saa Martin, og de unge Damer gjorde Tegn til at ville flygte tilbage til Damekahytten; men Martin mærkede dog til sin Glæde, at Frk. Schultse rødmede.

«Passiar», <sup>k83</sup> raabte Præsten, «Passiar! Er det en Maade at tage imod en gammel Ven? Tag Hr. Aamot i Haanden. Naa, naa, naa, ingen Undselighed. Raskt!»

Fruen og de unge Damer saa overrasket paa Præsten. Det var aabenbart Alvor. Fruen og Præstens Døtre nærmede sig én efter én <sup>n35</sup> og gav Martin en løs Haand. Frk. Schultse indskrænkede sig til at bukke.

Præsten Veile lo.

«Ja, ja», sagde han, «jeg faar først tale med min Hustru, saa retter nok alt sig. Men jeg er ikke blevet præsenteret for Deres Ven», henvendte han sig til Martin.

[136] «Pastor Veile, Professor Lunde», præsenterede Martin.

«Professor Lunde», gjentog Præsten, «min Hustru, mine Døtre, Frk. Schultse, Datter af Skibsrehder Schultse i Stokkesund.»

«Og maa jeg til Gjengjæld præsentere min Ven, Professor Aamot», sagde Professor Lunde, «ja, det vil sige, han er ikke endnu udnævnt til Professor, men jeg tror ikke, Regjeringen vil lægge Hindringer i Veien, og Gagen er idag bevilget.»

«Hvad hører jeg», raabte Præsten og greb Martins Haand. «Er De endelig bleven paaskjønnet efter Fortjeneste. Gratulerer tusinde Gange! Ja, det var da ikke for tidlig. Nu Kone og Døtre og De, Frk. Schultse. Nu maa I ogsaa gratulere.

Damerne uttalte med svag Stemme en Gratulation, men holdt sig forsigtig i et Par Favnes Afstand fra Martin.

Martin spurgte, hvor Præsten og Damerne agtede sig hen.

«Vi har tænkt at tage os en Eftermiddagstur i det Grønne», sagde Præsten, «og saa vende hjem med Dampskibet i Aften.»

«Men kunde ikke De, Deres Familie og Frk. Schultse ligesaa godt følge med hjem til mig og spise Deres Aften<sup>k84</sup> sammen med Professor Lunde og mig», sagde Martin. «Jeg kan byde en Ret <sup>[137]</sup> fersk Fisk og et Glas Vin. Stedet er ikke 5 Minutters Gang fra Dampskibsanløbsstedet.»

«Jo, tusind Tak», sagde Præsten, «hvad mener du, Mo'er?»

«Jeg tror, det er bedst, at vi bliver ved vor første Bestemmelse», sagde Fruen.

De unge Damer stak Hovederne sammen. Derpaa sagde Frk. Schultse, at hun under ingen Omstændighed kunde tage imod Invitationen. Hun havde besluttet at spadsere i Skoven.

Præsten lo.

«Jeg faar først tale et Par Ord med Mo'er», sagde han.

Derpaa trak han Fruen hen i en Krog og førte en hviskende Samtale med hende. Umiddelbart efter trak Fruen og de unge Damer sig tilbage til Damekahytten. Ti Minutter senere indfandt de sig atter i Salonen med tilfredse, lyse og fornøiede Ansigter og takkede samtlige saa meget for Indbydelsen.

Der herskede endnu en Smule Forlegenhed ligeoverfor Martin, og de unge Damer lo og spøjte mest indbyrdes; men da Isen først var brudt, kappedes de om at være elskværdige.

Hvor skjælmsk og koket var ikke Frk Schultse, da de vandrede fra Dampskibsanløbsstedet gennem Birkeskoven op til det lille Hus, som Martin havde leiet. Hvor livligt, muntert og spøgefuldt gik ikke Samtalen senere ved Aftensbordet, <sup>[138]</sup> og med hvilken dyb, deltagende Interesse hørte ikke de unge Damer og navnlig Frøken Schultse paa Martins Bemærkninger og paa hans Skildringer af, hvad han havde oplevet i det sidste Aar.

Endelig slog Afskedens Time. Martin fulgte sine Gjæster ned til Dampbaaden. Baade Fruen og de unge Damer trykkede ham varmt i Haanden, og det forekom ham, at Frk. Schultse havde Taarer i Øinene.

Det var den lykkeligste Dag i Martins Liv. Det var ham ikke mulig at lukke et Øie om Natten, saaledes var hans Bryst opfyldt af Fryd og Jubel. «Jeg er det heldigste Individ, som nogensinde har eksisteret i dette Land», raabte han halv

høit til sig selv, medens han laa paa sit søvnløse Leie, aldeles betagen af sin Lykke. Først ud paa Morgenstunden faldt han i en let Slummer.

Han havde faaet Præstens Adresse og besøgte ham den næste Dag. Præsten og Damerne skulde endnu blive 14 Dage i Byen, og Martin benyttede sin Tid saa godt, at han 3 Dage før Præstens Afreise kunde præsentere Frk. Schultse som sin Forlovede. Dagen efter modtog han kongelig Udnævnelse som ekstraordinær Professor uden Forpligtelse til at holde Forelæsninger.<sup>k85</sup>

Samme Høst stod Martins Bryllup.

Det var en Aften omtrent et Aar efter Bryllupet, <sup>[139]</sup> at han og hans Kone sad alene sammen i sin lune Dagligstue i Homansbyen,<sup>k86</sup> Martin læste i en Bog ved Skinnet af en Hængelampe, og hans Kone sad bøiet over sit Heklearbeide.

Pludselig hævede hun Hovedet.

«Holder du paa med noget videnskabeligt nu, Martin?» sagde hun.

«Nei», sagde Martin og saa op, «hvor kan det falde dig ind?»

«Jeg tænkte blot», sagde hans Kone, «at nu, da du har saa god Tid, maatte du kunne udrette noget stort.»

Martin lagde Bogen fra sig.

«Min kjære Konstance», sagde han, «det behøves aldeles ikke. Jeg er nu naaet lykkelig i Havn, og med Guds Hjælp skal jeg forsvare min Stilling uden oftere at maatte tage min Tilflugt til videnskabelige Arbeider. Jeg har gjort mit, da min Tid var, lad nu andre gjøre sit.»

«Hvor alt er gaaet let og godt for dig, Martin», sagde hans Kone.

«Ja, Gud ske Lov», sagde Martin.

«Hvor forunderlig du er bleven ført», vedblev hans Kone.

«Ja», sagde Martin, «hver Gang jeg har troet, at jeg havde gjort noget rigtig dumt, er det blevet til min største Lykke.»

Hans Kone greb hans Haand over Bordet. «Martin», sagde hun, «du har meget at takke <sup>[140]</sup> Forsynet for baade paa dine egne Vegne og paa Universitetets, som –»

Martin fik et voldsomt Anfald af Hoste.

«Lad os ikke tale mere om den Sag», sagde han.

«Men lad os være taknemmelige, Martin», sagde hans Kone.

«Ja vist», sagde Martin, «lad os det.»

Det var et smukt Syn at se det unge Par siddende Haand i Haand i fælles Tak til Forsynet for dets vise og faderlige Styrelse.

---

## Vibe-bibliografi

### **1. Skuespill**

*Dyrskue. Original Vaudeville i 1 Act.* Christiania: Hagbart Hedemarks Forlag, 1862. 47 s., fraktur [Oppført på Christiania Theater i alt åtte ganger høsten 1861 og våren 1862]

*En Dag hos Braatén. Lystspil i 1 Act,* trykt i *Literairt Tidsskrift* 1866, 108–69. [Oppført i Studentteatret]

*De skenhelige. Lystspil i 4 Akter.* Utrykt. [Oppført på Kgl. Dramatiska Teatern i Stockholm seks ganger i april 1871]

*En Hustyran. Versificeret Lystspil i 2 Akter.* Utrykt. [Oppført på Christiania Theater i alt fire ganger i november–desember 1880]

*En human Mand eller Hædersgaven. Lystspil i 3 Akter.* Utrykt. [Innlevert til Det kgl. Teater i Stockholm i oktober 1881]

## 2. Fortellende prosa

*Alexander Møllers Erindringer*. Kristiania: Alb. Cammermeyer, 1875. 391 s., fraktur. Ny utgave med tolv pennetegninger. Kristiania: Alb. Cammermeyer, 1879. 391 s., fraktur

*En Professor. Fortælling*. Kristiania: Alb. Cammermeyer, 1882. 140 s., antikva

*Et testamente. Fortælling*. Kristiania: Alb. Cammermeyer, 1884. 211 s., antikva [Utgitt i tysk oversettelse (vom Verfasser autorisierte Uebersetzung). Berlin: Herman Hillger, 1899.]

*Fantastiske fortællinger* («Et nyt menneske», «Diamantfabrikanten», «Professor Buntigers reise til planeten Mars»). Kristiania og København: Alb. Cammermeyer, 1891. 304 s., antikva

*For livet eller paa opsigelse. Moderne tendentsroman*. Kristiania og København: Alb. Cammermeyer, 1892. 100 s., antikva

*Om tusend Aar. Fortælling*. Kristiania: I Kommission hos T.O. Brøgger, 1894. 219 s., antikva

## 3. Fagbøker

*Litterairt Tidsskrift*. Christiania: Johan Dahl, 1866 [Tidsskriftet kom bare én gang, og alle bidragene ser ut til å ha samme opphavsmann, dvs. redaktøren, Vibe. Inneholder bl.a. et lystspill (se ovf.) og en kritisk omtale av Ibsens *Brand*, 183–207]

*Bjørnstjerne Bjørnson og Den nyere norske Poesi*. Kristiania: Aschehoug, 1876. 70 s., antikva [Inneholder kritikk av Bjørnsons dårlige håndverk som lyrisk dikter, bl.a. om hvordan han forveksler «høiere Poesi» med «vulgære Trudsler». Ikke respektløs. Bjørnson angivelig god på «stemninger».]

*Nogle Bemærkninger i Anledning af Naturalismen*. Kristiania: P.T. Mallings Boghandel, 1884. 83 s., fraktur [Vibe stiller seg kritisk til naturalistenes psevd-

vitenskap og psykologi, men støtter heller ikke «idealistene». Han inntar heller et mellomstandpunkt, der Dickens og (av de norske) Kielland trekkes frem som forbilledlige. All litteratur er ikke nødvendigvis «skjønn». Det ville utelukke f.eks. all parodi og satire.]

*Kort Udsigt over Ludvig Holbergs Liv og Virksomhed.* Kristiania: I kommisjon hos Alb. Cammermeyer, 1884. 80 s., antikva

*Sandefjord Bad med Byen og nærliggende Herreder.* Kristiania: A.W. Brøggers Bogtrykkeri (Tilkjøbs hos Badets Inspektør), 1893. 163 s., antikva

*Typografisk-historisk beskrivelse over Buskeruds amt.* I serien *Norges land og folk*, bind 6. Kristiania: Jacob Dybwad, 1895. 336 s., antikva

*Topografisk-historisk-statistisk beskrivelse over Søndre Bergenhus amt.* I serien *Norges land og folk*, bind 12. Kristiania: Olaf Norli, 1896. 464 s., antikva

*Topografisk-historisk-statistisk beskrivelse over Akershus amt.* I serien *Norges land og folk*, bind 2. Kristiania: Olaf Norli, 1897, 334 s., antikva

---

## **Litteratur**

Ahlund, Claes 1990. *Den skandinaviska universitetsromanen 1877–1890.*  
Uppsala

Amundsen, Leiv 1962. «Om doktorgraden ved vårt universitet». I: Andresen  
1962, s. 1–43

Andresen, Gunnar W. 1962. *Doctores kreert ved Universitetet i Oslo 1817–1961.*  
Oslo



- Dalton-Brown, Sally 2008. «Is There Life Outside of (the Genre of) the Campus Novel? The Academic Struggle to Find a Place in Today's World». I: *The Journal of Popular Culture* 41, s. 591–600. Oxford
- Fulsås, Narve (red.) 2013. *Biografisk leksikon til Ibsens brev*. Oslo
- Halvorsen, J.B., med Halvdan Koht 1908. «Vibe, Johan Ludvig Niels Henrik». I: *Norsk forfatter-lexikon 1814–1880*, bind 6, s. 119–22. Kristiania
- Kyllingstad, Jon Røyne og Thor Inge Rørvik 2011. *Universitetet i Oslo 1811–2011*, bok 2: 1870–1911. *Vitenskapenes Universitet*. Oslo
- Lukács, György 2001 [1920]. *Romanens teori. Et historisk-filosofisk essay om den store episke litteraturs former*. Overs. Per Paulsen. Oslo
- Moretti, Franco 1987. *The way of the world. The Bildungsroman in European culture*. London
- Müller, Olav Brostrup 2008. «Framtida før i tida». I: *Klassekampen* 28. mai 2008, s. 20–21. Oslo
- Nielsen, Yngvar 1897. «Fra Johan Vibes turistliv». I: *Den norske turistforenings aarbog for 1897*, s. 1–6. Kristiania
- Nielsen, Yngvar 1909. *Erindringer fra et halvt Aarhundredes Vandreliv*. Kristiania
- Showalter, Elaine 2005. *Faculty Towers. The Academic Novel and Its Discontents*. Oxford
- Vinje, A.O. 1970–1972. *Dølen. Eit Vikublad*. Utg. Reidar Djupedal, 4 bind. Oslo
- Williams, Jeffrey J. 2012. «The Rise of the Academic Novel». I: *American Literary History* 24, s. 561–89. New York
- Øverås, Asbjørn 1949. «Iliadeomsetjinga og Bugges nye språkstrev». I: Frederik Moltke Bugge: *Kulturarbeid og kulturstrid i 1830–40-åra*, bind 2, s. 471–87. Oslo

---

## Kommentarer

*Kommentarene er også tilgjengelige som sluttnoter i teksten.*

s. 1

Hattemager] I tillegg til å benevne en mann som produserer og eventuelt handler med hatter, brukes ordet gjerne om en fattig og/eller ubetydelig person, især i motsetning til en rik og mektig; jf. «Jørgen hattemaker».

Kommandersergeant] Underoffiser av nest høyeste rang i den norske hær, mellom fanejunker (høyest) og furér (nest lavest).

s. 2

«Mere Lys!»] Kommandersergeanten har lest Goethes biografi med utbytte.

s. 3

Fourer] Senere stavet *furér*. Underoffiser av nest laveste rang i den norske hær, ansvarlig for proviant og regnskapsførsel.

Tøi] vrøvl, vås

Latinskole] Den gamle latinskolen (etablert 1537), senere også kalt «den lærde skole», ble erstattet av middelskole og gymnas i og med «Lov om offentlige Skoler for den høiere Almendannelse» i 1869. At Martin blir satt i latinskolen, betyr at den undervisningen han får, domineres av latin (og gresk); han sikter

mot studier ved Universitetet. Broren Andreas blir satt i borgerskolen. Dermed får han opplæring i mer praktiske fag som bokholderi og moderne språk; han sikter mot yrkeslivet, helst handelsstanden.

s. 5

Kadet] elev ved offisers- eller krigsskole

gaaet reje] strøket (til eksamen)

s. 7

Kantiller] epåletter med frynser (senere stavet *kantiljer*)

remitteres] oversendes

s. 8

Skoser] spydigheter, finter (av fr. *chose*)

absolvere] avlegge (eksamen)

s. 10

binde mig noget paa Ærmet] prøve å innbille meg noe

s.13

anden Eksamen] *Examen philosophicum*, den forberedende prøven, måtte avlegges av alle, uansett fagstudium. *Examen artium* ble inntil 1883 arrangert av Universitetet, som opptaksprøve. *Examen philosophicum* ble dermed å betrakte som «anden Eksamen», eksamen nummer to.

s. 14

Unger] Carl Richard Unger (1817–1897), professor i germansk og romansk filologi ved Universitetet i Christiania fra 1862 av, utga en lang rekke norrøne tekster. Martins reservasjon mot professor Unger kan dermed også oppfattes som en reservasjon mot den norrøne edisjonsfilologien. Unger er en av de ytterst få historiske personene som dukker opp i teksten (Ole Bull den andre); de øvrige professorene, både norske og utenlandske, er uten unntak oppdiktede.

s. 15

Kompagnitraverne] middelmådighet uten selvstendighet

s. 17

en fjern Slægtning] Slektskap mellom akademikere var utbredt i Norge på 1800-tallet. I en upublisert studie viser Jan Eivind Myhre at over halvparten av professorene ved Universitetet var i slekt med minst én annen professor.

s. 18

Drammensveien] Drammensveien begynte i 1882 nettopp ved Universitetet (Frederiks gate). I 2005 ble første del av Drammensveien, strekningen fra Frederiks gate til Solli plass, omdøpt til Henrik Ibsens gate. Kongen har med andre ord ikke lenger adresse Drammensveien 1, men Henrik Ibsens gate 1.

s. 19

Göttingen] Universitetet i Göttingen, grunnlagt 1734, var på 1800-tallet særlig kjent for sitt sterke juridiske fakultet. Men også brødrene Grimm, som la grunnlaget for moderne tysk filologi, hadde inntil 1837 tilhold ved dette universitetet, som ved midten av århundret hadde innrullert ca. tusen studenter.

De staar dem selv i Lyset] De skygger for Dem selv

s. 20

«Über die altgermanische Sprache»] Professor Lundes anbefalte leseliste rommer verk som kombinerer høy grad av spesialisering med ruvende omfang: *Om det urgermanske språk, Vestgoternes språk, Det tolvte århundres islendinger, Engelske språkelementer, Aspirerte og gutturale lyder i den schwabiske dialekt.*

s. 21

Kroner] Den nye valutaen, Kroner, overtok for Speciedaler i 1875. På denne bakgrunn kan vi ta for gitt at handlingen i Vibes roman utspiller seg i samtiden.

s. 22

Sætersdalen] Skrivemåten av navnet (med -s- i fugen) er kurant på 1800-tallet.

Sandefjord og [...] Modum] To kjente kurbad: Sandefjords Svovl- og Sjøbad ble åpnet i 1837; St. Olafs Bad utenfor Vikersund i 1857.

s. 25

Ziegler-Gasse] Navnene på gatene er i likhet med navnene på professorene oppdiktede. Den kjente Zieglergasse ligger i Wien.

Mehlspeisen] melmat, ordet lånt fra tysk (grøt, brød o.l.)

to Fag Vinduer] Et fag er avstanden mellom to bjelker i et bindingsverkhus.

s. 26

Schweinigel] gris; tysk skjellsord brukt om et skittent og/eller umoralsk menneske

Bestie] udyr

s. 28

Kjole og sort] snippkjole og sort slips; sort slips brukes mao. ved mindre formelle anledninger enn hvitt.

s. 29

Freiberg] Autentisk tysk by et par mil vest for Dresden.

s. 30

Hohenlohe-Meiningen] Hohenlohe er et tysk fyrstedynasti; Meiningen distriktshovedstad i det sydlige Thüringen. Grener av adelsfamilier ble ofte differensiert med tillegg *à la* Meiningen; det finnes for eksempel en familie Hohenlohe-Langenburg.

Göthe-Strasse] Göttingen har en Goethe-Allee.

s. 33

l'Hombre] Populært kortspill, opprinnelig fra Spania. Spilles av tre personer.

s. 35

Salamandre] øl; tysk studentsjargong. Uttrykket «rive en salamander» brukes om å utbringe en skål under larmende seremonier.

Juk he ... juk he!] Vibe later til å ha diktet den tyske studentsangen selv.

s. 40

Verdis] Den italienske operakomponisten Giuseppe Verdi (1813–1901) var en av de aller største de siste tiårene av 1800-tallet. *Rigoletto* kom i 1851, *La Traviata* i 1853 og *Aida* i 1871.

s. 44

Ole Bull] Den internasjonalt kjente norske fiolinisten (1810–1880) holdt konserter i Tyskland i 1837, 1864–1865 og 1875.

s. 45

Cremoneser] fiolin bygd i Cremona i perioden 1500–1700

Livet er kort, men Kunsten lang] Ordspråket kan føres tilbake til den greske legen Hippokrates, men er blitt kjent gjennom den romerske filosofen Senecas dialog *Om livets korthet* (ca. 49 e.Kr.).

s. 46

galloneret] med galoner (på dansk bliver ordet ikke sjelden skrevet med dobbel konsonant), dvs. med påsydde bånd i buksene, som på en uniform.

s. 47

Chapeau bas] flat hatt av sort silke som herrer bar under armen i finere selskaper

s. 48

gribe sig an] gjøre sitt ytterste

s. 50

Gardehusarerne] soldatene ved et kavaleriregiment

s. 52

Beraad] tvil

s. 55

soutinere] opprettholde

s. 57

entrüstet] rystet

s. 60

ligget] studert

merkværdig] bemerkelsesverdige

s. 62

Weller] Vibe gir i sin bok om naturalismen uttrykk for stor beundring for Dickens. Den nevnte professor Weller kan muligens være en fjern slektning av den *cockney*-talende Sam Weller i *The Pickwick Papers* (1837).

Westminster-Abbediet] Westminster Abbey i London har siden 1066 vært engelsk kroningskirke og stedet der landets monarker stedes til hvile. Også



berømteter som generaler, politikere, diktere og vitenskapsmenn har blitt hedret med statlig begravelse der.

s. 64

Reisestipendier] Innsamling av folkeminner, folkeviser og dialektprøver stod høyt i kurs blant 1800-tallets norske filologer. Staten utdelte reisestipend til diktere som Henrik Ibsen (1862) og språkforskere som Hans Ross (1867–1869). Ivar Aasen fikk deler av sin reisevirksomhet finansiert av Videnskabers Selskab i Trondheim. Vibe nøt for øvrig selv godt av et statlig reisestipend i 1877. Reisen gikk imidlertid ikke til fjells, men til Europa: Tyskland, Østerrike, Ungarn og Italia.

s. 67

Skifterne] skysstasjonene; i tillegg til bytte av hester kunne skiftene tilby overnatting til de reisende.

Gjenvei] snarvei

s. 70

Tøi] koffert, bagasje

s. 71

Frøken Schultse] Om vi kan stole på skrivemåten av navnet, er en slektskapsforbindelse med forfatterens kompanjong i avisprosjektet «Dagbladet Norge», Hans Schulze, antakelig utelukket.

Stokkesund] Det samme fiktive bynavnet forekommer i Vibes roman *Et Testamente* (1884), også der brukt om en liten by på Sørvestlandet. Etymologisk kan Stokkesund assosieres med Egersund, hvor Vibe umiddelbart etter

juridikum arbeidet som advokatfullmektig. Stokkesund er åpenbart ikke Martins hjemby, selv om også han kommer fra «en af Smaaabyerne paa Vestlandet» (s. 1). Etternavnet Aamot kan imidlertid referere til det stedet midt i Egersund hvor Lundeåna renner ut i Vågen. Vi har merket oss at Martins mentor, professor Lunde, er «en fjern Slægtning af Mad. Aamot» (s. 17). Lund ligger et par mil øst for Egersund.

s. 72

stak [...] ud] utkonkurrerte (som med lanse i en ridderturning)

s. 73

Grønningen] En *grønning* er en gresslette i skogen; her brukt som egennavn.

Selters] mineralvann, også brukt som blandevann i pjoletter; opprinnelig fra den tyske byen Nieder-Selters.

Birkrem] Navnets norske form, Bjerkreim, tyder også på at pastor Veile holder til på Sørvestlandet. Gården Bjerkreim ligger et par mil nord for Egersund.

s. 76

lod sig [...] ikke forknytte] lot seg ikke skremme, mistet ikke motet

s. 81

sagte] stille

s. 85

betænkelige] bekymrede, urolige

s. 97

Patagonien, Panama] Patagonia utgjør den sørlige delen av Argentina og Chile, lenge tynt befolket og uten sterk statlig styring. Denne regionen (og Falklandsøyene utenfor) ble på slutten av 1800-tallet tilflyttet av særlig briter. På 1890-tallet utviklet forfatteren Hans Jæger en plan om å opprette en anarkistisk skandinavisk-indiansk koloni i Patagonia. Panama var fra 1821 en kolombiansk provins, uten sterk sentralmakt.

s. 107

Disputatsen] 1870-tallet var tiåret Universitetet for alvor begynte å utstede doktorgrader. I perioden fra 1811 og frem til 1870 hadde i alt fire kandidater fått tittelen dr. med. og like mange dr. philos., altså bare åtte i løpet av 60 år. I løpet av de tolv årene fra 1870 og frem til utgivelsen av Vibes fortelling i 1882 avla flere enn dobbelt så mange doktorgraden, i alt 17 (én dr. theol., én dr. jur., åtte dr. med. og syv dr. philos). Innenfor den siste kategorien hadde ennå ingen disputert i norsk (nordisk) språkvitenskap. Den første var Amund B. Larsen i 1894 (jf. Amundsen 1962).

s. 108

Karakteren 6] Dårligste karakter. Laveste ståkarakter var 4.

s. 109

i Grams] i fleng

Bedømmelseskomiteen] I ettertid kan man undre seg over hvor mange professorer som faktisk var involvert i bedømmelsen – hele fem (Haabøl, Mortensen, Buk, Zimmer og Als) – spesielt når vi samtidig vet at det i 1882 ennå

ikke fantes noen professor på doktorandens eget felt: «det norske Folkesprogs Filologi». Men grensene mellom fag og disipliner ble ikke trukket like skarpt den gangen. Dersom Martin Aamot skulle ha tatt skrittet ut av fiksjonen og disputert i virkeligheten, ville de mest aktuelle bedømmerne i 1882 antakelig vært Carl Rickard Unger (professor i germansk og romansk filologi), Sophus Bugge (sammenlignende indoeuropeisk språkvitenskap og oldnorsk), Johan Storm (romansk og engelsk filologi), Oluf Rygh (historie og arkeologi) og Johan Peter Weisse (latinsk filologi). Noe krav om at komiteen skulle ha en ekstern bedømmer, fantes ennå ikke.

s. 110

Prostitution] offentlig beskjæmmelse, nedverdiggelse

s. 112

Nathueagtighed] *Nathue* brukes om en mannsperson som mangler fast vilje: nikkedukke, tøffelheit

s. 113

afgjort] avholdt

s. 114

Haupt- und Staats-Affaire] Tysk dramatisk form fra 1600-tallet med halvt improviserte historiske plott, oftest kalt *Haupt- und Staats-Aktionen*: pomp- og praktteater. Holbergs komedie *Ulysses von Ithacia* (1724) blir gjerne oppfattet som en parodi på denne typen dramatik.

s. 115

Hotel Royal] Autentisk hotell på Jernbanetorget i Kristiania, oppført 1872

s. 117

Landmaaling] Bror Andreas har med andre ord ikke fulgt i sin fars, hattemakerens, fotspor, men derimot gjort som *forfatterens* far. Han het også Andreas og arbeidet som landmåler og trigonometrist i forsvaret.

s. 119

jeg og Holseth] I 1882 var det uhørt å nevne seg selv først.

s. 120

Løftet] taket

frisindede] liberale, fordomsfrie; i praksis betyr «en frisindet» helst en «venstremann».

s. 121

et vist Parti] Partiene, Venstre og Høire, var i 1882 ennå ikke stiftet. Det skjedde først i 1884, henholdsvis i januar (Venstre) og august (Høire). Men betegnelsene på de to «Sider» i politikken hadde på dette tidspunkt vært i bruk lenge. Partinavnene refererer opprinnelig til grupperingene i den franske nasjonalforsamlingen i 1789, sett fra presidentens plass.

s. 122

ekstraordinært Professorat] Når Stortinget bevilget lønn til en professor etter forslag fra en (eller flere) av representantene, evt. også fra regjeringen, kaltes professoratene ekstraordinære. De var jo ikke finansiert over Universitetets

*ordinære* budsjett. Flere slike professorater kom til i løpet av 1870-tallet: Ernst Sars (historie) i 1874, Lorentz Dietrichson (kunsthistorie) i 1875, Jens Lieblein (egyptologi) i 1876, Olaf Skavlan (europeisk litteraturhistorie) i 1877 og Jacob Worm-Müller (fysiologi) i 1877. I tillegg ble språkforskeren (og «ordsamleren») Hans Ross i 1881 foreslått som ekstraordinær professor av Johan Sverdrup, men forslaget fikk ikke flertall. Særlig Venstre brukte denne «ekstraordinære» muligheten til å få supplert professorstanden med fagpersoner som arbeidet med saksfelt og synspunkter som var av spesiell interesse for partiet. Utnevnelsen av Ernst Sars til «venstreprofessor» i historie er et opplagt slik tilfelle. Olaf Skavlan var forfatterens nære venn og medredaktør i *Samfunds-Blade* og *Vikingen*.

s. 124

hvorhos] sammen med hvilken

s. 131

at sige] det vil si, iallfall

s. 135

Passiar] for noe tull

s. 136

Aften] kveldsmat

s. 138

uden Forpligtelse til at holde Forelæsninger] Slike vilkår var ikke hverdagskost. Den eneste norske professoren på 1800-tallet som slapp å undervise, var

dikteren Andreas Munch. I 1860 ble han tilkjent et dosentur som en form for diktergasje. Dosenten rykket opp til professor i 1866. Dikter-professor Munch døde i 1884.

s. 139

Homansbyen] fasjonabelt boligstrøk på Frogner i Kristiania, utviklet av brødrene Jacob og Henrik Homan fra 1858 av. Tidligere hadde mange av professorene (i alt ti, ifølge professor Jan Eivind Myhre, som har studert professorenes hjemadresser) vært bosatt i den såkalte «Professorbyen», dvs. i Ullevålsveien, rett ovenfor Vår Frelses gravlund.

---

### **Noter:**

[n1](#). Sanskrit] *rettet fra*: Sanscrit

[n2](#). Biermann er en Ære] *rettet fra*: Biermann en Ære

[n3](#). forbindtlig] *rettet fra*: forbintlig

[n4](#). juk he] *rettet fra*: jukhe

[n5](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo

[n6](#). juk he] *rettet fra*: jukhe

[n7](#). Columbos] *rettet fra*: Kolumbos

[n8](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo

[n9](#). Violinen] *rettet fra*: Vilolinen

[n10](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo

[n11](#). Columbo fór] *rettet fra*: Kolumbo for

[n12](#). Dilettant] *rettet fra*: Dilletant

[n13](#). Columbos] *rettet fra*: Kolumbos

- [n14](#). Cremoneser] *rettet fra*: Kremoneser
- [n15](#). Cremoneser] *rettet fra*: Kremoneser
- [n16](#). Biermanns] *rettet fra*: Biermans
- [n17](#). Wolff] *rettet fra*: Wollf
- [n18](#). kollegial] *rettet fra*: kolegial
- [n19](#). Dilettantstemme] *rettet fra*: Dilletantstemme
- [n20](#). Cremoneser] *rettet fra*: Kremoneser
- [n21](#). Cremoneser] *rettet fra*: Kremoneser
- [n22](#). Cremoneser] *rettet fra*: Kremoneser
- [n23](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo
- [n24](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo
- [n25](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo
- [n26](#). Columbo] *rettet fra*: Kolumbo
- [n27](#). Kommode] *rettet fra*: Komode
- [n28](#). lille, men] *rettet fra*: lille men
- [n29](#). én] *rettet fra*: en
- [n30](#). Linnæa] *rettet fra*: Linæa
- [n31](#). Linnæa] *rettet fra*: Linæa
- [n32](#). én] *rettet fra*: en
- [n33](#). appellere] *rettet fra*: appelere
- [n34](#). én] *rettet fra*: en
- [n35](#). én efter én] *rettet fra*: en efter en
- [k1](#). Hattemager] I tillegg til å benevne en mann som produserer og eventuelt handler med hatter, brukes ordet gjerne om en fattig og/eller ubetydelig person, især i motsetning til en rik og mektig; jf. «Jørgen hattemaker».
- [k2](#). Kommandersergeant] Underoffiser av nest høyeste rang i den norske hær, mellom fanejunker (høyest) og furér (nest lavest).



[k3](#). «Mere Lys!»] Kommandersergeanten har lest Goethes biografi med utbytte.

[k4](#). Fourer] Senere stavet *furér*. Underoffiser av nest laveste rang i den norske hær, ansvarlig for proviant og regnskapsførsel.

[k5](#). Tøi] vrøvl, vås

[k6](#). Latinskole] Den gamle latinskolen (etablert 1537), senere også kalt «den lærde skole», ble erstattet av middelskole og gymnas i og med «Lov om offentlige Skoler for den høiere Almendannelse» i 1869. At Martin blir satt i latinskolen, betyr at den undervisningen han får, domineres av latin (og gresk); han sikter mot studier ved Universitetet. Broren Andreas blir satt i borgerskolen. Dermed får han opplæring i mer praktiske fag som bokholderi og moderne språk; han sikter mot yrkeslivet, helst handelsstanden.

[k7](#). Kadet] elev ved offisers- eller krigsskole

[k8](#). gaaet rejekt] strøket (til eksamen)

[k9](#). Kantiller] epåletter med frynser (senere stavet *kantiljer*)

[k10](#). remitteres] oversendes

[k11](#). Skoser] spydigheter, finter (av fr. *chose*)

[k12](#). absolvere] avlegge (eksamen)

[k13](#). binde mig noget paa Ærmet] prøve å innbille meg noe

[k14](#). anden Eksamen] *Examen philosophicum*, den forberedende prøven, måtte avlegges av alle, uansett fagstudium. *Examen artium* ble inntil 1883 arrangert av Universitetet, som opptaksprøve. *Examen philosophicum* ble dermed å betrakte som «anden Eksamen», eksamen nummer to.

[k15](#). Unger] Carl Richard Unger (1817–1897), professor i germansk og romansk filologi ved Universitetet i Christiania fra 1862 av, utga en lang rekke norrøne tekster. Martins reservasjon mot professor Unger kan dermed også oppfattes som en reservasjon mot den norrøne edisjonsfilologien. Unger er en av de ytterst få historiske personene som dukker opp i teksten (Ole Bull den andre); de øvrige professorene, både norske og utenlandske, er uten unntak oppdiktede.

[k16](#). Kompagnitraverne] middelmådighet uten selvstendighet

[k17](#). en fjern Slægtning] Slektskap mellom akademikere var utbredt i Norge på 1800-tallet. I en upublisert studie viser Jan Eivind Myhre at over halvparten av professorene ved Universitetet var i slekt med minst én annen professor.

[k18](#). Drammensveien] Drammensveien begynte i 1882 nettopp ved Universitetet (Frederiks gate). I 2005 ble første del av Drammensveien, strekningen fra Frederiks gate til Solli plass, omdøpt til Henrik Ibsens gate. Kongen har med andre ord ikke lenger adresse Drammensveien 1, men Henrik Ibsens gate 1.

[k19](#). Göttingen] Universitetet i Göttingen, grunnlagt 1734, var på 1800-tallet særlig kjent for sitt sterke juridiske fakultet. Men også brødrene Grimm, som la grunnlaget for moderne tysk filologi, hadde inntil 1837 tilhold ved dette universitetet, som ved midten av århundret hadde innrullert ca. tusen studenter.

[k20](#). De staar dem selv i Lyset] De skygger for Dem selv

[k21](#). «Über die altgermanische Sprache»] Professor Lundes anbefalte leseliste rommer verk som kombinerer høy grad av spesialisering med ruvende omfang: *Om det urgermanske språk, Vestgoternes språk, Det tolvte århundres islendinger, Engelske språkelementer, Aspirerte og gutturale lyder i den schwabiske dialekt.*

[k22](#). Kroner] Den nye valutaen, Kroner, overtok for Speciedaler i 1875. På denne bakgrunn kan vi ta for gitt at handlingen i Vibes roman utspiller seg i samtiden.

[k23](#). Sætersdalen] Skrivemåten av navnet (med -s- i fugen) er kurant på 1800-tallet.

[k24](#). Sandefjord og [...] Modum] To kjente kurbad: Sandefjords Svovl- og Sjøbad ble åpnet i 1837; St. Olafs Bad utenfor Vikersund i 1857.

[k25](#). Ziegler-Gasse] Navnene på gatene er i likhet med navnene på professorene oppdiktede. Den kjente Zieglergasse ligger i Wien.

[k26](#). Mehlspeisen] melmat, ordet lånt fra tysk (grøt, brød o.l.)

[k27](#). to Fag Vinduer] Et fag er avstanden mellom to bjelker i et bindingsverkhus.

[k28](#). Schweinigel] gris; tysk skjellsord brukt om et skittent og/eller umoralsk menneske

[k29](#). Bestie] udyr

[k30](#). Kjole og sort] snippkjole og sort slips; sort slips brukes mao. ved mindre formelle anledninger enn hvitt.

[k31](#). Freiberg] Autentisk tysk by et par mil vest for Dresden.

[k32](#). Hohenlohe-Meiningen] Hohenlohe er et tysk fyrstedynasti; Meiningen distriktshovedstad i det sydlige Thüringen. Grener av adelsfamilier ble ofte differensiert med tillegg *à la* Meiningen; det finnes for eksempel en familie Hohenlohe-Langenburg.

[k33](#). Göthe-Strasse] Göttingen har en Goethe-Allee.

[k34](#). l'Hombre] Populært kortspill, opprinnelig fra Spania. Spilles av tre personer.

[k35](#). Salamandre] øl; tysk studentsjargong. Uttrykket «rive en salamander» brukes om å utbringe en skål under larmende seremonier.

[k36](#). Juk he ... juk he!] Vibe later til å ha diktet den tyske studentsangen selv.

[k37](#). Verdis] Den italienske operakomponisten Giuseppe Verdi (1813–1901) var en av de aller største de siste tiårene av 1800-tallet. *Rigoletto* kom i 1851, *La Traviata* i 1853 og *Aida* i 1871.

[k38](#). Ole Bull] Den internasjonalt kjente norske fiolinisten (1810–1880) holdt konserter i Tyskland i 1837, 1864–1865 og 1875.

[k39](#). Cremoneser] fiolin bygd i Cremona i perioden 1500–1700

[k40](#). Livet er kort, men Kunsten lang] Ordspråket kan føres tilbake til den greske legen Hippokrates, men er blitt kjent gjennom den romerske fillosofen Senecas dialog *Om livets korthet* (ca. 49 e.Kr.).

[k41](#). galloneret] med galoner (på dansk bliver ordet ikke sjelden skrevet med dobbel konsonant), dvs. med påsydde bånd i buksene, som på en uniform.

[k42](#). Chapeau bas] flat hatt av sort silke som herrer bar under armen i finere selskaper

[k43](#). gribe sig an] gjøre sitt ytterste

[k44](#). Gardehusarerne] soldatene ved et kavaleriregiment

[k45](#). Beraad] tvil

[k46](#). soutinere] opprettholde

[k47](#). entrüstet] rystet

[k48](#). ligget] studert

[k49](#). merkværdig] bemerkelsesverdig

[k50](#). Weller] Vibe gir i sin bok om naturalismen uttrykk for stor beundring for Dickens. Den nevnte professor Weller kan muligens være en fjern slektning av den *cockney*-talende Sam Weller i *The Pickwick Papers* (1837).

[k51](#). Westminster-Abbediet] Westminster Abbey i London har siden 1066 vært engelsk kroningskirke og stedet der landets monarker stedes til hvile. Også berømtheter som generaler, politikere, diktere og vitenskapsmenn har blitt hedret med statlig begravelse der.

[k52](#). Reisestipendier] Innsamling av folkeminner, folkeviser og dialektprøver stod høyt i kurs blant 1800-tallets norske filologer. Staten utdelte reisestipend til diktere som Henrik Ibsen (1862) og språkforskere som Hans Ross (1867–1869). Ivar Aasen fikk deler av sin reisevirksomhet finansiert av Videnskabers Selskab i Trondheim. Vibe nøt for øvrig selv godt av et statlig reisestipend i 1877. Reisen gikk imidlertid ikke til fjells, men til Europa: Tyskland, Østerrike, Ungarn og Italia.

[k53](#). Skifterne] skystasjonene; i tillegg til bytte av hester kunne skiftene tilby overnatting til de reisende.

[k54](#). Gjenvei] snarvei

[k55](#). Tøi] koffert, bagasje

[k56](#). Frøken Schultse] Om vi kan stole på skrivemåten av navnet, er en slektskapsforbindelse med forfatterens kompanjong i avisprosjektet «Dagbladet Norge», Hans Schulze, antakelig utelukket.

[k57](#). Stokkesund] Det samme fiktive bynavnet forekommer i Vibes roman *Et Testamente* (1884), også der brukt om en liten by på Sørvestlandet. Etymologisk kan Stokkesund assosieres med Egersund, hvor Vibe umiddelbart etter juridikum arbeidet som advokatfullmektig. Stokkesund er åpenbart ikke Martins

hjemby, selv om også han kommer fra «en af Smaabyerne paa Vestlandet» (s. 1). Etternavnet Aamot kan imidlertid referere til det stedet midt i Egersund hvor Lundeåna renner ut i Vågen. Vi har merket oss at Martins mentor, professor Lunde, er «en fjern Slægtning af Mad. Aamot» (s. 17). Lund ligger et par mil øst for Egersund.

[k58](#). stak [...] ud] utkonkurrerte (som med lanse i en ridderturning)

[k59](#). Grønningen] En *grønning* er en gresslette i skogen; her brukt som egennavn.

[k60](#). Selters] mineralvann, også brukt som blandevann i pjolter; opprinnelig fra den tyske byen Nieder-Selters.

[k61](#). Birkrem] Navnets norske form, Bjerkreim, tyder også på at pastor Veile holder til på Sørvestlandet. Gården Bjerkreim ligger et par mil nord for Egersund.

[k62](#). lod sig [...] ikke forknytte] lot seg ikke skremme, mistet ikke motet

[k63](#). sagte] stille

[k64](#). betænkelige] bekymrede, urolige

[k65](#). Patagonien, Panama] Patagonia utgjør den sørlige delen av Argentina og Chile, lenge tynt befolket og uten sterk statlig styring. Denne regionen (og Falklandsøyene utenfor) ble på slutten av 1800-tallet tilflyttet av særlig briter. På 1890-tallet utviklet forfatteren Hans Jæger en plan om å opprette en anarkistisk skandinavisk-indiansk koloni i Patagonia. Panama var fra 1821 en kolombiansk provins, uten sterk sentralmakt.

[k66](#). Disputatsen] 1870-tallet var tiåret Universitetet for alvor begynte å utstede doktorgrader. I perioden fra 1811 og frem til 1870 hadde i alt fire kandidater fått tittelen dr. med. og like mange dr. philos., altså bare åtte i løpet av 60 år. I løpet av de tolv årene fra 1870 og frem til utgivelsen av Vibes fortelling i 1882 avla flere enn dobbelt så mange doktorgraden, i alt 17 (én dr. theol., én dr. jur., åtte dr. med. og syv dr. philos). Innenfor den siste kategorien hadde ennå ingen disputert i norsk (nordisk) språkvitenskap. Den første var Amund B. Larsen i 1894 (jf. Amundsen 1962).

[k67](#). Karakteren 6] Dårligste karakter. Laveste ståkarakter var 4.

[k68](#). i Grams] i fleng

[k69](#). Bedømmelseskomiteen] I ettertid kan man undre seg over hvor mange professorer som faktisk var involvert i bedømmelsen – hele fem (Haabøl, Mortensen, Buk, Zimmer og Als) – spesielt når vi samtidig vet at det i 1882 ennå ikke fantes noen professor på doktorandens eget felt: «det norske Folkesprogs Filologi». Men grensene mellom fag og disipliner ble ikke trukket like skarpt den gangen. Dersom Martin Aamot skulle ha tatt skrittet ut av fiksjonen og disputert i virkeligheten, ville de mest aktuelle bedømmerne i 1882 antakelig vært Carl Rickard Unger (professor i germansk og romansk filologi), Sophus Bugge (sammenlignende indoeuropeisk språkvitenskap og oldnorsk), Johan Storm (romansk og engelsk filologi), Oluf Rygh (historie og arkeologi) og Johan Peter Weisse (latinsk filologi). Noe krav om at komiteen skulle ha en ekstern bedømmer, fantes ennå ikke.

[k70](#). Prostitution] offentlig beskjæmmelse, nedverdiggelse

[k71](#). Nathueagtighed] *Nathue* brukes om en mannsperson som mangler fast vilje: nikkedukke, tøffelheit

[k72](#). afgjort] avholdt

[k73](#). Haupt- und Staats-Affaire] Tysk dramatisk form fra 1600-tallet med halvt improviserte historiske plott, oftest kalt *Haupt- und Staats-Aktionen*: pomp- og praktteater. Holbergs komedie *Ulysses von Ithacia* (1724) blir gjerne oppfattet som en parodi på denne typen dramatik.

[k74](#). Hotel Royal] Autentisk hotell på Jernbanetorget i Kristiania, oppført 1872

[k75](#). Landmaaling] Bror Andreas har med andre ord ikke fulgt i sin fars, hattemakerens, fotspor, men derimot gjort som *forfatterens* far. Han het også Andreas og arbeidet som landmåler og trigonometrist i forsvaret.

[k76](#). jeg og Holseth] I 1882 var det uhørt å nevne seg selv først.

[k77](#). Loftet] taket

[k78](#). frisindede] liberale, fordomsfrie; i praksis betyr «en frisindet» helst en «venstremann».

[k79](#). et vist Parti] Partiene, Venstre og Høire, var i 1882 ennå ikke stiftet. Det skjedde først i 1884, henholdsvis i januar (Venstre) og august (Høire). Men betegnelsene på de to «Sider» i politikken hadde på dette tidspunkt vært i bruk lenge. Partinavnene refererer opprinnelig til grupperingene i den franske nasjonalforsamlingen i 1789, sett fra presidentens plass.

[k80](#). ekstraordinært Professorat] Når Stortinget bevilget lønn til en professor etter forslag fra en (eller flere) av representantene, evt. også fra regjeringen, kaltes professoratene ekstraordinære. De var jo ikke finansiert over Universitetets *ordinære* budsjett. Flere slike professorater kom til i løpet av 1870-tallet: Ernst Sars (historie) i 1874, Lorentz Dietrichson (kunsthistorie) i 1875, Jens Lieblein (egyptologi) i 1876, Olaf Skavlan (europeisk litteraturhistorie) i 1877 og Jacob Worm-Müller (fysiologi) i 1877. I tillegg ble språkforskeren (og «ordsamleren») Hans Ross i 1881 foreslått som ekstraordinær professor av Johan Sverdrup, men forslaget fikk ikke flertall. Særlig Venstre brukte denne «ekstraordinære» muligheten til å få supplert professorstanden med fagpersoner som arbeidet med saksfelt og synspunkter som var av spesiell interesse for partiet. Utnevnelsen av Ernst Sars til «venstreprofessor» i historie er et opplagt slik tilfelle. Olaf Skavlan var forfatterens nære venn og medredaktør i *Samfunds-Blade* og *Vikingen*.

[k81](#). hvorhos] sammen med hvilken

[k82](#). at sige] det vil si, iallfall

[k83](#). Passiar] for noe tull

[k84](#). Aften] kveldsmat

[k85](#). uden Forpligtelse til at holde Forelæsninger] Slike vilkår var ikke hverdagskost. Den eneste norske professoren på 1800-tallet som slapp å undervise, var dikteren Andreas Munch. I 1860 ble han tilkjent et dosentur som en form for diktergasje. Dosenten rykket opp til professor i 1866. Dikterprofessor Munch døde i 1884.

[k86](#). Homansbyen] fasjonabelt boligstrøk på Frogner i Kristiania, utviklet av brødrene Jacob og Henrik Homan fra 1858 av. Tidligere hadde mange av professorene (i alt ti, ifølge professor Jan Eivind Myhre, som har studert

professorenes hjemadresser) vært bosatt i den såkalte «Professorbyen», dvs. i Ullevålsveien, rett ovenfor Vår Frelses gravlund.

---

Johan Vibes *En Professor* er lastet ned gratis fra [bokselskap.no](http://bokselskap.no)